GÜNCEL YAYINCILIK

EDEBİYAT

Marguerite'den Duras'a

Alain Vircondelet

Çeviren: İsmail Yerguz

Marguerite Duras'ın yazınsal bir değer taşıyan "roman-yaşam"ı "Marguerite'den Duras'a" ile gerçek kimliğine, yani edebiyat dünyasındaki yerine kavuşuyor. Kitabın her sayfası ve her satırı, Duras'ın romanlarının temel üslup, anlatım ve temalarının kaynaklarını tek tek ele alarak inceliyor ve açıklıyor.

"Marguerite'den Duras'a", Duras romanlarını yazınsal açıdan tamamlayan, "onsuz Duras edebiyatının eksik kalacağı" bir yapıt.

MARGUERITE'DEN DURAS'A

GÜNCEL YAYINCILIK: 41
Edebiyat 3

ISBN 975-8020-45-5
Marguerite'den Duras'a
Alain Vircondelet

•

Kitabın orijinal adı: Marguerite à Duras
Redaksiyon: Halil Gökhan
Kapak: Can Aydın

•

Birinci Basım
İstanbul, Ekim-1998

•

Ofset Hazırlık
Güncel Yayıncılık Ltd.
Montaj: Neşet Mut

•

Baskı ve cilt
Mart Matbaacılık Ltd. Şti.
Tel: 212 03 40

© Edition 1, Paris, 1998
© Güncel Yayıncılık Ltd.
Türkçe çevirinin tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

GÜNCEL YAYINCILIK LTD. ŞTİ
Narlıbahçe Sok. No:1 D.35
Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0 212 511 22 37, Fax: 0 212 [illegible]

ALAIN VIRCONDELET

Marguerite'den Duras'a

Türkçesi: İsmail Yerguz

GÜNCEL YAYINCILIK

"Onun söylemediklerinin yerine ne söylenebilir? Söylemeyeceklerinin yerine? Olup bitmiş ama onun bilmediği şeylerin yerine? Tüm hafızalardan kaybolup gitmiş olan şeylerin yerine?"

MARGUERITE DURAS

OKUYUCUNUN DİKKATİNE

"Yazının nereden geldiğini biliyorum, gözümde canlandırıyorum. Issız, sefil bir yerdi. İnsanlar meyvelerden, erik kurusundan yapılmış birazcık şarap, tütünle yaşıyorlardı. Parisliler için enginar ve yılda bir kez domuz eti de vardı. Uçsuz bucaksız ve bomboş topraklar vardı... Yazmanın anlamı budur. Buradan baktığımda kendimi hiç kimse ama yazar gibi bir şey olma yolunda biri gibi görüyorum."

Marguerite Duras'ın sözünü ettiği bu topraklar Marmandais ovası ve Le Quercy arasında, çocukluğunun geçtiği yer, çok erken ölmüş babasının vatanı, "ıssız" yer, "Duras'ın memleketi"dir. Yazarın Çinhindi'nde geçen çocukluk yıllarına önem vermiş olması Lot-et-Garonne'da geçen yılları gölgede bırakmıştır, oysa onun gelecekteki yaşamı büyük ölçüde burada şekillenmiş ve anıları son günlerine kadar burada çınlamıştır sessizce. Uzun süredir bu olağanüstü yaşama dalmış olan benim gibi biri için Duras'ın memleketi bütün sırlarını ortaya dökmüş değildi henüz. Marguerite Duras'ın ölümünden sonra Marguerite Donnadieu'yü babasının memleketine bağlayan bağları daha iyi tanıtmak

için Duras'da bir dernek kuruldu. Sesler dinlendi, belgeler bulundu, eski dolaplardan mektuplar çıktı ve mitolojiler, efsaneler diyarı Çinhindindeki çocukluğun gözlerine önemsiz ve anlamsız gibi gelen şeyler yavaş yavaş önem kazandı ve birçok sorunun anahtarı, bir yaşamın mantıksal bağları oldu. Ben de bu karanlık hikâyenin peşine düştüm, ve aynı zamanda araştırma olan bir etkinlik içinde yol aldıkça bu yazarlık yeteneğinin Sud-Ouest'e ve küçük Marguerite'in orada geçirdiği günlere kadar gittiği açıklık kazandı. Oysa o baba evinde birkaç yıl geçirmişti, ancak bu yıllar, bu "saklı dönemler"i, onun gömülmüş ve gizli kalmış bir parçasını oluşturdu.

Duras'ın memleketi, daha sonra kendisinin de söylediği gibi "karanlık oda"sı olacaktır. Kendisine "Marguerite-Duras-de Saigon" denmesinden hoşlanan bu insanın arkasından yavaş yavaş "Nenee-de-Duras takma adlı Marguerite Duras ortaya çıkıyordu; bu kişi, babası ölmüş, bu bağlar ve erikler ülkesinde dünya zevklerini, manzaraların çekiciliğini, her zaman yönelmek istediği hoş bir dengeyi keşfetmiş olan küçük bir kızdı.

Duras'ın memleketi bilinçli bir şekilde düzenlemiş olduğu yapbozun eksik parçasıydı. Bundan sonra her şey daha iyi anlaşıldı.

Bu çocukluk yılları, gelişmenin öyküsü, yalnızlığı ve yoksunluğu çok erken dönemde tatmış ama aynı zamanda belki kendisi bile farkında olmadan bilinen yapıtları oluşturmasını sağlayan bir yerin yaşam veren enerjisiyle beslenmiş bir yaşamın kırılgan romanı gibi okunmalıdır.

I

"İki deniz arası.
Babamın vatanı."

4 Aralık 1921, Henri Donnadieu kızlık soyadı Legrand olan ikinci karısı Marie ve ondan olan üç çocuğundan uzakta ölür. 1909 doğumlu Pierre, 1912 doğumlu Paul ve 1914 doğumlu Marguerite'dir bu üç çocuk. *Chili* adlı gemiyle yaklaşık bir ay sürecek bir yolculuğa çıkmak üzere 24 Nisan 1921'de ayrıldığı Çinhindi'nde, kolonilerde bırakmıştır onları. Fransa'ya dönüşünün resmi nedeni hastalıktır. Uzun zamandır Asya ikliminin anormal uyuşukluğunun, muson rüzgârlarının yol açtığı miyasmaların, cangılların kuraklık ve neminin neden olduğu barsak hastalığından şikâyetçidir. Henri Donnadieu ilk kez hasta düşmüş değildir: 1935'de amansız bir kolitle birlikte akciğer kanamasını tedavi ettirmek için Saygon hastanesinde otuz altı gün yatmıştır. Nekahet dönemi için metropole döner. 14 Haziran 1915'te Marsilya'ya kadar gittiği *Dundea* gemisinden iner. Ama bu kez hastalığı iyice ağırlaşmıştır. Yakalandığı dizanteri sümüksü ve kronik bir anterokolite yol açar; hızla yıpranır, zayıflar, içi boşalır adeta.

1921 Yazında Plombieres'e gider. Tedavisini yapan hekim çok ciddi bulur durumunu, neredeyse hiç umudu yoktur. Sonbaharda daha çok Le Platier denen Duras'a dönme-

ye karar verir; burada bir mülk satın almıştır ve bir ara bütün ailesini, yalnız Çinhindi'dekileri değil, ilk karısı Marie-Alice Rivière'den, 1899'da ve 1904'te Lot-et-Garonne'da, Mézin'de doğmuş olan Jean-Roger ve Jacques-Georges'u da burada bir araya getirmeyi düşünmüştür.

Ölüme meydan okumak ister gibi Le Platier'ye gider, kışın ilk günlerini orada geçirir. Yalnız başına gezintilerini sürdürür. O dönemde yirmi ve on sekiz yaşlarında olan oğulları kendisini yoklamaya gelirler ve kimi zaman da bir süre yanında kalırlar. Daha fazlası bilinmiyor kesinlikle. Henri Donnadieu'nün yaşamının son anları unutulmuşlukta yitip gitmiştir. Öleceğini anlayınca, kendisini, Duras'ın hemen yakınındaki Lévignac-de-Guyenne'deki Rivière'lere götürmelerini arzu ettiği söylenir.

4 Aralık 1921, ıssız Le Platier'ye karanlık çöker. Mülkü çepeçevre saran dingin ovanın Çinhindi topraklarına benzer yanları vardır. Aynı rüzgârlar, aynı fırtınalar. Acılar içinde yatağa düşmüş Henri Donnadieu aynı silinme, yalnızlık, yok olma duygularını hisseder. O akşam ölür.

Kısa sürede koloniye ulaşan bir telgrafta ailesine uygun biçimde haber verilmesi istenir. Marie Donnadieu haberi 16 Aralık'ta öğrenir. Tuhaf bir biçimde telgrafta ad yanlış yazılmıştır. Joseph Donnadieu yazılmıştır. Henri Donnadieu sonuna kadar yabancı kalacaktır. Geçici bir varlık.

Savaş, hastalık, sömürge yaşamı, iklime uyum sağlayamama ve kendi ailesinde gördüğü tuhaflık onu yaşamayan bir baba ve eş yapmıştır.

Sağlığının bozulması onu birçok kez Fransa'ya dönmek zorunda bırakır; bu arada Marie Donnadieu ve üç çocuğu da sömürge alışkanlıklarına pek uymadan, kendi "yabanıl" doğalarını özgür bırakarak başka bir yaşam sürmektedirler. Babanın sürekli yokluğu sonunda bütün otoritesinin gitme-

sine, imajının tamamiyle silinmesine yol açmıştır. Geri döndüğünde, onlar için yaşam eskisi gibi değildir artık, farklı bir şey, kesinlikle bir Fransız düzeni gelir.

Henri Donnadieu tekrar gittiğinde, yeniden sömürge düzeni ve ailenin her bireyinin çocukken bile şiddetlendiğini, hissettiği, gördüğü o "çılgınlık" ortaya çıkmaktadır.

Tuhaf bir kariyerdir Henri Donnadieu'nünki! O dönemde Monbran'da bulunan Lot-et-Garonne Ecole Normale des Institeurs'ün parlak öğrencisi bu okula 4 Ağustos 1889'da on beş öğrenci arasında üçüncü olarak kaydolmuştur. İlk görevine Agen'de başlamış, daha sonra ilk karısı Marie-Alice Rivière'le tanıştığı Mézin'e gitmiştir. Kısa süre içinde tercihini sömürgelerden yana kullanmış ve talebi 27 Kasım 1904'te kabul edilmiştir. 1905'de Saygon'da görevdedir. Karısı, iki oğlu Jean ve Jacques da yanındadır.

Eskiden beri kadınlardan hoşlanma, deyim yerindeyse uluorta peşlerinden koşma gibi bir ünü vardır onun. Henri Donnadieu ve herkesin Obscur (karanlık) dediği birinden dul kalmış öğretmen Marie Legrand'ın aşk hikâyesi hakkında hiçbir şey bilinmiyor, hiçbir tanıklık yok bu konuda. Tahminler, dedikodular, sahibi bilinmeyen mektuplar arasında kaybolmuştur bu hikâye. Marie Legrand'ın o dönemde Henri Donnadieu'nün metresi olduğu bir vakıadır. Marie-Alice Rivière "Saygon'da esrarlı bir biçimde" öldüğünde ilk çocuğuna gebedir.

Bu olayın hemen arkasından âşıklar 26 Kasım 1909'da Saygon'da evlenirler. Romantik ve egzotik bir aşk hikâyesi değildir bu, gerçekten birbirleri için yaratılmamış, aynı dili konuşmayan iki insanın tuhaf bir biçimde rastlaşmasıdır. Çok kısa bir süre içinde herkes kendisi için yaşamaya başlar. Fotoğraflar poz verir ama kimse aptal değildir. Ayrıca bu yapmacık tavırlı basmakalıp fotoğraflar kimin için çekil-

miştir?

Sağlığının bozulması mesleğindeki önemli bir gelişmeyle çakışır. Henri Donnadieu Hanoi, Tonkin ve Kamboç Eğitim müdürü olur. Bu göreve gelmesinde kuşkusuz üslû fonksiyonlarla ilgili yapıtının yayımlanmasının katkısı olmuştur. Gösterişli resmi dairelerde, Phnom Penh'de Mekong kıyısında bir konakta oturur. Rastlantısallık ve geçicilik, özellikle de yerini bulamamış olma, anlamı olmayan sahte bir dünyaya gömülmüş olma duygusu çöker ailenin üstüne.

Çocuk Donnadieu'ler ana babalarının yanında, iki taraflarında yer alarak, beyaz ceketleriyle egzotik eşyalar gibi poz verirler objektife. Pierre, Marguerite ve Paul gerçek Fransız kıyafetleri içinde, ilgisiz gözükürler bu fotoğraflarda, Marie Legrand ne olduğu bilinmeyen bir iç sıkıntı, gizli bir uyuşuklukla bunalmış durumda görülür, yalnızca Henri Donnadieu zafer kazanmış biri gibi poz verir. Daracık Saint-Etienne sokağında oturan Villeneuve-sur-Lot'lu kunduracının oğlu bir milletvekiline, tuzu kuru birine benzemektedir. Ve arkalarında eski konağın geniş, neoklasik ve Asya modasına göre düzenlenmiş burma dallarla süslenmiş terası neredeyse çökecek gibidir ve bir kaos habercisidir sanki.

Lot-et-Garonne'un sakin, telaşsız, hafif hali, Villeneuve ve Marmande'ın geniş bostanları, iklimin sağlığa yararlı olması ve de çocukluk nostaljisi, bunların tümü Henri Donnadieu'yü ülkesine geri dönme konusunda isteklendirir. İsteyerek gidilmiş bir yer olmasına rağmen Çinhindi yavaş yavaş düşman olur ona; bu ülkenin miyasmaları ve mikropları canlıları gizli gizli kemirir, organizmalara ulaşır ve kemirirler onları, bu toprakların insanları olmayanlar üzerinde telafisi mümkün olmayan hasarlara yol açarlar. Henri

Donnadieu bu kaybı, bedenindeki bu sulanmayı hisseder. Lot-et-Garonne'un sarı ışığına yeniden kavuşmak, belki de kurtulmak, hastalığı yenmek, içinde kendisini yabancı hissettiği, alışkanlıklarını bir türlü anlayamadığı ailesine karşı korunmak anlamına gelecektir onun için. Kimi zaman kızı Marguerite'e baktığında onu tanımadığı, babası olmadığı duygusuna kapılmaktadır. Ailenin bu kayıtsızlığı karşısında ilk karısını mı özlemektedir yoksa? Gascogne'a dönmek gerçek ailesine, oğullarına, aile büyüklerine, doğduğu topraklara kavuşmaktır. Dizanterinin daha az işkence yapması, ölümden daha az korkmaktır. Marie Legrand ve çocuklarından uzakta, artık onlardan biri olmadığını anlamıştır.

Duras'a altı kilometre uzakta bir yerde satın aldığı Pardaillan konağı, komün yolu üzerinde bir malikaneyi andırır. Dordogne ve Gironde arasında, Quercy ve Gascogne kapılarıyla Duras büyülü ve unutulmuş küçük bir krallığı andırır. Henri Donnadieu buranın sükünetinden etkilenir, tam bir güvenlik içinde hisseder kendini; tehlikeli, su baskınlarına açık, sağlığa zararlı Koşinşin'in tam zıddıdır burası. Burayı satın almasının nedeni evin ufka açılan yerde çok güçlü bir biçimde sanki demir atmış gibi durmasıdır; evin hangi tarafında olunursa olunsun doyasıya seyredilmektedir bu ufuk. Bu ev bölgede sıkça rastlanan o evlerden değildir ve bahçeye açılan pencere işlevi gören kapılarıyla o basık manastırlara benzemez. Daha ağır, daha güçlü bir görünümü vardır, içinde bulunduğu alan oldukça geniştir ve önünde yola kadar uzanan büyük bir bahçesi vardır, arka tarafındaki ekili topraklar da derin vadilere kadar uzanır. Geceleri solgun ışıklarıyla ortaya çıkan başka evler de bir tepeden ötekine buralarda başka insanların da yaşadığına tanıklık eder, manzarayı biraz daha yatıştırır ve rahatlatırlar. Le Platier mülküdür burası. O mitolojik ailenin geri dö-

nüş düşüne inanmayan Henri Donnadieu bütün çocuklarını bir araya getirebileceği hayalini taşır.

Bu sırada Donnadieu ailesi Kamboç'ta onsuz yaşamaktadır. Kimse onu istememekte, ondan haber beklememekte, yokluğundan gerçekten etkilenmemektedir. Marie Legrand öğretmenlik görevini sürdürür, yalnızca, daha çok kendi içlerine kapanmış olan çocuklar bu ülkede boşluk hissetmekte, bu ülkenin hastalıklı ışığından rahatsız olmaktadırlar. Büyülenmeleri gittikçe şiddetlenir, aile yavaş yavaş kendisini sömürgeli, ırkına, gelenek ve göreneklerine yabancı hissetmeye başlar.

Yüzüstü bırakılmış ve ihmal edilmiş Eski Çin'in saraylarına, kraliyet konaklarına musallat olan ve yavaş seyreden ama kesin olan bozulma ve çürümeyi andıran bir gerileme içine girerler. Zaten burada geçmişin görkemiyle ilgilenmemektedir kimse, yalnızca "günlük yaşam macerası"dır oynanan. Günü gününe yaşam ve bu yaşamın içinden fışkıran şeyler yaşanmaktadır acımasızca, aramaya da gerek yoktur bunları.

Hiçbir Donnadieu, babanın ne alemde olduğunu, yaşadığı yerin neye benzediğini merak etmez. Marie Legrand'ın ara sıra aldığı mektuplar kesinlikle aile içinde hep birlikte okunacak kadar ilgi uyandırmaz, en küçük bir heyecan yaratmaz. Baba ortak hikâyenin dışında kalmış bir yabancıdır. Burada olup bitenlerin niteliği başkadır, başka gerilimler yaşanmaktadır, zar zor zapt edilebilen şiddet ve sessizlik vardır burada.

Henri Donnadieu Fransa'daki yaşamını, anlaşılmaz bir biçimde bir ihanet, bir terk edilmişlik gibi algılamıştır. Fransalıdır, kendi ailesine yabancı olan bir ülkenin insanıdır; ailesi bu ülkenin yaşamından, alışkanlıklarından haberdar değildir, bu ülkeyle ilgili doğal olarak bilmesi gere-

ken şeyleri bilmez. Tersine Asya ruhu egemen olmuştur onlara, bu ülkenin "yabanıl" sezgisel, doğrudan anlayışını bilirler. O bu ülkeden ayrıldıktan sonra, beyaz Hint'le ilgili olarak hiçbir şey bilmek istememişler, vatan toprağının gizlice göndermiş olduklarından başka bir şey anlamamışlardır.

Bununla birlikte anne, Marie Legrand, köylülüğünden, memleketi Pas-de-Calais'nin biraz acımasız ve toprağa bağlı geleneklerinden aldığı direnç ve sabır arasında bölünmüş olarak sürdürmektedir yaşamını; kendi sırrı olarak sakladığı ve içinde hissettiği, bir yandan konaklarından biri olmakla övünürken, bir yandan da sömürge oyunu oynamaktaki uyumsuzluğunu açıklamasına aracı olan o "deliliğin" rolü vardır bu direnç ve sabır gösterisinde.

Fransa'yı, çok yabancı, özümlenmesi son derece zor bu topraklara benimsetmek ve aynı zamanda gizemli ve neredeyse suç ortaklığı oluşturan bağlar kurduğu yerli halkın bütün hüznünü ve yalnızlığını hissetmek.

Henri Donnadieu, bizzat büyük oğlu Jean'ın söylediğine göre ölümünden bir buçuk ay önce hiçbir hekime muayene olmamıştır. Kaçınılmaz bir yok olma duygusu, Duras yöresinin yaldızlı çekiciliğinin engelleyemediği bir şey çökmüştür üstüne adeta. Karın ağrıları, içini boşaltan ve kıvrandıran bıçak darbelerini andıran amansız sancılar her şeyi, gizli bağlanma isteğini, büyük umutlar bağladığı evi, akşamları yavaş yavaş gelen ağır huzuru bastırmıştır. Dışarıda, bahçede, yalnızca köknarlar yeşil kalmıştır, neredeyse siyah denebilecek bir yeşil renk...Taş havuzdaki süs balıkları aralık gecelerinin hoş ayazına direnememişlerdir; geniş evde Çinhindi'nden bazı izler, oymalı mobilyalar, heykelcikler, işlemeler, yeşim taşları yitip gitmiş bağları anımsatırlar. Gerçek

nedenini anlamadan dağılmışlardır evin içinde.

Bütün rüzgârlara açık eve hücum eden çılgın ve düşman gece kuşunu gören Marie Legrand kötü bir haberin geleceğini hisseder. Uzun zamandır Henri Donnadieu'den mektup almamıştır ve büyük odanın duvarlarına çarpan, verandadaki camlara vuran iri kuş bir felaketin yankısı, kocasının ölümünün işaretidir. Hemen hemen on beş gün sonra eline geçen telgraf şaşırtmaz onu. Hiç üzülmez, olayla arasındaki mesafe, yalnız yaşama alışkanlığı ve böyle bir yaşamın kendisi için doyurucu olması güç vermektedir ona, bu yeni dulluk onu nihayet kendine getirmiş, o zamana kadar dizginlediğini sandığı o şiddetli tutkuya döndürmüştür. Çocuklar da haberi öğrendiklerinde özel ruh durumları sergilemezler. Bu olaydan bir süre sonra köpeğini yitiren küçük Marguerite hissettiği acıyı değerlendirirken babasının ölümünde bu kadar ağlamadığını söyleyecektir. Ve Henri Donnadieu iz bırakmadan gider. Yokluğunun verdiği boşluğun önünde kısa süreli bir korku egemen olacaktır yalnızca, o kadar. Yalnızca bildik bir ad kalır, Lot-et-Garonne için bildik bir ad, sözcüğü tam anlamıyla kabul edenler için korkunç bir ad. Donnadieu (Tanrıya ver). Tanrıya vermekte söz konusu olan nedir?

Çinhindi'nde hayat eski halini alır gene. Tüm aile babanın artık dönmeyeceği düşüncesinde yoğunlaşmıştır. Herkesin zaten kabul etmiş olduğu şeyi telgraf kesinleştirmiştir. Özellikle annelerinin kendilerini hitap ettiği adlarıyla "gnos"lar yabanıl bir yaşam, sömürge yaşamından çok melez bir yaşam sürmeye kesinlikle karar vermişlerdir.

Marie Legrand'ın yüzüne bakanlar, dulluğun, hatlarında hiçbir değişiklik yapmadığını fark ederler. Adet olduğu üzere taziyeleri kabul eder ama uygunsuz bir tavır da takınmaz. Yıllardan beri kazanmış olduğu alışkanlıkları korur;

Çinhindi bedenindeki çöküşü, yüzünde okunan sıkıntıyı ve de yaşamı sürdürme isteğiyle uyuşmayan kaygıyı artırmıştır.

Duras'a gelmeden önce, Lévignac-de-Guyenne'den geçmek gerekir; küçük şatoları andıran taştan evleri ve XIX. yüzyılda elden geçirilmiş kilisesiyle eski renkli taşbasmalarda görülen o küçük köyleri andıran bir köydür burası. Yol boyunca uzanan küçük mezarlıkta Rivière'lerin aile mezarı görülür. Aile mermer bir plakaya, "Henri Donnadieu, Koşinşin Eğitim müdürü" yazdırmıştır. Öteki plakalarda eşinin aile bireylerinin adları vardır, yalnızca 21 Nisan 1914'de Marmande'dan atılan ve milli eğitim bakanlığına gönderilen imzasız bir mektupta belirtildiği gibi Hanoi'de "Henri Donnadieu'nün metresinin kollarında" ölen Marie-Alice Rivière'in adı yoktur bu plakalarda. Yurduna geri gönderilmeyecek olan Marie-Alice Rivière.

Mezar bayağı görkemli ve yüksektir, çevresinde küçük capellalar ve dua yerleri var. Yüksekliği de önemlidir ama özellikle de Henri Donnadieu'nün ilk karısının mezarına dönmüş olması daha bir önemlidir: İkinci ocağının tuhaf reddi, Marie Legrand ve üç "gnos"un silinmesi. Gri kapak taşlarına renkli çiniden menekşe demetleri, incilerle süslenmiş yıldızçiçeği taçları konmuştur.

Dünyanın öbür ucunda, Marie Legrand, Henri Donnadieu'nün fotoğrafının önünde, bir yağ kâsesinde kandil yaktırmıştır. Gelenek, töre uyarınca her ölüm yıldönümünde, Fransa'ya kesin dönüş yapıncaya kadar sürdürecektir bu uygulamayı; sonrası unutma değil, ama çukur açan, küçük sömürge destanıyla ilgili şeyleri kefenleyen, gömen belirsiz hafıza.

Miras işlerini ayarlamak için Platier'ye gitmesi gerekti-

ğinden, mezarına çiçek götüreceğine dair söz verir kendi kendine. Marie Legrand'da bu çelişkiler, onu her şeyden uzaklaştıran bu derin çatlak ve beyaz toplumun gelenek ve göreneklerine aidiyet, kusursuz bir görev bilinci ve doğruluk her zaman olmuştur.

Henri Donnadieu'nün ölümünden sonra Platier mülkü kapanır. Aşağıda demiryoluna bakan büyük pencereler ve Dropt vadisi, bir Asya ırmağı gibi yavaş yavaş akan ırmak biter, Phnom Penh'deki Donnadieu'lerin gelmesini beklerler. Bahçe ve çevredeki korular cırcırböceği sesleriyle uğuldar, "gizemli kaçış sesleri" yaşamın ölmediğini söyler. Her akşam "son Bordeaux treni, dokuz treni"nin sesi duyulur. Duras'ın memleketi her akşam ormanlarda boğularak böyle uyur.

Duras'da, dul kadına ve çocuklara acırlar. Çok genç yaşta, kırk dokuz yaşında ölen Henri Donnadieu herkesin kafasını karıştırır, kimse ilgisiz kalamaz ona. Gerçekten kimdir bu adam? Her yerde çok sık söylendiği gibi "şöhreti bu kadar kötü, zihniyeti bu kadar kötü bu Donnadieu kimdir? İkinci karısı hayatının son anlarında niçin yanında bulunmamıştır? Niçin Riviere'lerin mezarına gömülmüştür? Marie Donnadieu ve çocukları ne zaman geleceklerdir?"

Eski, rüstik ve kibirli XVII. yüzyıl malikanesi, bahçesinin ortasında, herkesin kıskançlığını çeker, özellikle geniş, verimli, vadinin dibine kadar uzanan tarım alanlarına ve bağlara göz dikerler.

Tuhaf ve yabancı, kendi üstünde yoğunlaşmış bir şey, burayı bilinmezlik içinde yolunu şaşırmış bir adaya benzetir. Egzotik ağaçların bittiği bahçe, köknarlar gizli bir çit oluşturmakta, bir büyü vermektedir buraya adeta. Ev oradan getirilmiş eşyalarının üstüne kapanmıştır, zaman zaman sansarlar ambara kaçmak zorunda kalmakta, ardıç

kuşları Roma kiremitleri hizasında ağır ağır geçmektedirler. Orada her şey sessiz bir bekleyiş içindedir. Kader.

Çinhindi'nde babanın ölümü ailenin derin, hoyrat enerjilerini serbest bırakmıştır. Ölçülü, burjuva ve alışılmış pozlar yerlerini bir tür genelleştirilmiş terk edişe, yoksullukla karşılaştırılabilecek bir şeye bırakmıştır. "Çocuklarının delisi" anne objektife bakıyor, resmi fotoğrafçının, kentin fotoğrafçısının objektifi değil bu, bir meraklının çektiği fotoğrafı andırıyor daha çok. Annenin çevresinde toplanmış üç çocuk ihmal edilmiş, neredeyse çıplaktırlar. Eşyaların sürüklendiği bahçede bir araya gelmiş topluluk kim bilir neye karşı meydan okuyor, ama annesine sokulmuş ve onu kaybetmekten korkar gibi kolunu tutmuş küçük Marguerite'in korkulu bakışlarında da gizli bir sıkıntı var. Her şey görülmektedir sahnede. Fotoğraftan adeta dışarı doğru taşan, kara gölge, koruyucu ve büyülü ağabeyin küstah bakışları, yabanıl kıyafeti içinde basit, küçük kardeş "Paulo"nun masumiyeti ve dünyadaki her şeyi anlamış gibi bakan Marguerite'in büyük korkusu. Anne kimseyi aldatmak istemiyor artık, eski fotoğraflardaki gibi, saygıdeğer Donnadieu'nün yanında dimdik durmuyor, göğüsleri çökmüş, karnına doğru inmiş, omuzları yorgun, bakışları kayıtsızdır. "Sefalet çökmüştür."

Fotoğraf başlamakta olan trajediyi de haber vermektedir. Sahne, ilerde, kesin ve kaçınılmaz isteğini, imkânsız aşkı anlatmak için yazma isteğini dile getirdiğinde geri gelecektir küçük Marguerite'in gözlerinin önüne.

Bununla birlikte annenin Fransa'ya dönmesi gerekmektedir, Platier'ye gidip, Henri Donnadieu'nün büyük oğullarıyla miras meselesini görüşmek zorundadır.

Ama Platier'ye dönmek, efendinin evine yerleşmek, Çin-

hindi'nde inkâr edilen bir mevkiye sahip olduğunun da kanıtıdır aynı zamanda, kocası ölür ölmez "senyör" olarak tanınmaktır, sanki artık her şey kesin olarak yitirilmemiş gibi. Konut onlara farkında olmadan bir soyluluk vermiştir, anne ve çocuklarının o zamana kadar doğal ve neredeyse küstahça bir soğukkanlılıkla karşıladıkları bir soyluluk... Orada, içlerine kapanarak hayatta, hayattan gelen her şeyi sineye çekmeyi, olduğu gibi kabul etmeyi, ondan öfke ve yorgunlukla yararlanmayı, sıkıntısına, felaketine uğramayı, neşesini ve tiksintisini almayı öğrenmişlerdir. Çinhindi'nin değişken ve sert iklimi gizli, gömülmüş erozyon ve batma izlenimleri uyandırır; sonuç olarak her şey, bitkiler ve hayvanlar geniş ırmağa dönmelidir, eşyalar gibi insanlar da, her şey denize, suların o büyük karışımlarına dönmek zorundadır.

Küçük Marguerite çok kısa zamanda bilincine varır bunun. Oysa kısa bir süre sonra sekiz yaşına basacaktır ancak ama beklenen ve ansızın vahşi ve korkunç ve güçlü bir biçimde düşen bu suyun geçtiği her yeri yıkadığını, sürüklediğini ve tahrip ettiğini sezmiştir. Aile fotoğraf çektirmeyi sever ve Marguerite her fotoğrafta annesine sokulur, elini ya da kolunu tutar, kendisini annesine bağlayan gizli bir bağı ölümsüzleştirmek, bir pozla kanıtlamak ister. Babasız ailede bütün tutkuları yoğunlaştıran, arzuları tutan, onları mühürleyen ve açan Marie Donnadieu'dür.

1922. Yeni yılın verdiği işaret Fransa'ya harekettir. Compagnie des Messageries Maritimes'in büyük gemisi L'Amazone'a binerler. Küçük Marguerite böceklerden şaşırmış yüzü, hemen yakalayan bakışlarıyla herkesten daha fazla sürgünün, eşyasız yola çıkışların, koşulların eğretiliğinin çıraklığını yapmaktadır. Halatların ağır gürültüsü, römorkörlerin yavaş yavaş hareket etmesi, siren sesleri, rıhtımda sal-

lanan mendillerin ve ellerin beyaz sessizliği, ve geminin denizde yavaş yavaş gözden kaybolması, ansızın üstüne çöken yalnızlık, çocukluğunun ürkekliği içinde, sezgiye dayanan, içini parçalayan algılarıyla, bunların kendisini daha küçücükken ölçüsüz bir melankoliye atmış olduğunu bilir. Sekiz yaşındadır ve dudaklarında asla bir gülümseme görülmemiştir, ama yüzünde zamanın acımasızlığının ve yalnızlığın kaçınılmazlığının ölçüldüğü endişeli hava hep olmuştur.

Fransa'ya gitmek, Pardaillan'a yerleşmek, aynı zamanda babaya kavuşmak, topraklarına sahip çıkmaktır. Meydan okuma. Huzursuzluk.

Bulanık bir endişe çökmüştür ailenin üstüne. Kendi kendilerine söz verirler... Duras'da Çinhindi'ni yeniden oluşturacaklar, o yabanıl yaşamı sürdüreceklerdir çünkü hepsi yaşamın uğursuz çölünü, "insan yaşamının boşluğunu" bilirler.

Deniz kötüdür ve Marguerite hastalanır. Her zamanki alışkanlığının tersine hiç soru sormaz, ailenin uzun süredir huy edinmiş olduğu kayıtsızlık içinde, kuşkulandığı yazgıya boyun eğmiş gibi, geçen zamana boyun eğer.

Duras'da hiç kimse tarih bilmez. Vadiye bakan şatonun ve görkemli geçmişinin tarihini hiç kimse bilmez.

Anne bu gibi şeylerle, sanatla, mimarlıkla, arkeolojiyle ilgilenmez. Kabadır, çalışma isteyen, rüzgârlarla süpürülmüş Kuzey bölgesinin çorak sertliğini saklamıştır kendine o.

Zaten sürekli "aylak aylak dolaşmış", dinlenmeyle arası neredeyse hiç olmamış, yalnızca karanlık çökerken verandadaki salıncaklı koltuğa gömülmüş, hiçbir şey düşünmeden, sadece kendisi için kaybolmuş, çocukları dışında hiçbir tasarıyı gerçekleştirmek zorunda olmadan akşam hava-

sının tadını çıkarmıştır.

Aile "dünyanın bu küçük köşesine" Pardaillan'a geldiğinde, büyük Platier konağını keşfeder. Her şey, babanın koma halinde donmuş gibi yerindedir; Marie Legrand için işaret noktaları yoktur, çocuklar içinse, bu anlamsız tarihe anlam vermek amacıyla Asya'dan getirilmiş birkaç biblo vardır yalnızca.

Artık kendilerine ait olan şeyleri, daha doğrusu aşağı yukarı kendilerine ait olan şeyleri keyfetmişlerdir, çünkü babanın ilk evliliğinden olan iki çocuğunu da düşünmek gerekir. Tek katlı "sağlam bir binadır bu ev; çevresi karanlık ve kaygı verici, "bir kilise sahını gibi yüksek" köknar korusuyla çevrilidir ve aşağıda çayıra "bir kılıç gibi saplanan" Riotor. Ağabey elinde bir lamba bahçeyi arşınlar, kızılağaçlar arasında dolaşır, kuyuya kadar çıkar. Orada kolunu uzatır, sarımtrak ışık daha fazla yayılır, bayırda, neredeyse çayırların öte tarafına kadar uzanan tuhaf, fantastik denebilecek bir hale yapar.

Anne, yavaş yavaş, belki de "çılgın" denebilecek o gücüyle evi yeniden canlandırmaya çalışır. Bazen Çinhindi'nde olduğu gibi akşamları, eski alışkanlıklarını yeniden kazanır ve "bir çardağın ılık süzgeci içinde" uyuya kalır.

İki "küçük", Marguerite ve Paul bundan böyle onları birbirine bağlayacak olan o doğal suç ortaklığını keşfederler. Babanın ölümü bu yakınlığı, bu aşkı özgürlüğe kavuşturmuştur sanki.

Platier'de hayat yavaş yavaş düzene girer. Biricik ilgi merkezi dayanılmaz güç, sevilen ve meçhul cevher Marie Legrand'dır. Aralarında tuhaf ilişkiler kurulur yavaş yavaş; Donnadieu'ler köylülerin merakını çeker, anlaşılmaz bir şekilde korku verirler, ama evlerinin asaleti saygı uyandırır. Çocukların özgürlüğü, annenin aykırılığı, mertliği, boşver-

ciliği onları yabancı, farklı kılar. Dayanışmaya benzer bir şey bir arada tutar onları; bir klan oluştururlar.

Lot-et-Garonne'un uyumlu, tatlı ve yumuşak başlı köylüleri onlara göre insanlar değildir. Onlar Mekong'un gök yeşili sularını, yağmurlarla yıkanmış gökyüzünü, karışmış ırklarını, sömürgeye özgü o itici yakınlığını, baharatlı yiyeceklerini tercih ederler. "Onlar", özellikle de çocuklar. Marie Legrand "yabancı dili", Çinhindi geleneklerini, "Mekong'un seyyar satıcıları"nın sattığı yiyecekleri pek benimseyememiştir. "Mikroplu pis yiyecekleri", Vietnam baharatlarıyla çeşnilendirilmiş balıkları, "kayıklarda" satılan salamura tatlı su balıklarını yasaklamıştır. Çocuklarsa tersine, yalnız bunları severler, yalnızca bunları anımsarlar, geceleri geçen sallardan satın alınan ördek çorbalarını...

Sıra sıra erik bahçeleri, hafifçe kıvrılan küçük vadiler, günlerin düzenli biçimde akıp gitmesi onları hiç ilgilendirmemekte hatta sinirlendirmektedir. Çinhindi her gün gelip yerleşir, oradaki hayatlarıyla çakışır, kuyularını kazar.

Bu Fransız toprağında, kendilerine özgü yollarla başka yüzleri keşfedecekler, sırlara vakıf olacaklardır, oysa küçük Marguerite bu olayları kavramakta ama açıklayamamaktadır, olaylar gelip onu bulmakta, hikâyesini oluşturmaktadır. Bu yer, bu Duras yavaş yavaş içine işlemekte, yollarını çizmekte, ona her şeyi görme olanağı vermektedir. Onu oluşturan topraklardır buralar.

1922'de, daha şimdiden başkalarına benzemeyen küçük bir kızdır. Esmer, açık renkli iri gözlerin yiyip bitirdiği bir yüzü vardır, buyurgan arzulara boyun eğmiş sert bir karakteri vardır; hoyrattır ve ne yapacağını önceden kestirmek mümkün değildir, zaman zaman ansızın melankoliye kapılır, anlaşılmaz bir hüzün çöker üstüne.

Babasını hiç aramaz, arkasından da hiçbir zaman gerçekten ağlamamıştır. Her gün yanından geçtiği ve üstünde can çekiştiği yatağı hiç üzmez onu. Bu tür bir ruhsal yapıya sahip değildir, duyarlığın zigzaglarına kayıtsız kalmıştır o. Yaşına göre çok güçlü, hatta çok katı gözükür, acılarını, yoksunluklarını kesinlikle belli etmez. Marie Legrand aylarca Platier'de kalmayı düşündüğünden, büyük oğlunu okula vermeyi, iki küçüğün eğitimiyle de kendisi ilgilenmeyi düşünür. Ve Marguerite'le Paul evde kalırlar, büyük bahçede, kendilerince Annam cangılını keşfeder, gizli hikâyelerinin oluştuğu köknar korusundan hiç çıkmazlar. "Riotor otlakları"nda, geniş pirinç ovalarını anımsarlar.

Marguerite Platier'de, küçücük bir çocukken bile farkında olmadan beslendiği Çinhindi'nin bulanık mirasının peşinden koşar. Babanın koyduğu engellerin, sömürge düzeninin katı ahlakının, burjuva ve Fransız yaşamına elinde olmadan tercih ettiği yerli yaşamının yabancı törenlerinin, konutlarının eğretiliğinin, doğanın özgürlüğünün üstünden atlamasını bilmiştir.

Burada babanın memleketinde, onun yasakladığı şeyler başka bir biçimde geri verilmiştir. Kendisini düşman ve yabancı bir ortamda hissetmez, ama günlerin akışı içinde Duras bölgesi, tuhaf bir biçimde Çinhindi'ne benzeyen neredeyse bildik bir yer olur onun için. Platier'nin çevresindeki geniş düzlükler onun öğretimini sürdürür, tohumlarını zenginleştirirler.

Marguerite çevresinde olup bitenlere kardeşlerinden daha duyarlıdır; sıkıntının, yaşamamanın, doldurulması olanaksız bir boşluğun verdiği duygular içindedir hep.

Başkalarının görmediklerini görür. Vadinin öbür tarafında, iki mülkü ayıran ırmağın ötesinde oturan arkadaşı Yvette Amelin böyle bir yaşam yorgunluğunun, derinliklerine

çökmüş böyle bir terk edilmişliğin ne olduğunu bilmez. Platier manzaraları böyle bir çıraklık, daha sonraları da yakasını bırakmayacak bu hüznün derinleşmesi için elverişlidir. Gaz lambası gölgesinde geçen geceler ve gecenin içinde çınlayan ve içini parçalayan Bordeaux treninin düdük sesleri arasındaki sessizlik anları Marguerite'in aklından hiçbir zaman çıkmayacaktır. Marguerite bu sessizlik anlarını içine her şeyin atılabileceği hendekler, çeken ve silen dipsiz kuyular gibi algılar. Sessiz bir çocuktur, başkaları için gizemli şeyler olan yalnızlık anları, keskin gözlemler bir saygı ya da boyun eğme biçimine bürünürler onda. Daha yumuşak başlı olan küçük Yvette, Marguerite'in otoritesini, ani öfkelerini, içe kapanmalarını, dış dünyayla bağlantısını kesişlerini kabul eder. Daha uysal olan Yvette boyun eğer ona. Hangi oyunun oynanacağına, gezilere, hangi saatte ne yapılacağına her zaman Marguerite karar verir. O yörede çok sık çıkan ve içinde sürekli canlanan o gizli ve hoyrat cüreti andıran fırtınaların köknarları salladığı anları pek sever. Marguerite bu toprakların çelişkilerini ve gizli tutkularını herkesten çok fark etmiştir ve yavaş yavaş sevmeye başlar burayı. Duras bölgesi şiddetli sıcaklarla kavrulur, Marguerite aniden bastıracak yağmurların tadını çıkarmak istercesine bu zorlu sıcaklara dayanır; ve işte o zaman, tarlaları, kendisinin de hiç direnç göstermeden dalacağı nemli ve boğucu bir sıkıntı içinde bırakan, hiddet saçan yağmurlarıyla Çinhindi geri gelir. Sıcakla çöken kımıltısızlığın içine, kendisini alıp giden, çepeçevre saran bu yaşama, oynama, yürüme güçsüzlüğüne, sıkıntıya akar sevinç içinde ve hiçbir oyun geri döndüremez onu.

Platier'nin ıssızlığı, herkesin unuttuğu, neredeyse büyülü bir inziva yeri yapmıştır burasını. Bahçe, küçük ırmak, sınırlar çeker topraklara, bir toplanma yeri, dışardan gelen

gürültülerin, belli saatlerde geçen tren sesinin, ineklerin böğürmelerinin, çevredeki çiftliklerin bağırtıları andıran ışıklarının ve bahçede barınan tüm böceklerin ve kuşların seslerinin gelip çarptığı bir yankılama odasıdır burası.

Marie Legrand egzotik görünümlü birkaç balık satın almış ve bunları geniş taş havuza atmıştır. Balıkların tarazlanmış kuyrukları, çocukların Phnom Penh parklarındaki havuzlarda büyük bir keyifle seyrettikleri balıkların kuyruklarını andırır. Çinhindi kırıntıları, izlerle yeniden bulunmuştur.

Görünüşte ilkel, günü gününe bir yaşamdır bu ama aslında deneyimler, aşılması gereken engellerle doludur. Marguerite şafak sökünceye kadar Yvette'le oynar, okul çıkışında bekler onu, Marie Donnadieu mürver reçelli ekmekler, Yvette'in nefret ettiği sütlü kahveler hazırlar. Kimi zaman Paul ve Pierre de karışır oyunlarına. Pierre tahta bir araba yapar. Yvette ve Marguerite arabaya binerler ve erkekler bahçe içinde son hızla iterler onları, bahçe kapısına kadar götürecekmiş gibi yaparlar, demiryoluna bakan akasyaların dibine atacaklarını söyleyerek tehdit ederler.

Akşam olunca Marie Donnadieu Marguerite'den Yvette'i vadinin aşağısına kadar götürmesini ister. İkisi birlikte engebeli arazide yokuşu inerler, küçük köprüye varırlar ve orada birbirlerinden ayrılırlar. İkisi de tekrar yokuş çıkarlar, akşamın sessizliği içinde işaretler yaparlar birbirlerine. Bazen Marguerite, yolda gecikir, karanlık iyice yoğunlaşır, sis çöker çevreye. O zaman korkar ama o sever bu korkuyu, geceyle boy ölçüşmeyi, gecenin içine dalmayı sever. Yavaş yavaş, kendisini okulun her türlü zorlayıcılığından kurtaran bu yeni "yabanıl" yaşamdan zevk almaya başlar. İçinden doğayla gizli, karanlık ilişkiler kurar, doğanın seslerini teninde hisseder, yeraltından gelen sesleri yakalar. Kardeş-

lerinden son derece bağımsızdır. Ağabey Pierre acemice sürüklemektedir yaşamını, Donnadieu'lere özgü nesnelerdeki yıpranma ve çökme duygusunu hissetmektedir kendinde. Mekanik tutkusu vardır onda, güzel arabalara bayılır ve bu zevkini Pardaillan rahibi peder Duffau'yla paylaşır. Her biri kendi içinde kaybolmuş, kendi evreninde yaşar, başkalarına karşı kayıtsız ama bağlıdır; görünüşte kaynaşmış bir ailedir ama açıklanamayan "bir uzaklaşma duygusu" sessizce, itiraf etmeden ayırmaktadır onları. Marguerite'in gözünde yalnızca Paul, doğada bulunabileceğini düşündüğü bu büyük saflığı gizlemektedir. Yalnızca Marguerite'in görebildiği, ani, yumuşak, değişken, tutarsız hareketleri ona ölçülü bir "yabanıllık", içtenlik vermektedir. Paul de doğanın özünde bulunan bu aynı yeteneğe sahiptir. O doğallık havası, pırıl pırıl, ilk kez açılıyormuş gibi bakan gözler, sadelik, bir "aptal", sadelik, bir "budala" zekâsı. Bu yüzden sever onu, korumaya çalışır, sekiz yaşının derinliğiyle, dünyada olmanın verdiği mutsuzluğun derinliğiyle her şeyi anlamış olan Marguerite.

Bununla birlikte annesinin yanında geçirdiği günler o kadar da ağır gelmez ona. Marguerite'te bir katlanma gücü, dayanılmayacak şeyleri kabullenme gücü vardır. Marie Donnadieu'nün sağı solu belli olmayan adaletsizliğinden korktuğu zaman tek başına Dropt çayırlığına kadar iner, "hiç bıkmadan toprağın ve suyun güçlü kokusunu" soluyarak çayırlığın kenarlarında dolaşır. Bataklığın, fırtınadan sonra çürüyen otların çıkardığı pis kokular da Mekong'daki pis kokuları anımsatır ona. Aynı pis kalıntı kokuları, aynı dünyanın sonu, "gitmekte olan" dünyanın sonu düşüncesi.

Marie Donnadieu'nün dersleri çok büyük bir dikkat ve disiplin ister. Sert öğretmen şöhreti haklı bir şöhrettir. Mar-

guerite derslerde surat asmaz. Tersine özellikle yazma ve okuma derslerinden hemen büyük bir zevk almaya başlamıştır. Yazısını düzeltir, kalın ve ince harfleri özenle çizer, büyük harfleri süsler. Platier'de geçirdiği iki yıl içinde bayağı gelişme kaydetmiştir. Dik ve koca koca harflerden ince ve yatık bir yazıya geçer, daha sonra ileri yaşlardaki yazısına benzemektedir bu yazı. Okuma metinlerinde kısa sürede kesin seçimler yapacak düzeye gelir. Kitapların yararını, dile getirilemeyecek bir anlatma biçiminde bulur, olayları, kendisi gibi, gizlilikleri, sessizlikleri içinde algılar kitaplar ona göre. Yvette'le evcilik oyunları pek fazla eğlendirmez onu. Gene de bahçedeki büyük ağaçların altında tutkulu romantik olaylar icat ederek oynar onunla.

Annenin hangi suskunluklarından, hangi düşüncesiz davranışlarından en az sevilen çocuk olduğunu anlamıştır acaba? Hiç kimseye söz etmez bundan, Yvette'e bile, ama arkadaşı bir şey söylemesine gerek kalmadan oynanan oyunu sezmiştir. Marie Donnadieu yaptığı her şeyi iyi yaptığına inanmaktadır; eleştirilecek bir tarafı yoktur. Oysa Marguerite farkındadır her şeyin. Görülmez olanı, insanların ötesinde, belki de kendilerine karşı örülen ağları açıklayamaz o. "Bir anneyle çocuğu arasında çaresiz sevgiler vardır..."

Sık sık Platier'ye gelen Yvette de annenin o karmaşık anlaşılmazlığını, anne ve kız arasındaki gece gibi kapkaranlık konuşmaları fark etmiştir. Ama her şey sessizlik içinde, belli belirsiz nüanslarla karşılıklı sarf edilen sözcüklerin arkasında olup bitmektedir, Marguerite acı gerçeği anlamıştır. Bazen, tavır alır, tepinir, baş kaldırır, sonra da ilgisizlik ve kayıtsızlık içine gömülür. Kendi derinliklerinde, Platier'nin çekirge ve kurbağa seslerinden başka bir şey işitilmeyen o yoğun sessizliği içinde çaresiz bir "yetim" gibi görür kendi-

sini.

Bu ilgisizlik onun doğaya tutku derecesinde bağlılığını hiçbir biçimde etkilemez, doğanın adeta fışkıran, tutulabilen bolluğuna, içindeki enerjiye âşıktır. Mevsimlerin gücünü, zamanın akışını, tarlalardan ve ormanlardan "günün iliği gibi" ve dalga dalga geçen hoş kokuları çeker içine. Nesnelere nüfuz etmekten, sırlarının en derin yerlerine girmekten hoşlanır o. Dışarıdan bütün belirtiler onu düzenli ve disiplinli bir çocuk gibi gösterse de, o, kendi kendisine teslim olmuş, düşçü bir küçük kızdır.

Marie Donnadieu, bu "yerinden oynamış" yaşama, içinde hiçbir tutku hissetmeden uyarlamıştır kendisini. Ev işleri yapmayı, evi kusursuz bir biçimde temiz tutmayı sever; akşamları, bütün işler bittikten sonra, biraz soluk alır, kendisini sömürge uyuşukluğuna, rahatlıklarıyla huzursuzluk veren ama tatlı, neredeyse zevk veren bir tür ölüme doğru olağanüstü bir gidişi andıran böcek hışırtılarıyla dolu gecelere geri gönderen o uyuklama anları başlar.

Yaşıtlarından çok farklı, belki de "çılgın" diyebileceği bu "gnos"larla artık çok fazla ilgilenememektedir. Bazı akşamlar her şeyin bitmesini, karanlıkta dağılıp gitmesini ister.

Marguerite'i tekrar kendine çekebilmek için iyi niyet göstermekten ve uysal davranmaktan çok, zamana güvenir. Çok kısa bir süre içinde, onda güçlü bir karakter, kabul edilemeyecek bir özgürlük tutkusu hatta o yaşta çocuklarda çok ender görülen bir şiddet eğilimi çok şaşırtmıştır onu. Sık sık komşularına yakınır bu yüzden, hayatından şikâyet eder, ve sonra gene kendini onlara adar, hiçbir çabayı esirgemez onlardan.

Donnadieu'nün yaşama biçimi Platier'deki komşuları her zaman şaşırtmıştır: Gevşek, bitkin bir yaşam. Marie Legrand'ın buraya bir düzen getirmeye çalışması boş bir ça-

badır, burada bir şeyler çökmekte, dağılmakta ve kendi başlarına bir yerlere doğru gitmektedir. Bu yaşama, şiddetin fışkırabileceği, tahrip olmuş, düzensiz bir görünüm veren çocuklardır. Marguerite'in belirgin kayıtsızlığı beklenmedik, ters olaylara gebedir. Marie Legrand, üç "gnos"a alaylı ama bilgiç bir tavırla bakanlara, "bunlar sömürgeli" diye yanıt vermekte, daha sonra da "onun için böyleler" diye de eklemektedir. Daha fazla uzatmaz sözlerini, itaatsiz, nankör, iyi terbiye edilmemiş olduklarını sezinletir. Ama efsanevi bir güce sahiptir o, "müthiş", elinden hiçbir şey kurtulmayan, yanındayken hiçbir tehlikenin söz konusu olamayacağı, ama gene de nefret edilen, ihmal edilen, kendi yalnızlığına terk edilmiş bir annedir. Kimi zaman elini tutar Marguerite, şefkat, sevgi bekler ondan. Bir fotoğrafçının tesbit edebileceği incelik, ürkeklik anlarıdır bu anlar. Ama Marie Legrand bu açılmalardan hoşlanmaz, hiçbir şey hissetmemiş, görmemiş gibi davranır.

Dolayısıyla Marguerite'e doğayla tuhaf konuşmalardan başka bir şey kalmamıştır. Çoğu zaman Yvette Amelin'le oyalanır, ama doğa çağırır onu hep. Komşular onun farklılığı olarak değerlendirirler bu durumu. Farklılığı, kesinlikle melez denebilecek sömürgeli havasından, çıkık elmacık kemiklerinden, Çinhindi insanlarına özgü buğulu, şaşkın bakışlarından da gelmektedir. Marguerite bu doğadan, gizlice, merak ettiği her şeyin hikâyesini öğrenmeye devam eder. Burada ya da orada, Duras'da ya Çinhindi'nde toprak, ruhun sırlarını anlamak isteyene, gelecekten işaretler verir her zaman. Marguerite, çok küçük yaşta, kendisi için "artık çok geç olduğunu" anlar. Platier'deki doğa, otlara, ağaç kesimine indirgenmiş ilkel işletme terk edilmişliğin ve yalnızlığın simgesidir. Her akşam düzenli biçimde geçen tren zamanın monotonluğunu, sıkıntıyı anlatır, tıpkı, akıp giden

ve bir daha kesinlikle geri gelmeyen, hiç kimsenin bütünüyle katılmadığı bir sonsuzluk bilincinden başka hiçbir şeyin çıkamayacağı Mekong'un o kımıltısız akışı gibi.

Akşamların güzelliğini, öteki hiçbir aile bireyinin hissedemeyeceği bir biçimde yaşamaktadır. Ama bu güzellik karanlık çöktüğünde ve geceleri ailede beklediği uyumu bulamayınca yavaş yavaş acıya dönüşür. O zaman susar ve demir çubuklu karyolasına gider, üst ranzaya yerleşir. Platier'de akşamları, karakurbağalarının ve gece kuşlarının sesleri karanlığı yarar. Geceyi yatıştıran, dünyanın gizemine katan bir mırıltıdır bu.

Bahçenin aşağısında Dropt boyunca, yoldan sonra, yamaçlara götüren çakıllı yollar vardır. Marguerite oralarda dolaşmayı sever, annesinin uyarılarına boş verir, ürkek ve çekingen bir tavırla suya kadar gider. Çakıltaşları da özellikle buralardadır; oval ve çok kaygan, biraz sararmış kaymaktaşı gibi, yarı saydam patatesleri andırır bu çakıl taşları. Yvette'in kendisine söylediğine göre, havalar soğuk olduğunda, bu çakıltaşları ocak ateşine sokup çıkarılır, biraz bekledikten sonra bunları avuçlarınıza koyup ısınabilirdiniz onlarla. Yöreye özgü bir alışkanlıktır bu. Marguerite o zaman, Çinhindi'nin fokurdayan sokaklarında dolaşan ateşi, yerlilerin sattığı hasır kaplı küçük çinko sepetlerde taşınan korları anımsar. Burada da, orada da aynı hayat mücadelesi hikâyesi, mücadele edilen soğuk.

"Otlaklarda dalgalanan kuru otların kokusu"nu, bu sarhoşluğu sever, doğanın en sık gözüktüğü bu otlar içinde bilinçsizce ve basitçe kendi içine gömülmeyi sever. "Olağanüstü" der kendi kendine böyle anlarda.

Çok yakın olmasına rağmen, şatoyu görmeye, salonlarında, tüm ufku gören geniş şeref salonunda dolaşmaya,

Duras'a hiç gitmez kesinlikle. Bu şatonun inanılmaz tarihinden haberi yoktur, burada bir kadının yaşamış olduğunu, III. Charles'la evlenerek Macaristan kraliçesi olduğunu ve Marguerite de Duras adını aldığını da bilmez...

Alacakaranlıkta Dropt'dan yükselen ve malikaneyi dünyadan adeta büyü yaparak ayıran, soyutlayan sisli anları her şeye tercih eder o. O zaman eve bir tür aldatıcı uyum gelir, gömülmüş tutkuları yatıştırır, sükûneti sağlar.

Ama dünyanın acımasızlığı, Marguerite gibi, sırlarına, yönelimlerine açık Platier vadilerini ve çayırlarını esirgemez, tanık yapar bunları kendine.

Marguerite bir gün annesinden komşu çiftliğin ineklerini ana yolda karşıdan karşıya geçirmek, Dropt yamaçları boyunca gütmek için izin alır. Tarlalar içindeki yolun sonunda, demiryolunda bariyer yoktur, yalnızca keskin düdük sesinin işitildiği burada hiçbir hareket görülmez, her şey sessizliği yansıtır. O gün de her zamanki gibi tren gelmiştir. Siyah bir inek demiryolundan geçmekte gecikir, yola kaçamaz. Tren çarpar ve bir boynuzunu koparır. Açılan bir delikten öbek öbek kan fışkırır. Marguerite bundan başka bir şey görmez: Delik, kan, yaralı boynuz. İneğin böğürtüleri, hırıltıları onun çığlıklarına karışır. Kör tren yoluna devam eder. Marguerite can çekişen siyah ineğin yanına yatar. Bu çaresizliğin ne olduğunu, bu iflah olmaz yalnızlığı bilir o. İneğin çektiği bu acının, bu masumiyetinin büyüklüğünü değerlendirebilecek durumdadır, kendi içindeki "yabanıl"lığı, doğayla içli dışlılığını ve nihayet yaşamaya çalışırken çektiği acıyı bilir. Siyah ineğin "kafası yarı yarıya kopmuştur", dünyada kesin olan tek şeydir bu. Duras'ın memleketinin güzelliğini lekeleyen bu mutlak acıdan başka hiçbir şey yoktur. Dropt'u çevreleyen uğultulu sıra sıra kavaklar, akasyaların hışırtısı kalır orada soğukkanlı tanıklar

olarak. Siyah inek ve Marguerite yerde, ölümün, gidişlerin, beklenmeyen ama kesin sürgünlerin verdiği acının tüyler ürpertici bir tutanağı gibi kalmışlardır.

Çocuk, asılıp kalmış koma anını, bu hayatta kalma tutkusunu ve sonra bırakılışı, cesareti yitirmeyi, ölümü kabullenmeyi tüm çıplaklığıyla keşfeder. Siyah ineğin hikâyesi olgunlaştırır, çok daha derin yerlerde, çok daha karanlıklar içinde kalmış başka bilgilere götürür onu.

Çinhindi'yle ilgili bir hafıza oluşturacak kadar zamanı olmamıştır henüz, ama gecelerin, cangılların, her zaman ıslak olan o düzlüklerin, ırmağın dinginliğinin ötesinden haykırdığı bazı şeyleri yakalayabilmiştir. Duras'a gelmeden önce savaş ve babanın, sonunda kesin bir yokluğa dönüşen sürekli gidişlerinden başka bir şey görmemişlerdir. Ama her şey bu deneyimlerin düzensiz bir şekilde gelip biriktiği, eritildiği ve sonra yeniden canlanmayı beklerken uyuyakaldığı bir yaşta olup bitmiştir. Marguerite Çinhindi'nin izlere indirgenmiş bir uygarlık ve egzotizmin arkasında sefalet, cüzam, acı, tüm yaşamın "gidişini", nesnelerin ve insanların kayboluşunu gizlediğinden kuşkulanmıştır. Git gide, çok küçük yaşta tadılan mutsuzluklarla, onulmaz yaralar açmıştır yüreğinde bu durum.

Platier'de de aynı biçimde algılar bu dünyayı, Çinhindi nemi ona göre buranın kuraklığını andırır. Yalnızca ilerlemeye (nereye doğru?, neye doğru?) zorlayan kendi kendini oluşturma hissedilmektedir burada.

Yvette'le birlikte sık sık papaz okuluna, kilisenin papazını ziyarete gider. Marie Legrand ona özellikle dinsel bir eğitim vermez ama Marguerite'in pazar günleri kiliseye gitmesine ya da bakıcı kadının nezaretinde papazla ikindi kahvaltısı yapmasına karşı çıkmaz. Zaten aile bu müthiş soyadı taşırken nasıl karşı çıkabilirdi ki böyle bir şeye. Suçlu

duruma düşüren, buyurucu ve lütuf dileyen Donnadieu (Tanrıya ver) soyadı. Paul'ün yumuşak başlı masum tavrı, Pierre'in kaba, karmaşık yapısı iyice ortaya çıkmıştır artık. Yöre alışkanlıklarını örnek alarak, kiliseyi kadınlara bırakmışlardır ve hiç ilgilenmezler bu işlerle. Marguerite Yvette'in teşvikiyle gönüllü olarak gider pazar ayinlerine. Bununla birlikte yaşıtı bazı kızlarda, genellikle görülen o mistik çağrıyı hissetmez, pek fazla istekli, dindar biri olarak da gözükmez. İçinden bu köleliğe, bu yalvarıp yakarmaya surat asar. Ayin konuşmalarını ve usul adabını öğrenir, duaları, diz çökme anlarını ezberler ama bunlar gerçek bir anlamdan yoksun, taklit davranışlardır.

Çok kısa sürede, doğuştan gelmeyen, toplumdan gelen, aktarılan, izin verilen şeylerin özelliklerini kavrar hayatın içinde. O, ansızın ortaya çıkan keşfi bütün bunlara tercih eder. Başına buyruk davranmayı sevdiğinden, Platier'ye tarlaların ya da "tepelerin yamaçlarına yayılmış" olan ve haziran sıcağında olgunlaşan üzümlerini ansızın yakaladığı bağların kenarından yürüyerek ya da külüstür arabalarla dönmekten hoşlanır. Bu gezintilerden dönerken bazen adımlarını sıklaştırdığı, bir an önce eve sığınıp tekrar tekrar hesap yapan, yemek hazırlayan, "vanilya, portakal, süt, yağmur" kokan kusursuz annesine kavuşmayı düşündüğü olur. Düzene, birliğe, huzura, özlemini çektiği ve umutsuzluk içinde kavuşabileceğine kesinlikle ihtimal vermediği şeylere yeniden kavuşmak gayreti içindedir.

Marie Legrand gücünü toplayıp, her şeye yeniden başlamak ister ama ne yapacağını bilemez pek, mülkün durumu belirsizdir, Çinhindi'ne dönüp dönmemekte kararsızdır, üvey oğulları Jacques ve Jean'ın kendisine karşı burukluğunu anlamaktadır, annelerinden dolayı kırgındırlar ona, Les Rivière'ler kadının ölümünde Marie Legrand'ın da sorum-

luluğu olduğunu iddia etmektedirler ve hiçbir uzlaşma mümkün gözükmemektedir bu konuda. Çinhindi artık yerleşebileceği tek yer gibi gözükmektedir ona. Yavaş yavaş bu düşünceye alıştırır kendisini ama gene de Duras'daki günlerini uzatır; Çinhindi korkutmaktadır onu. Gelirken hissettiği mutluluk hiçbir şeyle karşılaştırılabilir gibi değildir, Fransa'da bir işe yaramak, bundan emin olmak, Fransa'nın uygarlığından nasibini almak, aynı zamanda Kuzeyin kabalıklarından, Frevent çevresindeki "geniş düzlük"lerin kırsal ve dar kafalı yaşamından da kurtulmak, kaçmak. Bir çöküş, korkunç bir yorgunluk içindedir, yeniden kendi kendisini bulurken bir yoksulluk hissetmektedir. Çocukları büyütmek, başlarına buyruk ve asi karakterlerini kontrol altına almak için nereden kuvvet alacağını bilemez ama bunu başarabileceğinden de emindir, çocuklar yüzünden, kural tanımaz kabalıkları ve de kendi kendisi yüzünden, içindeki, fışkırmaya hazır bu kararsızlık duyguları, kendisini çocuklara yaklaştıran o çılgınlığı yüzünden onlara sınırsız bir özgürlük tanımakta ve hoşgörülü davranmaktadır. Marguerite "anlamıştır" bu tutarsızlığı. Dışarıda, komşu çiftliklerde, Madam Donnadieu dullara özgü saygıdeğer bir kadın izlenimi uyandırmakta ve silikliği, gölgede kalmayı tercih ederek köylülere benzemektedir, ama sürekli değişen havasıyla da ürkütmekte, kaygı uyandırmaktadır çevresinde. Aynı zamanda da oyun oynamaktadır. Yalnız çocuklar farkındadır bunun, aileye çok yakın olan Yvette normal ailelerdekinden farklı, tuhaf bir şeyler olduğunu fark etmiştir onlarda belki. Bu nedenle Marie "gnos"lara çok güçlü, rahatsızlık veren biri gibi gözükmektedir. Platier malikanesinde, akşamları, kapalı panjurların arkasında kendi kendisiyle baş başadır. Çığlıkları, ağlamaları, otorite sorunlarıyla ilgili bunalımları, sürekli yakınmaları, aşırılıkları ve şefkat göste-

rileri, hepsi birbirine karışır. Marguerite bu kaos içinde çırpınıp didinirken, karakteri de oluşmaktadır bir yandan.

Çocukları, özellikle de iki küçüğü eğitme girişimi hiçbir biçimde başarılı olmamıştır. Çocuklar kendilerindeki bu doğal başkaldırı duygusunun, derinliklerine yerleşmiş bu şiddet eğiliminin nereden kaynaklandığını anlamaya çalışmazlar. Onlara göre kanlarında vardır bu ve doğuştan gelmiştir. Marguerite'in içe atılmış öfkeleri annesini çok sinirlendirir. Böyle kendi içine kapanması, çevresine duvar örmesi, yalnızca kardeşi Paul'le haşır neşir olması, onu, Platier'nin sırları içinde dışlamaya iter bazen: "Pis Annamlı der" ona.

Çevre çiftliklerde, amaçlar başkadır, uşaklara özgü tutkular beslenmektedir, fethedilecek topraklar söz konusudur, kadastro planlarına, komşu mülklere göz dikilmiştir. Platier'de daha sessiz sedasız, daha "eski" gerilimler hüküm sürmektedir. Donnadieu'nün çocuklarının kayıp olduğu, "annenin istemediği" çocukların cangıllara atıldığı söylentileri dolaşmaktadır.

Marie Legrand çocukları "eğitmek", ister; hep inkâr ettikleri, hep alay ettikleri, kendisinde de olan o çılgınlık eğilimlerini düzeltmek ister ama kendisinden daha güçlü bir şey sürekli vazgeçirmektedir onu bu işten. Donnadieu'lere gizli gizli çılgınlık egemen olur, çözer onları, yetim bırakır ve yalnızlığa geri gönderir. Unutulmuş, hiç hatırlanmamış baba, bu "çılgınlık"ta, bu terk edilmişlik duyguları içinde başka bir biçimde, başka bir yerde ortaya çıkar. Platier malikanesinde hiç yadsınamayacak bir miras meselesi vardır.

Anne, Marguerite'in, bu dünyanın uyuşmazlıklarıyla, insanları, hayvanları, evleri soktuğu ve onun gizliden gizliye izlerini sürdüğü gizli yollarıyla suç ortaklığı içinde olmasını hiçbir zaman anlamayacaktır. Annesi, "mütevazı ve yıl-

gınlıktan yenik düşmüş yüzü"yle, "pespembe ve kıpkırmızı bedeni, kırmızı sağlığıyla" ona kesinlikle yabancıdır, ama dile getirilmemiş itiraf da ne kadar zor gelir ona!

Çocuklar gibi, egzotizm çekmektedir onları, her şeyine yabancı oldukları ve kendilerini büyüleyen bir toprak çekmektedir onları. Yapıları, toprağı, bahçesiyle Le Platier, tuzu kuru sömürgeliler gibi gösterir onları. Ama 1922 ve 1923 yılları boyunca, tüm saygınlıklarını yavaş yavaş yok eden tavır ve davranışlarında bir bozulma, çözülme, kopma görülür. Anne pintice yaşamaya, çocuklara özen göstermemeye ve bahçeyle de ilgilenmemeye başlamıştır. Oval biçimli, geniş süs havuzunda balık yoktur artık, sayısız Çinhindi biblo ve eşyası, mirastan pay isteyen üvey çocuklara verilmiştir mecburen. Gözle görülen düşkünlük yakın komşularının göz diktiği mülk sahipleri durumuna getirir onları. Marie Legrand oyunlarının farkında değilmiş gibi davranır, ama oynanması çok güç bir oyunun söz konusu olduğunun farkındadır içten içe. Kardeşi, hemen yakın bir yerde, Landes'da, Air-sur-Adour'da yargıçtır, kendisine dulluk aylığı bağlanması konusunda yardımcı olmasını ister. Nasıl bir enerjiye sahip olduğu, ne kadar dirençli olduğu mektuplarından anlaşılmaktadır. Yalvarır, tehdit eder, evde attığı çığlıkların aynısını atar, akşamları, sömürge yönetimine karşı eleştiriler, lanetler yağdırır. Paul, çoğu zaman bunları duymamak için kulaklarını tıkar elleriyle, yaralanıyor gibidir bunlardan, oysa Marguerite kayıtsızlığı öğrenir bu olaylardan, sessizliğe gömülür.

Marie Legrand, gücünü toplayınca, resmi makamlarla savaşa girişir, amacından başka bir şey düşünmez, deliye döner. Her gün, bir türlü gelmek bilmeyen mektubu bekler, başvurusunu yineler, lanetlemelerini artırır, tezleri karmakarışık hale gelir.

Dışarıda, aşağılarda karıştığı Dropt'un kolu Riotor boyunca uzanan iri kavak ağaçları fırtınayı haber veren müthiş bir gürültü patırtı çıkarmaktadır; Marguerite çoğu zaman pencereden seyreder bu kavakları, Platier sakinlerini tutsak durumuna getiren fethedilmesi imkânsız bir kalenin parmaklıklarını andırır bu kavaklar.

Marguerite kışın kar yağmasını ister ancak burada başka türlüdür bu iş. Marguerite annesinin öğrettiği o küçük, özenli yazısıyla köknarların doruklarını beyazlatarak vadiye gömülen kuşbaşı gibi kar tanelerine basit ve sıradan dizeler yazar ama kurduğu bir hayaldir bu ya da okuduğu masallardan veya hikâyelerden alınmıştır. Hayat sessizlik ve zorluklar, sıkıntı ve yalnızlık içinde böyle geçip gitmektedir. Onları, Marguerite'in henüz hiç bilmediği ama sürgünlerini ve acılarını hissetmiş olduğu dış dünyaya bağlayan, çevredeki köpek havlamalarıdır.

Karanlık bastırıp, gündüzün bağırtı çağırtıları yatışınca, Marguerite gerçek barınağını bulur, gizemlerini başka bir biçimde haykıran sağır nesneler daha güçlü yaşamlara hazırlanırlar. Marie Legrand kızını anlayamaz ve, elinde olmadan sert davransa da, belki de belli belirsiz, kendisine benzettiğinden, çözümlenmesi zor bir bağışlayıcılık içindedir ona karşı. Marguerite'in asi tavrı aslında kendi bozgunuyla intikam almaktadır ondan.

Çinhindi'ne dönme amacı bir alınyazısı gibi çökmüştür artık; bir türlü bağlanamayan ve bağlanmayacak aylık, Platier'deki zorluklar ve Riviere'lerle anlaşmazlıklar onda gitme, sömürgenin boşluğunda batma, kuş uçmaz kervan geçmez yerlerde kaybolma isteği uyandırır. Bazen memleketi Pas-de-Calais'yi düşünerek irkilir, pişmanlık ve öfke duyar, nostaljiye kaptırır kendini; burada Donnadieu mülkünde, kocasının peşini bırakmayan gölgesi altında, onun ve Ma-

rie-Alice Riviere'in oğulları karşısında Platier'yi koruyabilmek ve onu "gnos"larına verebilmek için tırnaklarıyla mücadele etmesinin ne anlamı vardır?

Marguerite'in manzarayı, evi görme biçiminden hiçbir şey anlamaz o. Ruhsal durum diye bir şey tanımaz, benzetme, sezgi nedir bilmez; mantığıyla yaşar, kendi tarzında bir maceracıdır, otoriter ve kırılgandır, düş kurmaya ya da sır çözmeye vakit bulamayacak kadar çocuklarıyla meşguldür.

Küçük kız için amaç farklıdır. Fransa'ya gidişinden çok önce kendisinden beklenen görevi yerine getirmemiş olsa da babanın ölümü yeni bir yaşamın işaretini vermiştir. Bu yüzden Çinhindi mitlerini ve dalga dalga gelen hayallerini, ilginç hikâyesini önüne katıp sürüklememiştir henüz. Bununla birlikte o yolunu hazırlamış, karakterini sağlamlaştırmıştır. Platier'de karakterinin belirgin özellikleri, kendiliğinden gelen eğilimler, o zamana kadar gerektiği gibi dile getirilememiş dilekler ortaya çıkar, belli olma tehlikesine girerler. Küstahlık, inat, yalnızlıktan zevk alma, sıkıntı ve görme ve çözümleme yeteneği kişiliğinin belirgin özellikleri olarak ortaya çıkmaktadır artık.

Küçük Marguerite'de görmek, öteleri görmektir, gözden kaçan ama kaçırdıklarını açıklayan şeyleri anlamaktır ve böylece her şeyi anlaşılır kılan ve annesinin yerli yersiz, kendisini gerçeğe ve çalışmaya döndürmek için kırdığı ruhu keşfetmektir.

Gülmeyi, eğlenmeyi, çılgınlıklar yapmayı, bayırdan aşağı taş merdivenlere kadar yuvarlanmayı, kaygısız, tasasız bir küçük kız gibi görünmeyi de sever; ağabey Pierre korkutmak için küçüklerin peşinden koşarken bahçede çığlıklar yankılanır. Platier neşe dolar böyle anlarda, anne pencereleri ardına kadar açar, piyanonun başına oturur ve sesi bahçeye ulaşarak, kahkahalara karışır. Ama bir yandan da,

gizli tutkular, acılar, çocukların eğitimlerinin sağlanamayacağı korkusu, yalnızlık, birden bire çöküp, boğucu, trajik bir gece haline getirebilmektedir burayı.

Aslında temel bir dengesizlik yaşamlarını akıntı aşağı doğru sürüklemektedir. Marguerite daha pek küçük yaşta olmasına rağmen bu keskin acıları, doğuştan gelen "çılgınlık"larını izleyen melankoli nöbetlerini, insanların verdiği huzursuzluğu, korkuyu onlardan daha iyi tanımaktadır. Dünyaya gelmiş olması, bu dünyaya zorla katılması şaşkın, eli böğründe kalmasına yol açmıştı sanki.

Marie Legrand'ın onu eğitme konusundaki başarısızlığı, Marguerite'i ani tepkilerden, burjuva ilkelerinden ve bir takım ahlaksal ilkelerden korumuştur. Sevgiye karşı kayıtsız kalması, onu anlaşılmaz bir biçimde bir masumiyet alanına, el değmemiş bir yere, kendisine yaraşır bir biçimde sevilmemiş olmanın verdiği mutsuzluğun yerine, ama aynı zamanda da yoksunluk, dünyayı daha iyi anlama, daha doğru bir biçimde görme, insanın sevgisini başka bir yere götürme olanağı sağladığından, bir mutluluk yerine de götürür. Arzular bu boşlukta incelir, her türlü gözüpekliklere izin verebilir, her şeyin mümkün olabileceği bir alan yaratırlar, daha sonraları "neşeli umutsuzluk" adını vereceği serbest alanı hazırlarlar. Çocuğun bu yalnızlığında meydan okuma, hiçbir şeyden korkmama, hiç kimseyle ilgilenmeyecek derecede bir kayıtsızlık gücü doğar. Bu nedenle doğaya yepyeni bir gözle, hayran hayran bakar. Çinhindi'nde yerli tasasızlığı, burada Duras'da da, kaygısız kavaklar, köknarlar, Bordeaux treni...

Platier'de, her şeyin kesinlikle açığa çıkacağı, kendini göstereceği, hiçbir şeyin istenmediği ama her şeyin elde edildiği o uyuşuk ortam. O çocuk bakışlarıyla edindiği karmaşık duygular hafızasına akıp, erimiştir orada ve karakte-

rinin oluşmasında azımsanmayacak etkileri olmuştur bunların da.

Ama tüm ailenin ortak belirgin özelliğidir bu aynı zamanda; kâbus gibi çöken bu bozgun karşısında, çalışıp didinen anne bile, ne olduğunu bilemediği bir zorlayıcılığın etkisiyle her şeyden elini eteğini çeker, vazgeçer. Le Platier'ye onların elinden refah ve mutluluk gelmeyecektir kesinlikle. Belki de orayı,"kendi başına bırakmayı" tercih etmişlerdir, mevsimlerin, zamanın götürebileceği yere kadar gitsin, demişlerdir. Rahatsız edici bir şey orayı zengin ve gelir getirici bir yer yapabilecek örgütleyici, ticari enerjilerini kösteklemektedir. Her şey çok zordur ve zorluğun nedeni tembellik değil, bir güçsüzlük, güçsüzlüğün herhangi bir biçimidir. Dördünün aralarında bağ kurabilmesi meydan okumaya bağlıdır: Yalnızca vahşi bir gerilim, aynı "klan"ın yaratıklarının kaba duygusallığı birleştirir onları.

Bu nedenle Çinhindi, oradaki yaşam, Marie Legrand'ın beklediği, yerlilerle neredeyse aynı düzeydeki, yoksul yaşam, eğreti yaşam, mütevazı öğretmen yaşamı gene çekmeye başlamıştır onları.

Marie Legrand'ın dul aylığını bu kadar uzaklardan isteyecek gücü kalmamıştır artık, Riviere'lerin hisselerini alıp, Le Platier'yi kendisinin ve "gnos"larının malı yapabilecek kadar parası da yoktur; tahribatlarını bildiği, âşina olduğu o yıpranmışlığı hissetmektedir sürekli olarak. Çocuklar gitgide tuhaflaşırlar Pardaillan'da, Pierre denetlenememektedir artık, öteki ikisinin de eğitilmesi mümkün değildir. Çinhindi de ona benzemektedir. Şehvetli ve direngen, yıpranmış ve de cangıllarının ve yağmurlarının verdiği enerjiyle canlı.

Marie Legrand aslında sevmez Le Platier'yi. Bu Güney bölgesi ona göre değildir. Çok yumuşak, çok dengeli, çok

uyumlu, tek kelimeyle çok "fransız" dır buralar. Fırtınalı ve puslu Kuzeyi tercih eder o. Ya da Çinhindi'nin sular altındaki geniş düzlüklerini. Duras'ın yaldızlı sarılığı sıkar onu. Çok küçük yaşta olmasına rağmen kızının, Duras'la ilgili olarak belleğine yerleştirdiği şeyleri görmemiştir. Gizli bir yabanıllık ve görkemli bir yoksulluk vardır burada küçük kıza göre.

Bununla birlikte Çinhindi de büyülemektedir Marguerite'i; annesinin tasarılarına karşı değildir. Sömürge yaşamının ağırlığı, okulda sert ve otoriter gözüken Marie Legrand'ın kendi çocuklarına karşı yumuşak tavrı, Paulo'yla bahçe kaçamakları, kalabalıkla kaynayan sokaklar ve de kendisine çok iyi gelen havayı dolduran hoş kokular. Sonra Saygon'a varmak için uzun bir yolculuk, bir ay sürecek olan bir yolculuk, evrenin gizemine karşı yıldızlı denizde karanlığa gömülmüş, bilinmeyene doğru büyülü ilerleyişiyle, kör ama karaya ulaşılacağı konusunda güven veren bir gemide geçirilecek geceler vadetmektedir ona.

Marguerite her zaman, annesinin tutarsızlığının, çevresinde körüklenen tutkuların güçlendirdiği geçicilik ve iğretilik duyguları içinde yaşamayı öğrenmiştir. Babanın gidişinden, daha sonra da ölümünden sonra duygu dünyasında, iç dünyasında, bir istikrarsızlık yaşamış ve bu istikrarsızlık onu tahrip edeceğine, tersine güçlendirmiştir. Onun için çocukluk bu tür bir çıraklık, belirsiz bir yaşamın, çalkantılı bir aile ortamında geçen yaşamın çıraklığı olmuştur. Eski Çin uygarlığının kalıntıları, Kamboç'un harap olmuş sarayları, bu ülke insanlarının hasırdan yapılmış konutlarının kırılganlığı ve Mekong'un varlığını zorbaca hissettirmesi yaşamın gerçekliğinde bilinçsiz bir şekilde yoğun bir eğretileme gibi etkili olmuştur. Sürekli yeniden doğan, musonlarla solan, aniden bastıran yağmurlarla hırpalanan do-

ğa da kökenindeki gücü yeniden bulmayı bilir ve bütün hayvanların sığındığı yabanıl bir cennetin bin yıllık bir resmini gönderir ona.

Bu durum karşısında dönüş nasıl çekici olmayabilecektir? Çinhindi, ona göre, özellikle, pirinç tarlaları kadar, bataklıklar, Mekong'un çalkantılı suları kadar, ıslak gökler kadar belirsiz, ele geçirilemez, her şeyin boğulduğu bir "Sular ülkesi"dir.

Le Platier'nin bu kadar eskilere dayanan bir prestiji, bu tür bir üstünlüğü yoktur, Marguerite için bir başlangıçlar yeri değildir burası. Daha sonraları, kendisine Saygon'un Marguerite'i ya da Ormanların Marguerite'i denmesinden hoşlanacağı gibi, Le Platier'nin Marguerite'i denmesinden hoşlanmayacaktır. Ama Duras, Marguerite'in kaçamayacağı başka gizli hikâyeler de yüklenmiştir. Marguerite aile içinde, Dropt vadisindeki dağınık köylere kadar, öne doğru çıkmış bütün ovanın görüldüğü geniş ve ağaçlıklı Platier'nin arka yüzünü anlayabilmiş tek kişidir.

Basitçe çocukça davranışların özel bir anlamı vardır onun gözünde. Bu yüzden Pierre'in üstünde, kendisinin de çok iyi açıklayamadığı nefretle karışık bir büyü, bir saygı uyandırmıştır. Daha çok küçük yaşta, ötekiler gibi olmayan bir küçük kız havasıyla huzursuzluk yaymaya başlamıştır çevresine.

Komşularının verdiği üzüm suyuyla yapılan ve içine her çeşit çok olgun meyvenin karıştırıldığı reçine reçeline bayılır, köknarların doruklarını seyrederken kocaman yağlı reçelli ekmek dilimleri hazırlar kendine. Balık tutan kardeşine eşlik etmek için akasya dallarına tutunarak Dropt'a kadar inmeyi de çok sever. Yamaçlara ulaşmadan önce iki çimenliği geçmek gerekir. Paul balık tutarken Marguerite değirmenlere doğru akıp giden suları seyreder. Kimse kendi-

sini beklemediğinden mutlu bir halde uzun uzun seyreder suları. 1922-1923 yıllarında, Platier'de okula gitmemesine rağmen geçirdiği öğrencilik yılları baskı kabul etmeyen ve bağımsız iç dünyasını zenginleştirmiştir. Marie Donnadieu kızının da tıpkı Pierre gibi, yaşına göre, kendisine karşı kimi zaman asi, kimi zaman da uysal, hoş davranışlar içinde olduğunu anlar. Bu küstah "küçük kraliçe" tavrını kimden almıştır? Bir türlü baş edemediği bu güçlü karakter nereden gelmiştir ona? Duras'da yalnızlık ve otorite eğilimini, her şeyi bilmek, hafızasına yerleştirmek, anlamak isteyen o delip geçen bakışlarını güçlendirmiştir Marguerite. Çevresindeki birkaç arkadaşı onu yerel alışkanlıklar içinde yoğurup, başkalarına benzetecek kadar güçlü değillerdir.

Bununla birlikte kimi zaman iyi niyet göstererek ve komiklik olsun diye uyar bazı alışkanlıklara, matrak bir kızdır ve sözgelimi küçük köylü kızların giydiği sabolardan başka bir şey giymek istemez ayağına. "Sabolu nene" adını takmıştır Marie Legrand ona, ve Marguerite'in ürküntü veren şeyler görmüş gibi fıldır fıldır dönen gözlerle baktığı o yüzü silinir ve yeniden çocuksu yüzüne kavuşur.

Platier'de hep özlemini çektiği ama eksikliği de kesin ve kaçınılmaz olan şey sürekli bir aile sevgisidir ama böyle bir şeyin mümkün olmadığını da bilmektedir, yalnızca nostaljisini yaşayabilmektedir bu tutkunun: "hayat buydu işte, hepsi o kadar", diyecektir daha sonraları.

Yvette Amelin ve Paulo'yla günler bu nostalji, gizlilik içinde, itiraf edilmeyen şeylerle sürüp gider. İlkbaharda gizli gizli kiraz yerler ağaçtan. Yan giriş kapısının önünde, kuyunun yanında büyük bir kiraz ağacı vardır. Marie Donnadieu her gün saat dört buçukta ikindi kahvaltısı hazırlar onlara, iki kız evin içinde yerlerde sürünen bez parçalarıyla oynarlar, bebekler yaparlar, solmuş ve yanmış Çin ipekli

kumaşlarından şapkalar ve şallar yaparak gülünç kılıklara girerler. Anneleri ödev verir onlara bazen. O mutfaktayken, Yvette Duras'da pek görülmeyen salıncaklı koltukta sallanır. Güneş battıktan sonra, Marguerite ve Marie Legrand, ırmağın üstündeki palankadan geçerek Yvette'i vadinin aşağısına kadar götürürler.

Onlar oynarken Marie dikiş işleriyle uğraşır, Çinhindi'nden getirdiği ham ipekli kumaş parçalarından buluzlar diker, bunları giymekten çok hoşlanır; ince askılarla tutturulmuş, "bedenin, içinde çok rahat ettiği" ipeğin, akışkan ve serin hafifliği içinde terlemediği bol giysilerdir bunlar.

"Çocukluğun bu suskun derinliği"ne kapanmış kızını bir türlü anlayamaz. Hiçbir zaman doğru zamanda yapılması gerekeni yapmayan, hiçbir zaman gerçekten itaat etmemiş olan, sürekli baş kaldıran, "okumayı bilmeden okuyabilmiş", dünyayı tanımadan önce anlamış olan Marguerite korku veren, görülmezi gören tuhaf bir zekâya sahiptir.

Bu tuhaf zekâdan emindir annesi. Gözlemlerinden Marguerite'in aynı hamurdan olmadığını hisseder. Kaçması mümkün olmayan, gizli bir yere aittir o ve buna karşı yapabileceği bir şey yoktur.

Marguerite'in sonsuzluğu içinde kavradığı doğaya karşı eğilimi, daha küçücük bir çocukken hissetmeye başladığı bu romantik coşkular Pardaillan'da doruğa çıkmıştır. Başkalarının göremediklerini görür o. Toprağın kutsal ağırlığı, Çin tanrılarının varlığı, burada çok garip olan mevsimlerin ve ağaçların anlatılamayan hareketleri onun gözünde, biraz da Çinhindi'ni yansıtan, ışıldayan güçlerinin göstergesidir adeta, öyle ki burada ya da orada görülen kendisine yabancı olmayan güçlerin ve tutkuların egemen olduğu hep aynı manzaradır; bahçenin "dev şimşirleri", "devasa" köknarlar daha Fransa'ya dönmeden önce keşfettiği bir güçle çınlar-

lar. Kapalı Platier mülkü pirinç tarlaları, hintkirazı bahçeleri kadar büyülüdür.

Anne kızının bu eksikliğini derinliklerinde hisseder. Kızı neredeyse küskündür kendisine, sevmez annesini, hiçbir zaman da sevmeyecektir, bir şeylerden sezinlemektedir bu durumu Marie; Pardaillan'ın aydınlık günlerinde Marguerite'in sahip olduğu "gibi bir zekânın, bu sessiz yerlere" bir daha uğramayacağını anlamıştır o.

Düzen duygusu, ahlaksal titizliği baskın çıkmıştır o zamanlarda. Marguerite bu gizli ve de acı veren işkenceyi belli belirsiz hisseder ama hiçbir zaman da o kadar terk edilmiş hissetmez kendini. Ama bu terk edilme duygusu bir yandan da bir iç özgürlük, tıpkı Platier ovasının "kımıltısız ve çıplak, göz alabildiğine" uzanışı gibi, kendisini dünyanın sonsuzluğuna açan bir zihin açıklığı verir ona.

Peder Duffau din derslerinden sonuç alabilmek için Yvette ve ona hazırladığı ikindi kahvaltılarından yararlanır sık sık. Donnadieu adının Marguerite'in dindarlığını güçlendirmesini ve onu bu konuda cesaretlendirmesini ister. Ama Marguerite beklentilerine cevap vermez. Oysa Peder Duffau kesinlikle inanmıştır ki Marguerite görülemez, bilinemez şeylerle ilgili olarak kendisini din dersi alan öteki çocuklardan daha duyarlı kılan bir sezgiye sahiptir. Son derece derin, sorgulayıcı bakışlara sahiptir ve sürekli, gözlerinin biçimini güçlendiren bu, çekik, yabancı, bütün sırlara vakıf olabileceğini belli eden bakışlarla, sonuçlarını henüz kestiremediği bu gönül gözüyle bakar. Başkaları karşısında benimsediği bu tavrıyla olsa olsa bir "ele başı" görünümdedir o.

Ve böylece iki yıl yaşarlar Platier'de Donnadieu'ler. Sonunda Marie Legrand'ı tanır komşuları, hatta değer verirler kendisine. Çocuklar da sömürge insanlarında görülen, ikli-

mın verdiği o kaçınılmaz gevşeklikle farklı bir konumdadırlar ama hiçbir zaman rezalet çıkarmazlar ve edepsizce davranmazlar. Söylenebilecek tek şey belki Pierre'in pek o kadar sevimli gözükmemesi, pek toplumsal olmaması ve biraz kaba davranmasıdır. Komşuları Bayan Amelin sık sık Marie Legrand'ı ziyarete gelir. Hatta ev ve bahçe işlerinde yardım da eder kendisine. Ama Sömürge yönetiminden beklenen aylığın gelmediği iki yıllık süre içinde, kendisine ait olmayan topraklardaki ve seçmediği evdeki bu geri kalmış yaşamın sonuna gelmişlerdir.

Uzun yolculuk düşüncesi yavaş yavaş biçimlenmeye başlar. 1924 yılı ilkbahar sonu. *S.S. Amazone* gemisinde yer ayırtılır, Donnadieu'ler Platier'den ayrılırlar. Marie Legrand oradan bu şekilde ayrıldığı için üzüntülü değildir pek. Toprakları eken yarıcılar bahçeye biraz çeki düzen vereceklerdir. Pencereler ve panjurlar geri kalan yeşim taşlarının ve bölmelenmiş porselenlerin üstüne kapanır. Her halükârda ender bulunmasına rağmen çok değerli değildir bu eşyalar. Hepsi için, her zaman terk etme, gitme, sürekli sürgün, kesin biçimde hiçbir yerde olmama, hiçbir toplumsal sınıf içinde yer almama, gerçek bir yerin peşinde koşmama gibi durumlar söz konusu olmuştur.

Sabah erken saatte, ilkbahar sisleri içinde terk ederler Duras'ı. Bir araba Moustier'ye götürür onları, pek iyi bağlanmamış birkaç denkleri vardır eşya olarak. Siyah giysileri içinde son derece soylu görünen Marie Legrand son bir kez daha kayıtsız bir tavır içinde bakar mülküne. Moustier'den Bordeaux-Benoge trenine binerler, daha sonra sol kıyıya geçmek üzere bu yörede "gondol" adı verilen araba vapuruna binecekler, merkez gara varacaklar ve yollarına devam edeceklerdir.

Gemide, güvertede, Marie Legrand, bir Messageries Ma-

ritimes kartpostalının arkasına birkaç cümle karalar. Yvette'in annesine postalar bu kartı. Marie Legrand alelacele, kurşun kalemle yazmıştır, silinmeye mahkûm cümlelerini: "Sevgili Marie oradan ayrılmadan önce sizi göremediğime çok üzüldüm. Sizleri öpüyoruz ve bize yardım etme nezaketini gösterdiğiniz için teşekkür ediyoruz. Hareket ettiğimiz gün o kadar çok işim vardı ki, bizi bağışlayacağınızı umarım. Marguerite de bir şeyler yazacaktı Yvette'e ama deniz tuttuğundan cesaret edemedi. Artık bir dahaki sefere. Yolculuğumuz iyi geçmedi şimdiye kadar. Deniz kötü ve sıcak, her geçen gün biraz daha bunaltıcı oluyor. Her ikinizi de öpüyoruz."

Acı veren bir şey bilinmeyene doğru sürüklemektedir Donnadieu'leri. Hint okyanusunu geçiş donmuş bir zamandır, belirli, kurulmuş, ayarlanmış bir zaman parçası değildir, evrenin büyük hareketlerine, ters yönlerden esen rüzgârların oyununa, yıldızlarla çivilenmiş gecelere, Marguerite için "yolculuğa" bir anlam bulabileceği tek bildik yer olan o gidişe teslim edilmiştir yalnızca.

II

"Benim memleketim bir sular ülkesidir."

Çinhindi'nde geçen yıllar küçük Marguerite'in büyülü anlamlar yüklediği adlar yerleştirir belleğine. Mekong deltasında Vinh Long, Saygon, Kamboç'ta Prey Nop arazisi, Filler ovası, kokulu ırmakta Çin kayıkları ve yelkenliler, "ateş ve kaynatılan otlar".

Ve de cüzam, sıcak ve "sarı yağmur"la beslenen yapıtları oluşturacak olan "her şeyi", gizli tarihi dile getiren Siam ve Kampot.

Sazlar ovası, Kuşlar vadisi, şimdi bağlarını, gizemli ipleri ni ördüğü bir şiirin içinde çınlamaktadırlar adeta.

Ama gelecekteki yaşamının "tutarsızlığı", yazarlığının çılgınlığı da bu topraklarda izlenmiş, peşleri hiç bırakılmamıştır. Platier, Haut-Quercy'nin uyumlu güzelliği, Duras'ın yaldızlı taşlarının ve evlerinin dengesi 1924-1931 yılları arasında biraz silinmiş ve onun, daha sonraları, babasızlığın, yalnızlığın, eşyaların ve insanların öbür yüzlerini, sessizliklerin karanlık seslerini dinlemeye ilişkin ince bir sanatın haykıracağı geniş yankılar odası olan "karanlık oda" adını vereceği yer durumuna gelmiştir. Henri Donnadieu şimdi geçici olarak kayıptır, ilk eşinin ailesinin mezarlığında gömülüdür. Unutulmuş mudur ama?

Görünen odur ki bundan böyle yalnızca "çılgın" anneyle birlikte ve geçit verecek olan tek düş yabanıl Çinhindi toprakları ve "ayak basılamayacak" yerlerde yaşama şansıyla bu dört kişilik yaşam vardır önünde. Anne de özdeşleşmiştir Çinhindi fantasmasıyla: "Çocukluğumuzun ilk şansıdır bu... bir tür yabanıl topraktır... Biz bu topraktan doğduk." der.

Çinhindi'nde geçen bu sekiz yıl içinde Marguerite Donnadieu farkında olmadan kendi efsanesini oluşturur. Lot-et-Garonne döneminde kendisine şöyle bir görünüvermiştir bu efsane ve Marie Legrand boşuna mücadele etmeye kalkışmıştır onunla. Nezaket kurallarının, saat mefhumunun, incelik ve kibarlığın olmaması, doğanın dile getirilemeyen deviniminin sezgiyle kavranması, mırıldanmaları, itirafları, her şey yoğunlaşır ve iyice belli olur sömürgelerde.

Marguerite düşsel mekânları, sıkıntı vermeyen bir yaşamın heyecanlarını ve "yalnızca ruhun görebileceği" manzaraları Platier'de keşfetmiştir ama Koşinşin de Sud-Ouest'in kendisine esinlediği ortamlara, bağlara, izlenimlere götürmüştür onu. Su ve toprak, Mekong gibi Dropt, sakızağaçları gibi köknarlar hep aynı şeyi söylerler ona. Dünyanın eğretiliği, orada boğulmak ve kaybolmak korkusu ama buna rağmen ırmaklar boyunca dolaşmak, suyun akışını seyretmek, birbirine karışmış ağaçların "o belirsiz taşkınlığı" içinde güçlü ve direnilmez bir kaybolma arzusu.

Ama Çinhindi topraklarının egzotik şiddeti, cangılların ve familyasının yabanıllığı Duras'ın başka bir yeri bir bağış olarak vermiş olduğu kuşkusunu artırır. Çinhindi Platier alacakaranlıklarının yatışmış yumuşaklığını siler, belli belirsiz seçilen "taşların ve kayalar"ın sertliği tropikal uyuşukluk içinde birden bire gün ışığına çıkar, efsaneyi yoğun-

laştırır, bir yapıtın mitolojisini kurar. Orada çocukluk karışık şeylerden oluşmuştur. Akşamları gökyüzü mor ve pembe karışımı bir renge büründüğünde, yeniden kavuşulmuş bir aile şefkatinin tanıklığı gibi Vinh Long caddeleri boyunca hep birlikte yapılan huzurlu araba gezintileri ve içine girilmesi imkânsız cangılların kanarlarındaki Bengal kaplanları korkusu, küçük kardeşle birlikte bunları gözetlemekle geçirilen saatler ve yeniden ağabeyle buluşmanın sıkıntısı... Çinhindi büyük yapıcı, yaralayıcı ve görkemli deneyimler dönemidir. Şelalelere karışan kan, neredeyse delirinceye kadar sakladığı aybaşı kanları, annesinin alıp getirdiği dilenci kadının çocuğunu oyuncak bir bebek gibi vermesi ve çocuğun gözlerinin önünde cüzamdan ölmesi, annesinin çılgın haykırışları, ağabeyin kabalığı ve korkudan öleceğini sanan küçük Paulo, onları "yerli halkın düzeyine indiren" sefalet, her yıl, barajların yararsız olduğunu gösteren su baskınları, annesinin kendisini yerleştirmiş olduğu Saygon aile pansiyonundaki yalnızlık, pazar günleri hayvanat bahçesinde piliçlerin boğa yılanları tarafından yutulmasını izlemek ve Şolen'de bekâr evindeki Çinli sevgilinin gelip geçenlerin önünde ve fokurdayan kentin gürültü patırtısı içinde şaşkınlığı. Ve de annenin, barajın işe yaramaz topraklarını kendisine satanlara bir an bile ara vermeden mektuplar yazan annenin ilahileri, öfke ve şiddet çağlıkları, umutsuzluk ve cinayet çığlıkları: "Barajların bu yıl su tutabilecekleri konusunda en küçük bir umudum bile yoksa, o zaman yapabileceğim en doğru iş kızımı hemen bir geneleve vermek, oğluma burayı terk etmesi için baskı yapmak ve üç kadastro memurunu öldürmektir"...

Şöyle yazacaktır daha sonraları: "Her gün, aynı şiddette başka yeni bir şey" ortaya çıkıyor, çılgınlığı ailenin yüreğine, hayal gücüne ebediyyen yerleştiriyor.

Platier'deki hayatla ve bitkin, yorgun düşmüş Çinhindi sömürgesi arasında o kadar fark var mıdır? Özellikle zamandizininin yerine yerleştiği, oyunun bütün aktörlerinin rollerini bildiği, hissedilen duyguların, trajik ihtişamları içinde dökülmeye çalıştığı hayat. Duras'da üzüntü ve terk edilmişliğin Siam'ın büyülü geceleri ve Çinlilerin esinlediği neredeyse dinsel hayranlığın yan yana bulunduğu bu süre içinde "yıkım ve ölümün ortak tarihi" kaçınılmaz yolunu izlemektedir.

Dünyanın öbür tarafındaki herkes, sanki felaketin çıkageldiği biriymiş gibi Henri Donnadieu'yü unutmuştur. Sefalet ve yalnızlık, sevgisizlik ve bundan böyle yüce bir özgürlük sıkıntısı içinde kendi kendisine, şeytanlarına, gecelerine teslim edilmiş ailenin çılgınlığı. Ve bu özgürlük gene korkutur sonunda. Ondan, onlara benimsettiği Donnadieu soyadından intikam almak istermiş gibi, Marguerite, tam bir "kötülük" imajı gibi gördüğü ağabeyden, gereğinden fazla nefret etmektedir belki.

Yavaş yavaş, babayı cezalandırma, böylelikle onu "kötülük" imajıyla, annesinin, "uzun boylu, yakışıklı, erkek, bir Valentino olduğu için" bir sevgiliyi sevmek istediği gibi sevdiği Pierre'le özdeşleştirmek arzusu ortaya çıkmaya başlamıştır. Marguerite yavaş yavaş, zayıf küçük kardeşi ve aşkta güçlü ama bir kadın gibi tatlı ve kırılgan Çinli sevgiliyi arzulamaya başlar.

Gene de, bürünmüş olduğu bu sertlik zırhına rağmen, Duras'ın, içinde büyük erik ağaçlarının bulunduğu bağlarla yaldızlanmış yamaçları, akşam rüzgârında karaağaçların ve kızılağaçların derin derin soluk alışları gizliden gizliye çınlayıp durur. Bununla birlikte Çinhindi sömürgesindeki o hoş yabanilik Duras'ın o müzikal tatlılığını bastırıyormuş gibi yaşanmaktadır hayat.

Şimdilik onu besleyen beyaz Hint'in hiç bitmeyen paradoksu, tanık olduğu yerli halka karşı kaba davranışlar, kölelik ve sefalet, sömürge gururu ve büyüleyici biçimleri, beyaz tenis ayakkabıları ve annesinden çok farklı, sıkıntıdan ve bitkinlikten ölmüş, başkalarının mutsuzluklarına aldırmayarak sürüklenen anneler, yalnızlıkları, özellikle sömürgelere özgü boşluk ve eğretilik duygusudur. Ama Platier'de sezgileriyle kavradığı değerlendirme ve sonsuzluk izlenimleri bütünüyle sönmüş değildir. Daha sonraları varlıkların gizemini anlatmak amacıyla yazacağı gizli "müzik"in ilk dersleri uzak ve güvenli bir yerde demir atmıştır.

Buluğ çağı bu yaygın şiddet ortamı, bozguna uğramış bir yaşamın tutarsızlığı içinde geçip gitmektedir ama duraklamalarla mutlu anlar da yok değildir bu yaşamda; bu mutlu anlarda anne piyano çalar, yerli uşaklar ve çocuklar bol suyla bungalovları yıkarlar, o, kardeşiyle birlikte şelalelerin altında yıkanır, bazı geceler terasta ay ışığında kitap okunur.

Platier'deki dostu "sevgili Yvette"ine belli dönemlerde ama düzenli olarak kart atar. Bir yeni yılda ilk communio'su vesilesiyle "çok uzağız birbirimize" diye yazmıştır ona. Kendisinden, Çinhindi'ndeki yaşamından söz etmez, tersine dostuna ilgi gösterir, onu her zaman büyük bir sevgiyle, öper, "sıkı sıkı" kucaklar, "seni unutmayan dostun" demeyi de ihmal etmez mektuplarının sonunda... Ama üslup aynı, bilinen üsluptur. 1926'da arkadaşına mektup yazmayı bırakır. Marguerite Donnadieu'nün erken yeniyetmelik döneminin önemli yılları başlar. Çok erken gelmiş keşifler, çok yoğun yaşanmış duygular, çok acı itiraflar dönemidir bu dönem. Ailenin dramı büyür, ölüm ve yalnızlığın durmadan sürtüştüğü bir yaşamı "yok etme" arzusu gün ışığına çıkıverir birden, bir kez başlamış olan örselemeler zarar vermeye devam eder. En az sevilen çocuk olmanın artık ke-

sinlik kazanmış olması tehlikeli bir yaşam sürmeye iter onu. Uçurum kenarlarında, dört yol ağızlarında dolaşıp hayatını tehlikeye atmaktan, Çinhindi manzarasının sular altında kalmış arazileri, sel felaketi, kötü muamele edilen insanlarıyla sürekli çağrıştırdığı ölümle belirsiz bir temas içine girmekten zevk duyar.

Platier'nin anısı silinir. Duras'ın güç verdiği bir masumiyet söz konusu olmuştur orada. Burada her şey o kadar geçicidir ki böyle bir şeye inanmak mümkün değildir. Yvette, Marguerite'in kaçınılmaz kaybını kavramaya başladığı bu dünyanın nereye gittiğini hiçbir zaman anlayamayacaktır. Çocukluk arkadaşı yavaş yavaş uzaklaşmaktadır artık; ender zamanlarda ara sıra onu hatırladığında, Marguerite onda kusurlar bulur ve ilgi alanlarının farklı olduğu düşüncesine varır. Ona göre Yvette, kendisinin içini yakan arzular içinde yaşamamaktadır ve insanın içindeki fırtınalardan habersizdir. Sonuç olarak "birbirlerine söyleyecek bir şeyleri kalmamıştır artık".

Marguerite'in karakterinde, annesinin anlayamayacağı, neredeyse ürkütü verici bir şeyler olmaktadır. Onu kıvrandıran bu tehlike zevkinden kurtarmak içi ne yapmalıdır? Dünyanın sırlarla dolu hikâyesini, tutkuların nedenlerini, Platier çevresindeki yeşillikler arasında kurulmuş olanları andıran ve pirinç tarlalarının ipek gibi hışırtıları içinde belli belirsiz tanıyabildiği olaylar arasındaki suç bağlarını anlamasını sağlayan şeyin bu tehlike zevki olduğundan kesinlikle emindir.

Duras'da toplumsal yaşam olduğu söylenebilecek ve kendisinin geçici olarak da olsa denediği her şey sürgün yaşamının içine işlemiş olduğu "sular ülkesi"nde kaybolur. Aile, dostluk ilişkileri, duygusal ilişkiler bozulmuş ve dağılmıştır ama zamanı düzenleyen ve iç dünyayı biçimlendiren

de bu ilişkilerdir. Marguerite, burada, sömürge uyuşukluğu içinde, Paulo'yla birlikte yalnızca cangılların kenarlarında dolaştığı ve uzun ağaçlarının devasa yapraklarında küçük göllerin oluştuğu ormanların yoğunluğunu kestirmeye çalıştığı için değil aynı zamanda iç dünyası onu kendi içine kapanmaya ve yalnızlığa, hoyrat tutkuların ve gizli arzuların gömüldüğü belirgin bir ihtiyatlılığa ittiği için de yabanıl yaşamın ne olduğunu öğrenir.

"Sevgili Yvette"i ruhtaki bu çırpınmaları, bu belirsiz çatışmaları ve her türlü ahlaktan soyutlanmış bu özgürlüğü nasıl anlayabilirdi?

Dolayısıyla Çinhindi yılları esin yıllarıdır; anekdotlar efsaneyi biçimlendiren ve kuran mitler durumuna gelir; bu efsane günün birinde yazının yırtıcı parlaklığında fışkıracak olan motifleri gizlemektedir.

Geleceğin kitabının ışığıdır bu.

Bundan böyle sıradan dostluklara yer yoktur hayatında, yaşamın ölçüsüzlüğünü, aşırılıklarını, dünyayı tuhaf bir biçimde anlamayı çok küçük yaşlarda kendisi gibi algılamamış olanları, bu konuda kendisinden çok geride bulduklarını dinlemeye niyeti yoktur artık. Platier'de Duras'ın o hoş pırıltılı ortamında yalnızca kendisinin işitebileceği sesler de vardır. Kurutma yeri ve kazanlarıyla hatırladığı erik ambarı tertemiz bir biçimde kalmıştır belleğinde. İçinde çok büyük fıçıların bulunduğu geniş mahzenlere dayanmış bu ambar da Marguerite'in anlamını aradığı ve belki küçük kardeşi dışında ailede hiç kimsenin anlayamayacağı bir hikâye anlatır.

Burada Çinhindi'nde belirgin dışlamalar, inkârlar, nankörlük olarak değerlendirilen reddetmeler ve yüzüstü bırakmalar dönemi hüküm sürmektedir. Ne var ki Marguerite, kendi kendisini ancak ve ancak böyle bir bedel ödeyerek

geliştirebilir.

Babanın terk edip gitmesi, kökenini inkâr etmesi, ve kaçınılmaz bir biçimde Donnadieu'lere ait olma Çinhindi'nde Marguerite acı ve "yabanıllık" içinde yaşayacağı bir aile ortamını acıklı bir duruma getirecektir. Uyumsuz aile ortamının yarattığı gerilim ve annenin çılgınlıklarının taşkınlıklara ve aşırılıklara uygun ortam yaratıp, bunları bir ölçüde doğrulaması onu bundan böyle benim durumum diyebileceği bir duruma sokacaktır. Her zaman "sınırında", kenarda: uç durum.

"Ortak öykü" bundan böyle doğduğu yerde sahneye konacaktır. Bu yer Çinhindi'dir. Görünüşte tükenmiş, kesin olarak, taşınacak soyadı nedeniyle insanın yakasını bir türlü bırakmayan ve kafasını karıştıran Tanrıya verilmiş olduğu sanılan babanın yokluğu Marguerite'in kafasında kurduğu ve uydurduğu kişisel mitolojiyle yer değiştirmiştir. Ama aslında her şey üzüntünün etkisinden başka bir şey değildir, "gün ışığının üstündeki kara perdeyi" kaldırmaktan başka bir şey değildir.

Gün ışığı, çok hayal edilmiş ve babanın ölümüyle ihanete uğramış, Platier'de, yazların ılık tatlılığında akşam huzurunun görme umudu verdiği aile birliğidir. Daha sonra Marguerite Donnadieu Duras soyadını tercih ettiğinde belli belirsiz bunu, bu "gün ışığı"nı yani duygulandırıcı bir manzaranın uyumunu düşünecektir.

"Melez" yeniyetmelik Duras'ın yollarıyla karışır sonuç olarak. Madem ki baba bu yerleri ıssız bırakmıştır, madem ki artık ebediyyen yoktur, hatırasına ihanet edilecektir, "güneyin hintkirazı bahçeleri, kara suyu, pirinç ovalarıyla" bütünleşeceklerdir artık onlar. "Çocukluğun bu sessiz derinliği, bize bakan ve bizi Annamlı sanan başkalarının şaşkınlığının çifte derinliği" kabul edilecektir.

Ama yokluğun verdiği acının bedeli hep ağır ödenir. Cangıllarda ve şelalelerde karşılaşılan tehlikeleri bile doğrular, açıklar. Marguerite, Duras'da keşfettiği ve babasına borçlu olduğu şeyleri sömürgede tekrar yaşar; onu yabancı ve farklı biri kılan bilgilerle yüz kat artarak aktarılmıştır buraya bunlar. Küçük vadilerin dingin sessizliğinde, alacakaranlıkta, Platier'de karanlık bastırmaya başladığında, vahşi hayvanların soluk alıp vermeleriyle yaşamın bir an durduğu cangılların sessizliği bir yankı gibi cevap verir ona. Aile mülkünün yakınlarında, dokunmaktan hoşlandığı Dropt şelalelerine, yabanıl ormanda ırmaklar doğuran çağlayanlar altında bir karşılık bulmak ister. Ama her şey daha trajik, daha yoğun bir biçimde, meydan okuma gibi yaşanmıştır.

Burada da, orada da aynı bozguna uğrama ve terk edilme duygusu bırakmaz yakasını. "Çılgınlığı"yla işi başından aşkın, soyulmuş ve baş kaldırmış olan Marie Legrand çocuklarına bin bir zahmetle bir aile oluşturdukları kuruntusunu aşılamaya çalışır. Platier'deki mülkle ilgilenmez artık, bu konuyla ilgili olarak hiçbir şey bilmek, öğrenmek istemez, deve kuşu gibi kuma gömer başını. Oysa iyi bir köylü olarak bu evin yavaş yavaş yıkıma doğru sürüklendiğini, Duras'da hiç eksik olmayan fırtınaların kiremitleri uçurduğunu, çatıda sızıntılara yol açtığını, hayatın ve nesnelerin kaderinin bu olduğunu bilir ama Çin denizinin saldırıları ve Platier'nin sinsi yıpratmalarıyla nasıl uğraşacağını bilemez. Gerçekten de mülk sahibi çiftlik kiracılarını yönetecek, bağlara ve on sekiz hektarlık erik bahçesine göz kulak olabilecek kadar uyanık değildir, her şey kaçınılmaz, kesin bir biçimde kendi yıkımına doğru gitmektedir. Yalnızca bahçe her tarafı yeşile boğan sakızağaçları, sarmaşıklara benzeyen, havuzu istila eden, yola kadar yayılan böğürtlen-

leriyle Çinhindi cangıllarının zenginliği içindedir hep.

Marguerite için gerçek yaşam, bundan böyle uyandırdığı gizli heyecanlarla kendisini besleyen bu Koşinşin'de gelişmektedir, egzotik yelkenliler, çarşılar ve pazarlar ilgilendirmez onu, sefaletle, arzuyla, onu başka bir biçimde görmeye ve işitmeye davet eden iklimlerin uyuşukluğuyla örtüşen yağmurun ve çamurların rengiyle ilgilidir o. Duras onun o gececi belleğinde, karanlık "oda"nın en dip yerinde duracaktır hep, Büyük Sırrın bir görünümü olarak kalacaktır. Efsanenin anahtarı.

III

"Dünyanın bu küçük köşesine dönmek."

Marie Legrand 1930'da silah bırakmak zorunda kalır. Prey Nop arazisi macerası sona ermiştir. Barajın suları altında kalmış topraklar onun, sömürge burjuvazisi düzeyine yükselme umutlarını yok etmiş, Yönetimin Donnadieu'lere ihanetini göstermiş ve onları yerlilerden biraz üstün tutulan beyazlar statüsüne göndermiştir. "Sular ülkesi" kum torbalarına ve eğreti mendireklere baskın çıkmıştır. Marie Legrand da her şeyi olduğu gibi bırakır, her şeyi tefecilere uşaklarına verir. Gene de bir tür huzura kavuşmuştur, itimin, işlerini, eşyalarını terk etmenin verdiği bir rahatlıa kavuşmuştur, sadece sömürgeye özgü o yataklar için üzülmektedir belki.

Her şeyi götürmek de gereksizdir aslında. Donnadieu'lerde, Donnadieu ailesinde her şeyi zamana ve rüzgâra bırakmak adet olmuştur, onlarda unutmaya karşı bir yatkınlık vardır. Kayıtsızlık ya da hafiflik değildir bu, daha çok yaşamın ve dünyanın boşluğunun ve acımasızca bozguna uğramış olmalarının bilincidir bu. Her zaman her şeyle, sahip olmakla ya da olmamakla alay ederler, sahip olmayı da bırakmayı da aynı muhteşem aldırmazlık içinde, neredeyse mutlulukla karşılarlar. Anne başarısızlığı bir kurtuluş gibi

kabul edip, tadını çıkarır. Salıncaklı koltukta, "açık kapının cereyanında kalmak", rüzgârın üstünden geçtiğini hissetmek büyük keyif verir ona. "Yanımıza hiçbir şey almadan, eşya, hiçbir şey almadan gitmek ne büyük bir mutluluk" der.

Gerçekten de bu baraj topraklarından hiçbir şey götürmek istemez, olsa olsa, belki "bu ormanın üstündeki sarı ve yeşil" dingin ve durgun dağları, engin gökyüzünü, uçsuz bucaksız görünümü almak ister yanına.

Marguerite de yitirilmiş topraklara, tüm rüzgârlara açık ahşap bungalova son bir kez bakar. Burada, Çinhindi'nde yaşamaya başladıktan sonra, manzarayı kucaklamayı, manzarada eriyip gitmeyi, bu tarifsiz, sınırsız bütünlüğün içine nüfuz etmeyi öğrenmiştir. Oysa böyle bir derdi ve nostaljisi de yoktur. Burada ya da orada sürdüğü yaşam seçmiş olduğu yaşam değildir. Çocukluğu, anneliği, sizi yaşamak zorunda bırakan ülkeleri kesinlikle görmek, bu aşamalardan geçmek gerekir, diye düşünmektedir.

Sonuç olarak su basmış topraklardaki son akşam üstünü geçirmektedirler. Anne herkesin orada bulunup, felaketi görmesini, başarısızlığın derecesini ölçmesini istemiştir. Alacakaranlık yavaş yavaş ufku pembeleştirir, ormanların yeşilliğini söndürür. Hayvanların, kuşların çıkardığı sesler, tuhaf havlamalar sessizliği deler. Marguerite her şeyin dingin bir yaşamı soluduğu, Fransa'da, Duras'ın küçük vadilerinin rahat, huzurlu ortamında, aile bireylerinin dayanılmaz baskısına katlanamayıp kendi kendisiyle bütünleştiğinde gelen ve bir daha bırakmayacağı o yalnızlığı keşfettiği çocukluk gecelerine benzeyen bu özel büyüleyici anları iyi bilir. Sertliğin ve katılığın biraz soluk alma fırsatı tanıdığı, kardeşleriyle arasında yeniden bir uzlaşma durumunun sağlanabildiği keyifli ve kahkahalarla dolu anlardır bu an-

lar.

Gitmeye karar vermişlerdir. Pardaillan'a dönecekler, Platier mülküne yeniden kavuşacaklardır; anne ne yapacağını bilmez daha, Fransa'daki yaşamı bir sürgün, zor bir göçebelik gibi görmektedir. Çok sevdiği bu Çinhindi'nin yapışkan, kendisine çok uygun bulduğu harabe ortamından, burada sürdüğü rastlantısal ve belirsiz yaşamdan uzun süre uzak kalamayacağını düşünmektedir. Bir demir yumruğa sahip olmasına, sertlik ve şiddetle eğitmesine, kendisinin ihanet ettiği bir Cumhuriyetin uygar erdemlerini aşılamasına rağmen, çocuklarına da aktarmış olduğu içindeki bir şey oraya tam anlamıyla güvenememesine neden olmaktadır. Bohem hayata, yüzüstü bırakılma durumlarına eğilimlidir o; yaşama biçimi yerlilerin bilgeliği, kader anlayışları, kibirsizlikleri, geçiciliği kabullenmiş olmalarıyla örtüşür.

Marguerite de bu tabiatı miras almıştır. Cangıllarla ve romantik okumalarla da güçlendirmiştir onu. Bu yüzden, gerçek yaşam, şairin dediği gibi başka yerdedir, insanların düzeninde değil, ormanların, leşçi hayvanların yabanıllığında, birçok insanın göremediği, hoş, görkemli manzaralarda, tözlerin gücündedir.

Platier'deki küçük çocukluk tavırlarında pek fazla değişiklik olmamıştır daha sonra. Gene kendine dönük, Duras'da, babanın ve annenin yalnızlığında kazanmış olduğu eğilimler, olayları yoğunluklarına göre algılamaya, gecelerin sırlarını çözmeye elverişli bir yapı...

Çok küçük yaşlarda hem romantikleri hem de Mobby Dick'i, "insan yazısının çılgınlıkları" dediği sınırsız maceralarla, aşk tutkularını okuyarak tutacağı yol konusunda bilinçlenir. Çok genç yaşta şu gerçeği öğrenir: Yaralı balinanın çağrısına cevap veren "beyaz balinaların çığlığı gibi yaman çağrısı".

Bu dönemden kalan fotoğraflarda müthiş çekici gözükür. Hatta bunun farkında gibidir, oynar, abartılı pozlar verir; uyuşuk ya da kışkırtıcı, doğal ya da yapmacık pozlar; ilk romanının kadın kahramanı Maud'yu donattığı küstahlık özelliklerini gösterir bu pozların bazılarında. Gözleri Annamlıların gözleri gibidir, hafifçe çekik, Yvette'le arkadaş olduğu döneme göre daha bir badem gözlüdür artık. "Sağlamlığı", "içine kapanık ve sert" olması, bedenine, siluetine, tarif edilmesi zor, ince ve başına buyrukluk belirtisi birtakım özellikler verir. Bu tuhaf karışımı sömürgedeki hiçbir kızda bulmak mümkün değildir. Kendisine yabancı olan bu cemaatten bu gizemi dolayısıyla dışlanmıştır belki de.

Aslında ona göre bütün ailede bir tuhaflık vardır ve nedeni de dünya işlerine, alışkanlıklarına, "renksiz" yaşamın törenlerine yabancı olmalarıdır. Marie Legrand Çinhindi'ni, çocuklarını kendi başarısızlığından kesinlikle uzak tutmak amacıyla terk etmek ister gibidir, çocuklarına nihayet Fransız eğitimi verebilecektir, Pierre ve Paul'den umudunu kesmiş gözükür ama özellikle babası gibi matematikçi olmasını istediği Marguerite'e bu eğitimi verebileceği umudunu sürdürmektedir; ne var ki kızı da hiç kuşkusuz Henri Donnadieu'yü reddettiğinden bu mesleği istemez. Onun isteği yazmaktır çünkü yazmanın özü, bununla, onun o anlaşılmaz tözüyle beslenir. Bu tutkular, bu yüzüstü bırakılmalar, ve boş günler, öteki Çinhindi'nin şöyle bir görülmüş olan boşlukları belli belirsiz bir bilinç aşılamıştır ona ve eskiden Duras'da bunları bu kadar yoğun bir biçimde hisseden yalnız o olmuştur. "Kış günleri deneyimi (...) olanca sıcaklığıyla şişen yaz manzarasına görmeden bakmak."

Uzun Fransa'ya dönüş yolculuğunun ne olduğunu bilir, bu yolculuklar bütün yolculuklardan çok daha fazla sınırsızlık duygusu verir, denizin o muhteşem çıplaklığını his-

settirir, okyanusa özgü o uğultuları duyurur, akşamları dir-
eklerini küpeşteye dayadığında, gündüzlerin ve gecelerin
girdabını, bir yandan da kaçınılmaz sertliğini ve katılığını,
acısını da hissettiği o trajik huzuru her zamankinden çok
daha fazla fark eder.

Platier'de daha küçük bir kızken, manzarayı özümse-
mek, manzara içine gömülmek, manzarayı "kendi çevresin-
de toplamak" gibi bir alışkanlığı vardır, şimdi de gene öyle,
her şey ondan ibaretmişçesine, kendisini en derin, en çö-
zülmez şeylere çok yakın hissettiği zamanlardaki o keskin
bakışlarıyla denizi kucaklar.

Anne güvertede bir bez koltukta dinlenirken deniz hava-
sını çeker içine. Bu yüzüstü bırakılmışlıktan, mücadeleden
vazgeçme durumundan hoşlanır, bozgundan bozguna git-
me, kendisini geminin hızına bırakma alışkanlığı edinmiş-
tir.

Bu yüzden okyanusu geçmek çok hoşuna gider, çünkü
artık mücadele söz konusu değildir, belli noktaların bulun-
madığı, zamanın anlamsız akışı içinde sürekli, bir parantez
bi değişen denizi dümdüz geçmektedir.

Platier'ye vardıklarında Marguerite bahçedeki bitkilerin
kokusunu, yabanıllığını tanır; mülk terk edilmiş, azgın ot-
lara bırakılmıştır. Bir felaket, yıkımla karşı karşıya kalmış-
tır burası sanki. Toprak, ağaç ve kumdan yapılmış bu eski
pıların her tarafı nemli ve güherçilelidir, duvar dipleri
ağu tüyleriyle doludur, "tavanlar su geçirmekte, döşeme
tahtaları arasında ot bitmektedir". Marguerite ıssız, hara-
bolmuş yerlere alışkındır. Hiçbir şey hissetmez, ne düş kı-
rıklığı, ne de gerileme. Dünya işlerinin böyle yürüdüğünü
bilir, ilerde yazacağını sandığı kitapların bunlardan doğaca-
nı da bilir. İnsanların başarısızlığından, zamanın zaferin-
den ne gelirse gelsin...

Dönüşe rasgelen bu haziran ayı o kadar yüklüdür ki yörenin yabancı olmadığı, ürkütücü fırtınaların habercisidir. Olağanüstü güzelliği tarlaları yaldızlar, yamaçları dikleştirir, üzümleri oldurur, bu arada da kasvetli havasıyla evin içini bunaltır, Marie Legrand'ın korumayı başardığı Çin eşyalarını küflendirir. Burada hüküm süren neredeyse tropikal denebilecek o uyuşukluktan, mobilyaların kadifelerinin küflenmesinden şikâyetçi değildir çünkü alışmıştır artık bunlara. Le Platier sanki birden bire Saygon'la aynı iklimi yaşamaya başlamıştır ve fırtınadan sonra yollarda dumanların tüttüğü, bitki örtüsünün birkaç saat içinde kupkuru olduğu bunaltıcı bir hava hüküm sürmektedir.

Marguerite kulak kabarttığında, çocukluğunun o anlık izlenimlerini yeniden bulur: "Riotor'un vadiyi ağzına kadar dolduran çok canlı ve boğuk homurtusu". Moustier'den gelip Bordeaux'ya giden son trenin uzaklardan işitilen düdüğü.

Platier oturulabilecek durumda değildir, Marie Legrand en yakın komşuları olan ve kiraları büyük gelir getiren iki büyük çiftliğin sahipleri Bousquet'lerden kendilerini konuk etmelerini ister. Ortak yaşam hiç ağır gelmez onlara. Bütün mesele yemeği hep birlikte yemek ve akşamları yatılacak odaya çıkmaktır. Gündüzleri Marguerite Platier'nin bahçesine gider ve orada eskilerden kalmış bazı izleri, ginkgo biloba(*)nın koruyucu gölgesini yeniden bulur. Eskiden olduğu gibi evin arkasındaki ufku, önce küçük vadileri sonra da ormanları ve yeri ve göğü birbirinden ayıran karanlık çizgiyi seyretmekten hoşlanır. Denizi, Asya'nın dingin ve ıslak topraklarını düşünür; burada da aynı sonsuzluk sessizliğidir duyulan. Platier'de belki geçicilik, kibir, her şeyi alıp götüren ve unutan eğreti rüzgârın nefesi daha fazla hissedil-

(*) Çin'de ve ılıman ülkelerde bahçelerde özel olarak yetiştirilen ağaç (Ç. N.).

mektedir.

Buraya geldiğinden beri Bousquet'lerin oğlu Roger kendisini hayran hayran süzmekte ve incelemektedir, farkındadır bunun; kaba ve oğluna göz açtırmayan annesi, oğlunun kendi istediği biçimde uygun bir evlilik yapması için sürekli yanında tutmaktadır onu.

Marguerite başkalarının bakışlarına önem vermez, onu başkalarından ayıran bu kibirli tavrı doğuştan getirmiştir ama samimiyet kurmayı, şaka yapmayı da bilir ve bu özellikleriyle de ilginç ve sempatik bir kız olarak tanınır. Çocukluk günlerinden kalma bir alışkanlıkla köyde herkes ona hâlâ nene der. Hiç kızdırmaz bu durum onu. Bakmasını bilenlere sırlarını açıklar belli belirsiz biçimde: hiç zorlama olmaya bir zekâ, küstahça bir mesafeli duruş, sessizce beslenen bir nefis düşkünlüğü, neredeyse trajik bir ağırbaşlılığın yanında neşe. Bu paradokslar onun başkalarının yanında kuşkulu biri gibi görülmesi için yetip de artmaktadır, hem çekicidir hem tehdit eder.

O dönemde çok hafif Çinhindi ipeklilerinden, sömürgelerde üretilen kumaşlardan dikilmiş, krep, ipek ponje, çiçekli muslinden giysiler vardır üstünde hep. Haziran ayının yaldızlı ve doğurgan ağırlığı içine gömülmekten pek hoşlanır. Bir yırtıcı hayvan yavrusuna özgü şehvet duyguları saçar, olağanüstü ateşli bir kız havası vardır, delikanlılar aralarında "hiçbir şeyden çekinmez bu kız herhalde" diye konuşurlar, aynı zamanda da mesafe koyar çevresindekilerle arasına ve neredeyse huzursuzluk yaratacak dereceye varır bu tavrı.

Kendisine tarifsiz, olağanüstü bir sevgi beslemesine rağmen, annesiyle ilişkileri bozulmuştur. Yalnızlığı, onu yıkmak şöyle dursun, fethetme, kendi ben'ini kanıtlama, asla korkmama isteği uyandıran sevme mutsuzluğu hiçbir za-

man on yedi yaşındaki kadar etkili olmamıştır üstünde.

Bütün bunların nedeni Çinli sevgilinin kaybedilmesi midir yoksa ona, bu aşkın yarattığı ve Duras sakinlerinin yabancı olduğu o havayı veren aşk ve tutku mudur? Rivière ailesinden yalnızca büyük kardeş Jean'la görüşmektedir; ona herkes "kral Jean" diye hitap eder, otuz iki yaşında, bekâr ve yakışıklıdır, kibirlidir ve Marguerite gibi soylu bir hava taşır. Marınande'da otomobil servis istasyonu vardır ve Citroën bayisidir. İşleri çok iyidir ve Jean kız kardeşine gizli ve çok özel duygularla bağlıdır. Kendisinde bulduğu tüm özellikleri onda da bulur. Gurur, sertlik ve acımasızlık, neredeyse küçümsemeye varan bir küstahlık ve istisnasız herkesin karşısında kendine üstünlük vehmetme. Jean, Duras'da olduğu gibi Pardaillan'da da yakışıklılığı ve başarılarıyla ünlüdür. Ama bir süre sonra kimseyi kandıramaz palavraları ve havalarıyla. Ne var ki o doğal buyurgan tavrıyla gene çekicidir. Marguerite Rivière ailesine hiç ilgi göstermez, kayıtsızdır onlara hatta kendilerini küçümsediği bile söylenebilir ama Jean'a bir tür saygı duyar, onu her halükârda kendi "ırk"ından, kendi "klan"ından biri olarak kabul eder. Bununla birlikte sınırlıdır ona karşı sempatisi, aynı babanın hatıralarının peşindeki bir kardeş tarafından sevilmek, ortak anıları yeniden yaşamaya çalışmak gibi bir isteği yoktur. Henri Donnadieu'nün hatırasını içine gömmüştür, o Marie Legrand'dan, yalnızca ondan doğmuştur, bu nedenle de belli belirsiz bir biçimde tam bir aşk peşinde koşar gibidir. Üvey kardeşinin çapkınlığını bilir çünkü kendisi de bu güçlü arzuyla donatılmıştır ama bir şeyler onu Rivière'lerden ve Donnadieu'lerden uzaklaştırmıştır. Çinhindi'nin bozguna uğramış ihtişamı, azgın su basmaları ve yağmurları onun gözünde olağanüstü olaylardır ve burada Platier'de kimse anlayamaz bunları. Aristokrat tavırlarıyla Jean

hiç anlayamaz.

Marie Legrand Platier'yi satmaya gelmiştir, elden çıkarma da denebilir buna. Üvey oğulları Jacques ve Jean Donnadieu'den kopmanın tek yoludur bu. Hayata başka bir yolda ve başka bir yerde başlamanın yolu budur. Burada Duras'da, Henri Donnadieu'nün yattığı mezarın yakınında, bu evde, bir ölümcül inziva, koma yerinde, yalnızca hatıraların olacağı bir yerde kalmayı hayal bile edememektedir.

Ayrıca Pardaillan sakinlerinin kısıtlı yaşamı, aşırı rutinlik, zamana aşırı bağımlılık, çok fazla örgütlü yaşam korkutmaktadır onu. Çinhindi evlerinin eğretiliğini, yabanıl ve kestirilemeyen ortamını, oradaki sürekli kaybetme duygusunu ama gene de sonsuz şeylerle ilişkide olmayı tercih eder. Ölümsüz ve yıkılmış arasındaki yakınlığı sever o. Marguerite, kendisini, özellikle, zar zor hakim olunan heyecanların, şiddetli arzuların, Emma Bovary'ye özgü melankolilerin, boşluğu andıran eksikliklerin birikmiş olduğu bir iç yaşamla donatmış olarak her şeyi kabullenmiş gibi gözükür.

Her zamankinden daha fazla yazma isteği içindedir. Ama henüz doldurmuş olduğu bir defter yoktur, hiçbir öykü yazma girişimi içinde değildir. Daha sonra, edebiyatta, inancı olacak olan şeyi yaşamaktadır: "yazmak, gürültü çıkarmadan haykırmaktır"...

Hiç kuşku duymadığı şey, bu Platier'nin kendisi için de ölü bir yer olduğudur. Dolayısıyla burayı "yazı yazılacak bir yer" durumuna getirmek gerekmektedir.

"Dünyanın ölü bedeni..., aşkın ölü bedeni" diyeceği şeyle ilgili olarak cüretli bir irade göstermesi söz konusu olacaktır. Asya'da olduğu gibi, Fransa'da da nereye gitse, elinde olmadan, sürekli, kendisine çok küçük yaşta sürgün, yi-

tim ve aylaklık bilinci aşılayan babasına dönmektedir. Bu yok oluşta yazmanın özünü, zaman içinde dağılmış tozları görür.

Marguerite, Bousquet'lerde, samimi ve sıcak bir görüntü vermek için en küçük bir çaba harcamaz. Sömürge hayatı içinde kazandığı, olaylara kayıtsız ve ilgisiz kalma alışkanlığını bırakmamıştır ve komşularının gözlemlediği ondaki o büyüklük ve tuhaflık havasını bu alışkanlıklar vermiştir belki de. Bahçeye sığınmaktan hoşlanır ama bu arada, merhum babasından kalan evin veraset işlerinin çözümlenmesini beklerken adeta mühürlenmiş olan eve takılmayı da sever. Çocukluk arkadaşı Yvette Amelin'le yeniden ilişki kurmaya girişmez. O dönemde Marmande kolejinde öğrenci olan Yvette, onun bu beklenmedik dönüşünü haber almıştır. Hemen kendisine mektup yazmasına ve yıllardır ondan haber alamamasına rağmen, Marguerite gene cevap vermeye tenezzül etmemiştir. Bu arada ayakkabı imalathanesinde çalışan Henriette Treni'yle arkadaş olmuştur. Birlikte, belki iki kez, Pardaillan yakınlarındaki Allemans-du-Dropt'a sinemeya giderler; gündüz bağlardan ve erik bahçelerinden geçerek, yürüyerek gitmişlerdir oraya.

Marguerite annesinden bir kez de baloya gitme izni alır. Marie Legrand ahlak konusunda ödün vermez. Bousquet'ler ikisi arasında kesinlikle önemli anlaşmazlıklar olduğunu fark ederler. Hatta Marguerite'in, bu ülkenin, annesi üzerinde bir uyuşukluk ve yılgınlık havası yaratmasıyla kendisini o kadar "sıkamayacağı" umuduyla Çinhindi'ne dönmek istediğini bile duymuşlardır.

Burada herkes Nene'nin aynen küçüklüğündeki gibi davrandığını anlamıştır; gene kendisini Yvette'le oynarken oyunların tartışmasız örgütleyicisi yapan aynı gözüpek ve sert, elebaşı tavırlar. Şimdi, bir de, kısa boyuna rağmen ken-

disine buyurgan bir görünüm kazandıran ve bir türlü yakalanamayan siluetinden belli olabilecek serbest tavırlar gelmiştir ona.

Marie Legrand onu ve kardeşi Pierre'i Fransa'da bırakıp, öğrenimlerini yatılı okulda sürdürmelerini düşünmektedir. Çinhindi'ne giderken yalnızca Paul'ü alacaktır yanına ve bu dönüşü kesinlikle koymuştur kafasına. Marguerite annesiyle çok az konuşur. Suskunluğu çığlık atmasından daha beterdir ama Marie Legrand, suskunluğunun, çok sevdiği bu içe kapanmanın arkasından gelen sesleri duymaktadır.

Annesinin, kendisine özgürlüğünü vermesini istemektedir, ama anne ilke olarak karşıdır buna. Bununla birlikte arzularına teslim olacağını da bilmektedir belli belirsiz çünkü sürekli korktuğu şeyler bir türlü olmamıştır, ve de belki kızına karşı sorumluluğu artık ağır gelmeye başlamış ve bu yüzden yorgun düşmüş gibi olduğundan bu tür şeyleri oluruna bırakınayı düşünmektedir artık. Asya'nın çağrısı bu nedenlerle, özellikle de unutma umuduyla çınlamaktadır kulaklarında.

Allemans-du-Dropt noteri Bay Bompart nihayet 19 Mayıs 1931'de Platier'nin satışını gerçekleştirir; " satış miktarının bir bölümü peşin verilmiş, geri kalan miktar 24 Şubat 1932'de adı geçen sayın noter Bay Bompart'a makbuz karşılığı ödenecektir."

Sonuç olarak Marie Legrand Henri Donnadieu'nün mülkünü Théophile Forsin çiftine bırakır; onların tek kızları ve mirasçıları da mülkü ana babasının ölümünden sonra Moustier'nin komünü Nauzes'da oturan çiftçi André Géraud'ya satacaktır. Mülk şu şekilde tanımlanmıştır: "İşletme merkezi Pardaillan'ın komünü olan ve Platier denen yerde bulunan bir kır mülkü; bir konut, işletme binaları, çeşitli tarım alanlarından oluşur ve yüzölçümü yaklaşık 15 hektar

16 ar 17 santiardır."

1931 Mayıs ayının o gününde Marie Legrand, Henri Donnadieu'yü gerçekten gömmüştür. Çocuklarının hepsini ilk karısının ailesinin yakınında bir yerde bir araya getirmek isteyerek, yaptığı yeniden birleşme girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Marie Legrand bir tür mülksüzleşme, doymak ve yorulmak bilmez bir arayış içinde yaşamaya başlar.

Marguerite, mülkün satılmasından sonra hiç üzüntü duymaz. Tersine o, kendisini rahatlatan, tanınmayan, yaşamayan ama vasisi durumundaki babadan gelen çok büyük bir ağırlığı olan tarifsiz bir şeyler hissetmektedir. Çinhindi ona acımamayı öğretmiştir. Asya'nın vahşeti, sefalet ve cüzam, açlık ve mahvolmuş araziler onun için biricik yaşam parçasıdır ve o bilmektedir ki bu yaşama "neşeli umutsuzluk"la, yabanıl bir enerjiyle, fetihle, doymak bilmez bir arzuyla karşılık vermek gerekir.

Hem sonra maddiyat ilgilendirmez onu, hiçbir zaman sahip olma gereksinimi duymamıştır, özlemini çektiği o tuhaf duygularından kuşkusu kalmamıştır artık ve bu duygular ona yaşamın kendisinin saçmalığını öğretmiştir. Dolayısıyla kaybetmek, sahip olmak kadar, tutkunun enerjilerini dağıtmak, harcamak... İşte dünyanın katlanılmaz boşluğuna cevap olabilecektir bunlar belki. 1931 yılında büyük bir olgunluğa erişmiştir artık. Genç yaşına rağmen, "deneyim" diyeceği şeye sahiptir, bu sözcüğü üstüne basa basa, meydan okur gibi, neredeyse kışkırtıcı bir pervasızlık içinde telaffuz eder.

Bununla birlikte Marie Legrand Henri Donnadieu'nün son izlerini de silme işini bitirmemiştir daha. Dul kaldıktan hemen sonra, peder Duffau'ya ilk kez uğradığında, kendisinden, eşyaları elden çıkarmak ve Donnadieu'nün büyük

oğullarına da paylarını vermek amacıyla bir açık artırma düzenlemesini rica eder. Birkaç parça bir şey daha kalmıştır eşyalardan, mobilyadan, Çinhindi'nden getirilmiş biblolar vardır. En güzel parçalar, hayvan derileri, sedef işlemeli mobilyalar, lake ve yeşim taşı süs eşyaları... Kalan bu eşyaları sandıklara tıkıştırır, son eşyaları da satar, antikacıların dediği gibi yolculuk sırasında daima hafif olmak gerekir.

Bu kayboluştan sonra, babanın üstüne çekilen bu siyah perdeden sonra, yazmak bir görev olmuştur artık Margueri-te için. Örtülmüş olanı yazacak, silinmiş olanı açığa çıkaracaktır.

Marie Legrand da babayla ilgili son tanıklıkların uzaklaşmakta olduğunu kızı kadar görür. Asya objeleri, egzotik antikalar onları hiçbir zaman gerçekten heyecanlandırmamıştır. Annesi yaşamış oldukları evlerde hiçbir zaman antika eşya koleksiyonu yapmayı düşünmemiş ya da sözgelimi sömürgelerde yaygın olan bir alışkanlıkla Fransızca dersleri karşılığında eski eşya almak istememiş ya da eşya değiş-tokuşu yapmayı düşünmemiştir kesinlikle.

Çinhindi'yle daha çok bedensel, toprağa özgü bir ilişki kurmuştur, bu ülkenin güçlü dalgalarını, yerden gelen titreşimlerini hissetmiş, ona göre geçici ve boş olan nesnelerin yazgısını tarihe bırakmıştır.

Buna karşılık, sömürgeden ona kalan yaşamın geçiciliğinden, ıssız yerlerden zevk alma alışkanlığı, eğreti, geçici, özellikle ahşap, yerli halkın oturduğu, iklimin gerekliliklerine, ödün vermez kaprislerine göre uyarlanmış evler gibi evlerde yaşamaktır. Bu yüzden nemli iklime ve evde kolaylıklar sağlamaya elverişli hazır ve basit bir konforu kolaylaştıran salıncaklı sandalyeleri, beyaz ağaçtan etajerleri, hint hurması dallarını, ince kumaşları çok sever. Margueri-te de annesi gibi, aynı ruh haliyle, ona uzaklaşma duygusu

veren yüreğine perçinlenmiş aynı kaygısızlıkla, çevre sakinlerinin kendisine atfettiği ve her zaman hatırlayacakları tuhaf haliyle Çinhindi hatıralarının kaybolmakta olduğunu görür.

Anne evin ve mobilyaların satışından gelen paraya azgınca saldırır. Bu para çocuklarının ihtiyaçlarını karşılaması için bir araçtır, bu parayla Marguerite ve çocuklar iyi okullara yerleştirilecek ve Çinhindi'ne dönme olanağı bulunacaktır çünkü yaşamdaki başarısızlıkları, yüzüstü bırakılmaları ve düşüşleri, başkalarının kınayıcı bakışları olmadan, kendisi gibi uyumsuz insanlar için orada Fransa'dakinden daha çok yer varmış gibi, ancak orada, bu Çinhindi sömürgesinde yaşayabileceğine inanmaktadır.

İlkbaharın sonu gelmiştir neredeyse. Donnadieu'lerin Pardaillan'da daha fazla kalmalarını gerektiren önemli bir neden yok gibidir. Haziran ayı Duras toprağını besler ve kabartır. Ailesiyle birlikte hâlâ Bousquet'lerde kalan Marguerite son günlerini yaşamaktadır burada. Kısa bir süre sonra, kendilerini Paris bölgesine, Vanves'a götürecek olan trene binecekler ve bir müddet burada kalacaklar, daha sonra Marie Legrand ve Paul, Marguerite ve Pierre'i ortak yalnızlıklarında kaderlerine terk ederek Çinhindi'ne döneceklerdir.

Marguerite tek başına gezintilere çıkmakta, "belli bir amacı" olmadan dolaşmaktadır. Dropt boyunca uzanır, henüz biçilip kaldırılmamış ekin tarlalarının boğucu havasını, bu tarlaları ayıran yabangülü çitlerini sever, "bütün manzarayı çevresinde toplar" ve sonsuza kadar bu manzara içinde gömülü kalmak ister sanki.

Artık bir yazar gibi bakmaktadır her şeye. Orada "yazar gibi bir şey oldum" diyecektir daha sonraları. Altmış yıl sonra, bunu itiraf ettiğinde, kendisini çocukluğundan beri

cle geçirmek isteyen yazarlık denen bu çılgınlığın gerçekten ne anlama geldiğini hâlâ bilmez. Bu işin ne kökenini ne de gizemini bilir. Ama bu "yazar gibi bir şey", tamı tamına on yedi yaşındayken, burada, sessiz sedasız, kendisine rağmen, dünyanın bu ücra "köşesi"nde oynanan ve günün birinde ona iklimlerin ve sessizliklerin sırrını verecek olan ruhun bu hikâyesini anımsadığında "boşluğun ve kırların uyuşukluğunun" ne olduğunu anlatmayı başaracaktır.

Çiftçi Bousquet'lerin sessiz ve yalnız oğulları Roger Marguerite Donnadieu'yü, onun o küstahça çekiciliğini, tanıdığı bu ender rastlanan kızın çok değişik yüzünün egzotik siluetini inceler sürekli. Roger de annesi tarafından kapatılmış, eve, ailesine bağlanmıştır, kendi iradesini kullanması söz konusu değildir, duyarsızlaşmıştır. Anında ilgisini çeker Marguerite bu nedenle. Roger, Marguerite'in, Donnadieu'lerin tümünde ortak olan o yorgun ve kibirli havasında, o küstahça tavırlarında, yapmacık olmayan, çok derin bir şey gibi yaşanmış o kayıtsızlığında, olaylar ve varlıklar konusunda hemen her şeyi anlama yeteneğinde, bedeninin, düşüncesinin bağımsızlığını ve arzularının sınırsızlığını görür. Marguerite şehvet kokan belirtiler vermektedir ve bu belirtiler onda Çinli sevgiliden önce, "deneyimden önce" de vardır.

Baba Bousquet dışında herkes farkındadır bunun; o kendini işine vermiştir, bedene ilişkin bu özelliklerden, bedenin bilinçli rastlantılarından, hare gibi kaçıcı istekler uyandırmasından habersizdir. Ama anne Bousquet, o, bilir bunları, Roger de bilir ve her ikisi de tıpkı Donnadieu'ler gibi, ortak bir aşk ve mülkiyet hikâyesiyle bağlıdırlar birbirlerine.

Marie Donnadieu de kızının tuhaflığının, her şeye katlanmasının ama hiçbir şeye boyun eğmemesinin, bu sus-

kunluğunun ve bu sakınımının, özellikle de ona her şeyi anlama olanağı sağlayan ve bir acı gibi bastırılan bu isyanın farkındadır. Marguerite için önemli olan yalnızca şudur: Kesinlikle "yoksun..., kaybolup gitmiş, yalnız" olmak ve dünyanın anlamını, nereye gittiğini, kendi yitimini, bu Duras'ın muhteşem manzarasının da silemediği "dayanılmaz" saçmalığı kavramış olmak.

Ve Marguerite, Roger Bousquet'nin kendisini beğendiğini ve annesinin de bu konuyla ilgili olarak gizli arzularını bilir. Oğlunu Platier arazisiyle değiştirmek, onu değiş tokuş aracı olarak kullanmak, annesi Marie Donnadieu'nün belki de razı olabileceği bir pazarlık konusu yapmak; annesinin içinde, kızını "satmak", babasının arazisini elden çıkarmak, bu satıştan gelecek parayla sevgili oğlunun bütün borçlarını ödemek, onu zengin biri yapmak (niçin olmasın) ve yüzyıl başında, sömürge propaganda afişlerinin önünde düş kurduğu günlerdeki gibi sıfırdan başlamak gibi eskilere dayanan bir eğilim vardır belki de.

Marguerite alçak seslerle birtakım pazarlıklar yapıldığından kuşkulanır, geleceğe ilişkin birtakım hedefler saptamakta, ailenin romanının karanlık gecelerini aydınlatmaya çalışmaktadırlar. Hiç ilgilenmemiş gibi gözükür, sabırla Pardaillan'dan ayrılacağı günü bekler çünkü kendisi için ebediyyen, gitmenin ve beklemenin, yaşamının akıp gitmesine, kaçınılmaz bir biçimde, kendi kendisinin seyircisi gibi katılmaktan başka bir şeyin söz konusu olamayacağını çok iyi bilmektedir.

Sonuçta tasarlanan anlaşmalar gerçekleşmemiş, Marie Legrand Le Platier'yi en fazla parayı verene satmıştır. Geriye belli yolu izlemek kalmıştır.

Donnadieu'ler Pardaillan'dan ayrılırken, arkalarında babanın tarihini de bırakmış olduklarına inanırlar, hâlâ Don-

nadieu soyadını taşırlar, son bir kez de olsa saygılarını sunmak üzere Riviere'lerin anıt mezarına gitmezler. Marguerite ayrıca, yasın o yavaş işleyen korkunç ve kesin etkisiyle de uğraşmak zorunda kalır; onun için söz konusu olan her şeyi silmektir, ama bu kararlaştırılmış yok etmeden, bu programlı unutmadan hiçbir şeyi silemeyeceğini de çok iyi bilmektedir. Le Platier'yi silmek, aile defterindeki adını karalamak, köklerin ağırlığını inkâr etmektir; Marguerite asla, daha sonra, 70'li yıllarda düşlemekten hoşlandığı, referansı olmayan, plajlarda yatıp kalkan, yeni ve masum bireylerden oluşan o insanlar arasında yer almayacaktır.

Nihayet Duras'ı terk ederler, bir daha oraya dönmeyeceklerinden emindirler.

Çocukların alışkanlıklarına, tuhaflıklarına, farklılıklarına ve aynı zamanda hem acınacak hem soylu bu anneye hep hayret etmiş olan halk kayıtsızlık içinde, geçici bir merakla, seyreder gidişlerini. Gene daha önce geçtikleri yoldan geçer, geceleyin hep sesini işittikleri aynı Eymet-Bordeaux trenine biner, son durak Bordeaux-Bastide'de inip o ünlü araba vapuruna, o yörenin deyişiyle "kırlangıç" ya da "gondol" a binerek Garonne'u geçerler.

Marguerite Duras çok daha sonraki bir dönemde vagonda tanımadığı bir adamla karşılaşmasını itiraf ederken Bordeaux treniyle yapılan bu yolculuktan mı söz etmiştir acaba? Bu adamın, çevrede herkesin uyuduğu bir sırada ellerini bacaklarına kaydırması o gün mü olmuştur?

Gece vaktidir. Tren bu geçici ve kimliksiz yerde ilerlemektedir, tıpkı haftalar boyu, kıtaları birbirine bağlayarak denizleri geçen gemi gibi; Marguerite gemide geçirilen bu saatleri güvertede, üstünde bedenini zar zor sarabilen ıskoç kumaşından bir örtüyle, dalgalı ve gümüş rengi denizde, kesinlikle hiçbir kıyı görmeyerek, hiçbir şey görmeyerek

yaşamıştır.

Annesi, kardeşi uyuklamaktadırlar. Genç bir adamın gözü üstündedir sürekli. Marguerite uyumaz, adamın bakışlarına karşılık verir, sonra ayırır gözlerini ondan, kendi kendine eğlenir ve alışılmış tavırlar içindedir ama bir yandan da kendini bir fahişe gibi hissetmiştir ve her şeye açık olduğunu göstermiştir, arzuya ve zamanın geçiciliğine teslim olmuştur.

Adam onu yıllardır tanıyordur sanki. Marguerite ona, önce sömürgeden, sömürge yaşamından, sert ve yumuşak, değişik ikliminden, yaz sıcaklarını katlanılmaz hale getiren nemden söz eder. Sonra bir beşik gibi sallanan trende herkes uyuya kalır. Adam yerinden kalkıp, trenlerde verdikleri, kaba kumaştan dokunmuş bir örtü getirir. Üşümemesi için ona verir bu örtüyü, "geceleri trende kaloriferi söndürüyorlar ve sabaha karşı soğuk oluyor", der. Marguerite adama teşekkür eder ve gözlerini kapar. Ama öyle bir konumdadır ki tüm bedenini kapladığını hissettiği bilinmeyen, şiddetli, kaçınılmaz, hatta gerekli arzunun doyurulmasına davet etmektedir karşısındakini. Bir şey "yaşamış olmak", bir süreci yaşamak, bir dönemeci dönmek, yeni bir şeyle tanışmak için gerekli olan bir şey.

Adam da bu arzunun dehşetini ve bu çağrıya uymanın kaçınılmaz olduğunu hisseder. Uzanmış durumdaki Marguerite ona doğru yaklaşır, adam, Marguerite'in ağırlığını ve sıcaklığını hisseder. Ellerini bacaklarına koyar, Marguerite bacaklarını adamın bacaklarına dayar, ona "verir" bacaklarını. Adam yavaşça tutar bacaklarını, cinsel organının üstüne koyar, yavaş ama düzenli hareketlerle, bir tür trajik gerilim içinde, ötekilerin uyuyup uyumadıklarını gözleyerek, git gide artan ve bastırılan bir korku ve istekle, içe atıl-

mış bir çığlık, tersine bir orgazm gibi sessizce boşalıncaya kadar sürter kamışını.

Marguerite bunu niçin yaptığını, böyle bir durumu nasıl kabullendiğini bilmez. Ne var ki yazıya benzer, çıraklık gibi, acısını ve mutluluğunu değerlendirebildiği bir şey, sessizliğin, soluksuz kalmanın ve konuşmanın yolu keşfedilmektedir, ama bununla birlikte kendini gösterme, olayları yönlendirme, yaratma, kabul edilebilir sınırların ötesine çekebilme yeteneğinin mümkün olabilecek bakışlara gösterilmesi de söz konusudur.

Platier'ye dönüşten, bu Paris banliyölerine doğru yeniden yola çıkıncaya kadar, tıpkı eskiden Saygon'dan Platier'ye giderken olduğu gibi, hep aynı yalnızlık ve içe atılmış sessizlik deneyimidir yaşanan. Burada da yarı karanlık vagonda aynı kesin yalnızlık ve sürgün duygusu boğmaktadır onu. Paris'e gelmeden önce trenden iner adam. Yeri "boş kalmıştır."

Ama Marguerite Donnadieu o boşlukta bir şeyi bilir: Yazının yeridir bu boşluk, anlatılacak şey buradadır, tam anlamıyla kendi olmak, kendi gerçeği olmak için yazılacak olanın.

Yazı denen sessizlik ve yalnızlıktan daha büyük bir gizem yoktur. Austerlitz garına indiğinde bir şey daha öğrenmiştir. Kesinlikle fen bilimleri öğrenimi görecektir, babası için... annesi, babasının böyle istediğini söylediği için, aynı zamanda annesini de sevdiği için, onun da isteğini yerine getirmek için yapacaktır bunu ama boşluğa gömülmüş izler zorbaca bir kesinlik içinde dile gelirler. Bunları kaybolmuşlukları içinde "keşfetmek" gerekecektir.

Marguerite Paris'e gittikten sonra Duras'ı, Platier'yi ve arkasında sürüklenen her şeyi unutmaya karar verir. Baba-

sının anısı, ölümü, küçük vadilerin o yaldızlığı güzelliği, çok olgun eriklerin asitli kokuları, özellikle haziran aylarında, günlerin hiç bitmeyecekmiş gibi olduğu dönemlerde ekili alanları sınırı belli olmayan yerlere kadar götüren alacakaranlıklar.

Yalnızca Çinhindi belki, orada sürdüğü o alabildiğine özgürce yaşamın özlemini çekecektir. Oraya dönmek için annesine çok yalvarır ama sonunda Marie'nin bu konuda taviz vermeyeceğini anlayarak Fransa'da kalmaya razı olur. Gene her zamanki o uysal çocuk gibi gözükür, kendisini olayların akışına teslim etmiştir, ama her zamankinden daha taşkın, aynı zamanda da zapt etmeye çalıştığı bir sertlik, kendisine daha iyi görme ve anlama olanağı veren bir yabanıllık içindedir.

Geçici olarak oturduğu Vanves'daki Victor-Hugo caddesi onun banliyöleri tanımasını sağlar, başka ortamlardaki duyguları, heyecanları, izlenimleri tanır, başka manzaraların çekiciliğini keşfeder. Burada caddelerde palmiye ağaçları, beyaz verandalı ahşap evler ve de Duras'ın o huzur veren tepeleri yoktur, Dropt'un o "ipeksi mırıltıları"nı da, yolları arşınlayan ihtiyar dilencilerin sancılı ve boğuk bir sesle söyledikleri şarkıları da duyamaz burada. "Fabrikalarla, varoşlarla tıka basa dolu uzaktaki ufuk çizgisinde" daha kalabalık, çalışan insanların kaynaştığı başka tepelerin bulunduğunu farkeder; daha sonra yazılarında, büyük bir sevgi çığlığıyla ulaşmaya çalışacaktır bunlara.

Vanves'da da, 1933 sonbaharında babasının hatırasına saygı gereği Bilimler fakültesine girmeye çalıştığı Paris'te de geçmişi unutmuş gibidir, kaynayan ve kalabalık kentin eğreti ve rastlantılara kalmış hayatı içinde kaybolmak ister. Oysa kaybolup gitmiş bir babanın hatırası çok ağırdır.

1982'de *L'Homme Atlantique* adlı yapıtını yazarken anlatıcıya şunları söyletir: "Siz gitmiş olma durumunda kaldınız. Ben de yokluğunuzdan bir film yaptım."

1933'te de aynı yaşam deneyimi, aynı yaşam anlayışı söz konusudur. Henri Donnadieu de "gitmiş olma durumunda kalmıştır". Ve yokluğundan, yapıt belli belirsiz başlamıştır. Şimdilik güvenilir ve kesin olan hiçbir şey yoktur. Birkaç sayfayla gerilmiş ipi gerçekten tutan hiçbir şey yoktur, hatta belki de aile ortamlarının direngen, yapışkan derinliğini, bertaraf edilmiş aşkı "müzikleştirme" düşüncesi bile yoktur.

Belki de daha çok dünyayı görme ve duyma biçimi, önce varlıkları kavrama, içten içe bir haykırma söz konusudur.

Aynı yıl Çinli sevgiliden sonra kesinlikle ilk olan ve öğrenciyken tanıdığı, daha sonra Bombay konsolos yardımcılığına getirilen, "yahudi sevgilim" dediği Freddie'yle karşılaştığında ondan Kutsal Kitap'ı okuma alışkanlığı kapacaktır. Freddie, Neuilly'deki odasında ona bu okumaları yaparken hükümdar Davud'un en önemli düşüncesini, kesinlikle her şeyin boş olduğunu, Marguerite'in de kaçınılmaz olarak öğreneceği o "insanların bütün çabalarının rüzgârın peşinde koşmak olduğu" düşüncesini keşfetmeyi öğretmiştir.

Bununla birlikte Duras'dan da, babasından da daha fazla şey saklamak ister. Her şeyin üstünde, bilinçsiz olarak tutunduğu, Henri Donnadieu ve Oc dilinde "bu yerdeki kale" anlamına gelen babasının memleketi Duras'dır gene de. Dünyanın ona şimdiye kadar öğrettikleri, zamanın trajik ve kaçınılmaz akışı, canlı ve cansız varlıkların geçiciliği, Marie Legrand'ın sanki zamanı hareketsizleştirmek, durdurmak istediği ve böylelikle kesin ve kaçınılmaz ölümden kurtul-

muş gibi patetik bir biçimde göründüğü, yüzleri, sararmış Çinhindi fotoğrafları gibi donduran anlamsız pozlardır.

Bu nedenle, Marguerite'in yeni öğrencilik yaşamında, her geçen gün, kendisine rağmen babası ve Duras'la ilişki kurar: Matematik öğrenimi ve daha sonra, kendisine göre birtakım saçmalıklardan korunmak amacıyla yaptığı hukuk öğrenimi, on yıl sonra *Les Impudents* (Saygısızlar) adlı yapıtını yazarken kendine mal edeceği yakasını bir türlü bırakmayan kutsal Duras adı.

Onun deyimiyle "gitmiş insan" her zamankinden daha çok konuşmaktadır dolayısıyla.

Saygon'a dönen Marie Donnadieu kentin mutena semtlerinden birine yerleşir, oradaki ender tek katlı ve geniş evlerden birini tutar. Geçimini sağlamak için memur çocuklarına, Saygon dışında görev yapan diplomatlara ders verir. Kendisi tek bir kişiye ya da küçük guruplara özel dersler verirken çeşitli ev işleriyle ilgilenen ve evde barındırdığı yardımcılar tutar. Chasseloup-Laubat lisesinden ders verdiği birkaç öğrencisi geldiklerinde onlarla özel olarak ilgilenir, ikindi kahvaltısı çıkarır, ödevlerini düzeltir ve gerektiğinde derslerini yapmalarına yardımcı olur. Yaşam sade ve sorunsuz sürmektedir, Paul öğrencilerle oynar. Her şey sanki Marie Donnadieu belli bir huzura kavuşmuş ya da büyük oğlundan uzakta olduğu için keyifsizmiş gibi bir görünüm arz etmektedir. Marguerite'le ilgili olarak kimse konuşmaz, ölmüş ya da dışlanmışçasına, bilmezlikten gelirler onu. Oysa o annenin acısı, onun teselli bulmaz ve suskun başarısızlığıdır.

IV

"Çocukluğum dışında hiçbir şey."

1933-1937 yılları bağımsız düşünce ve özgürlük yıllarıdır. Avusturya, İngiltere, İtalya, İsviçre ve Almanya'ya yaptığı yolculuklar, Pitoef sayesinde tiyatroyla ilgilenmesi, Hukuk fakültesinde, 1939'da evleneceği Robert Antelme'le tanışması onu oluşturan ve geliştiren işaret noktalarından bazılarıdır. Başladığı matematik öğrenimini çok kısa sürede bırakır ve belki de Freddie'nin etkisiyle hukuku tercih eder. Savaşa hazırlık yıllarını yaşar ama yavaş yavaş ortalığı sarmaya başlayan bağnazlıkların nasıl bir tehlike oluşturduğunun farkında değildir henüz. Daha sonra Dyonis Mascolo'nun dediği gibi kendisini "varolmanın genel bir basitleştirilmesinin belli rahatlığı" içinde bırakan bir gençlik ve özgürlük yaşamaktadır. Ama Avrupa'daki çalkantı, sinsi sinsi yayılan kara vebalar onu daha çocukken sezdiği trajik dünyaya hazırlar gizlice. "Dış düşman bulunmadığının, Antelme'in söylediği gibi "tarafları insanlıktan uzaklaştırma projesini tasarlayanın, akılla silahlanmış, ahlakla eğitilmiş ve mükemmellik kaygısı taşıyan insan olmayan bir yaratık" olduğunun bilincinde değildir henüz.

Askere alınan Robert Antelme'in yokluğunda *L'Empire français* (Fransa İmparatorluğu) adlı yapıtını yazmaya çalı-

şır; 1940'da savaş koşullarının hüküm sürdüğü Fransa'da Gallimard yayınevinin bastığı bu yapıtı Philippe Roques adlı bir dostuyla birlikte tasarlamıştır. İki yıldan beri ülkenin sömürgeci etkinliklerine katılmaktadır ve bu girişimin en sadık işbirlikçilerinden biridir. Hukuk öğrenimini başarıyla tamamlar, Haziran 1937'de ekonomik politik yüksek öğrenim diploma sınavını verir. Aynı zamanda sömürgelerarası bilgi ve dokümantasyon merkezi servisine yardımcı olarak atanır, daha sonra Eylül 1938'de propaganda komitesine geçer; amirlerinin gözüne girer ve Kasım 1938'de, daha sonra da Mart 1939'da iki kez maaşına zam gelir; Marguerite Donnadieu artık aktif bir sömürgeleştirme görevlisidir.

Dönüm noktası denebilecek bu dönemde, içindeki güçlü sürgün duyguları daha da şiddetlenir. Yüreğine çöreklenmiş bu yokluk duygusu, dile getirilemeyen çelişkili duygular, sürekli eksik kalan, bir türlü ele geçirilemeyen bu köklerden yoksunluk nasıl açıklanabilir? Nereden gelir ve nereye kadar gidebilir? Donnadieu'den ya da babanın, kendisinin terk ettiği ama herkesi mecbur bıraktığı Çinhindi'nden Duras'ın ışık saçan ve insanın içini açan topraklarına kadar.

Saygon'un ve baraj topraklarının dayanılmaz nemli sıcağı, sanki hiçbir şey ve hiç kimse bir karşılık vermeyecekmiş gibi yanıtları ağırlaştırır ve sessiz bırakır, öyle ki Marguerite gitmek ve kalmak arzuları içinde hapsolur.

Fransa İmparatorluğuna coşkulu bir ilahi yazma girişimi onun için artık olmayan bir babayla konuşmak arzusundan çok uygarca bir içtenliktir. Hiç değilse görünüşte böyledir bu. Daha sonraları bir utanç, bir yüz karası olarak yaşayacaktır bu kitabı, o kadar ki bütün bibliyografilerinden silecektir ve başladığı ve gelecek vadettiğinden emin olduğu bu işte bu kitabı unutacağına inanacaktır. Kaynakların ağırlığı-

na önem vermemektir bu.

Çinhindi'ne ayırdığı sayfalar hiçbir yalan, hiçbir gülünçlük karşısında gerilemez. Marguerite tüm gerçeklere karşı hiç utanmadan konuşur: "Annam dili okullarda yabancı dillerle eşit şartlarda okutulur (...) Çinhindi'nin birbirinden ayrı beş parçasını yaşamsal bir çıkar birbirlerine bağlar ve ortak bir bilinç, bir Fransız bilinci can verir bunlara." Sömürge askerlerini anarken "farklı ırk, din ve renkten savaşçılardan oluşmuş muhteşem toplulukların manevi bir birlik oluşturdukları düşüncesiyle" kendinden geçer. Kendinden geçecek kadar milliyetçidir, sürekli yinelediği sömürgeci övgülerini askeri önderlere minnet ve şükran duygularına kadar götürür: "Bu göz kamaştırıcı hareketi yönlendiren, cesur ve iyi niyetli bu askerleri eğiten ve modern savaşın bin bir güçlüğüne alıştıran subaylara ve assubaylara..." Yaşasın Daladier ve Mandel, Bugeaud ve Buhrer, Mangin ve Lyautey, Joffre ve Gouraud, ve de Galieni!

Hangi duygusal yalnızlığa gönderme yapar bu sayfalar? Sömürge girişiminin en güvenilir aktörlerinden biri olan baba ve uygarlık eğitimi dersleriyle dalga geçmeyen anneyle dayanılmaz bir ilişki kurma arzusu dışında nasıl yorumlamak gerekmektedir bunları? Marguerite Duras'ın daha sonra tutacağı yolu izleyenler için pek belirgin olmayan ve çok şaşırtıcı bu siyasi çözümlemede aile içinde bir diyalog kurma biçimi görmemek mümkün müdür? Ana babasına "Görüyorsunuz ya, sizden yanayım ben, sizin tarafınızdayım, sizin gibi düşünüyorum" demiyor mudur? Oysa derinliklerindeki geri döndürülemez bir yüzüstü bırakılmışlık saplantısı başka türlü mü haykırmamaktadır?

Marie Legrand'ın, kızının yazar olmasından başka bir şey düşünmediğini çok iyi bildiğinden, Cumhuriyetin eğitim anlayışına sadık bir öğretmen olan annesinin istediği

gibi yazma işine koyulur. Manzaraları, dört bin beş yüz kilometre uzunluğunda, sık sık zigzaglar yaparak akan, üstünde, belli aralıklarla, gemilerin çalışabileceği setler bulunan Mekong'u, akışını yavaşlatan sazları ve sakızağaçlarını, kıyılarında fışkıran pagodaları ve dalgalarını kızıla boyayan muhteşem gün batımını titiz bir anlatımla betimler.

Marguerite Donnadieu Loti'leri, Farrere'leri taklit ederek daha sonra yadsıyacağı basmakalıp egzotik unsurlara çok yer verir betimlemelerinde ve nihayet babasının soyadını kullanmaya başlar. Vatandaşlık ve aile ilişkilerine itaati eksiksiz biçimde dile getirmiştir. Artık bundan sonra nasıl inkâr edilebilir, sürgün edilebilir ve sevilmez, mümkün müdür böyle bir şey? Saygon'daki anne kızının yeniden saflara katılmasından hoşnut olacak, gurur duyacaktır...

Ama bu karmaşık yapıt aynı zamanda gerçek kitaba, her zaman içinde taşıdığı ve insanların gecelerinden ve kaçınılmaz sürgünlerinden başka bir şeyle beslenmediğini bildiği kitaba belli belirsiz girmek için bir dolambaçtır. *L'Empire français*'nin yayımlanmasını kabul eder çünkü kitabın yalnızca yetimliğiyle ilgili olduğunu bilir. Bu denemeyi, bu sömürgeleştirmeye övgü kitabını yazmak, babasıyla neredeyse hiç utanmadan yüz yüze gelmektir. Ona şunları söylemektir: "Soyadını taşıyorum, bu soyadını senin en çok saygı duyduğun ve yücelttiğin değerlerin en üstüne koyuyorum, sömürge imparatorluğundan vazgeçiyorum çünkü yazının kutsal değerine, yabanıl ve asi karakterime inanıyorum, böylelikle senin, uğruna öldüğün şeye tanık olacağım, görüyorsun, senin için ihanet edebiliyorum." Çünkü söz konusu olan kesinlikle şudur: Neredeyse hiç tanımadığı ve bütün varlığıyla hayatta olan baba sevgisi yüzünden yazar olma isteğine ihanet etmektedir.

Gerçekten de dirseklerini küpeşteye dayamış durumda

ve geminin düdükleri uğuldayıp onu doğduğu Çinhindi'nden koparırken, yüreğinin ve vicdanının sessizliğinde ettiği gizli yemine, bir gün yazar olmak için edilen yemine tuhaf bir biçimde ihanet edilmiştir. Çünkü Marguerite Donnadieu'yü çocukluğundan beri sezinler gibi olduğu, Fransa'ya döner dönmez Neuilly'deki sevgilisinin yaptığı, görünmeyen ve tinsel keşiflere ya da belki farazi Çinli sevgilinin, arzularının kırılganlığında, belirsiz dişiliğinin, her ikisini "bedenini de [bedenimi] içeren tapınağın kapısının arkasına" götürme tarzına bağlayan nedir?

Sömürge imparatorluğuna kesin övgüler yağdırmakla yetinmek aynı zamanda, daha sonra *Sevgili* (L'Amant)adlı yapıtında söz edeceği o "kapı"yı da kapamaktır; annenin dile getirdiği kitap yazma yasağına karşı baş kaldırma, bu yasağı çiğneme bu kapının ötesinde mümkün olacaktır. İçinde hissettiği karmaşık ve dile gelmez her şeye ihanet etmek, yazarlığını, "başkalarının hiçbir zaman bilemeyeceği geceler arasındaki o geceyi gören" i inkâr etmek demektir bu.

3 Mayıs 1940'da, Gallimard yayınları *L'Empire français*'yi nihayet yayımlar. Alman istilasından bir ay sonra. *L'illustration*'da çıkan bir ilanda şöyle denmiştir: "Her Fransızın okuması gereken bir kitap". Marguerite Donnadieu bozgun ortamında ailesiyle hesabını görür. Durumu belirginleştirir. Edebiyat dünyasına girmesi, üstelik de saygın bir yayıneviyle başlaması onu özel olarak motive etmiş gözükmez. İşgal altında, ne sarı yıldız(*) ne de toplama kamplarına göndermelerin başlaması etkiler onu. Yazar olmak ister o, geminin Saygon limanından ayrılması sırasında çağrısını duyduğu karanlık ve kaçınılmaz isteğe cevap vermek ister.

Ve yazı bir kez daha aile dramından, bir türlü susmak bilmeyen yokluklardan, babanın yattığı Duras'dan geçer.

(*) Nazilerin Yahudilere takma zorunluğu getirdikleri işaret (Ç.N.).

Almanların saldırdığı, daha sonra işgal ettiği Fransa henüz bireysel ayaklanmalara ve şiddet olaylarına sahne olmamıştır. Ama o zamanki belirgin laubalilik içinde, kendi kendisine itiraf edeceği o bilinçsizlik içinde fırtına yaklaşmaktadır. Ceketlerin ve gömleklerin iç taraflarındaki sarı yıldızların geçişlerinde ağzını açmamak, nihayet gerçekliği teslim edilen kabul edilemeyecek olan şeye kadar her şeye izin vermek.

İşgal sırasında, kuşatılmış ve sıkıştırılmış kent içinde, geçici olarak "La Famille Taneran" (Taneran Ailesi) adını verdiği ve daha sonra *Les Impudents* adını alacak olan yapıtını tasarlar. Platier'de geçirilmiş bir gençliğin, kendi gençliğinin, aile mülkünü satmak için Sud-Ouest'e döndüğü dönemin hikâyesidir bu. 1992'de kendisinin de itiraf edeceği gibi her şey "çok gerçek"tir bu yapıtta: "Adlar dışında her şey. Pecresse'ler mallarına göz dikmiş olan Bousquet'lerdir. Niçin anlattım bunu? Çünkü buranın hayatımda bana en çok acı vermiş, en ürkünç yer olduğuna inanıyordum. Çünkü on altı yaşımdayken ve Fransa'ya döndüğümde ağabeyim beni Pecresse'lere satmak istiyordu."

1940 yılı eylül sonunda tuhaf bir görev verilir kendisine ama hiç zorluk çıkarmadan kabul eder bu görevi; sanki her şey en riskli, en tehlikeli yerlerde geçecekmiş gibi bir his vardır içinde, ona içgüdüsel olarak kuşkulandığı sırları anlama, deşme olanakları verecek sürekli tehlikeye açık yaşayacağını sanmaktadır. Sonuçta Vichy onu yayın dünyasında görevlendirir ve yazılı metinlerin denetimiyle görevli komisyonun sekreteri olur. Yazarların ya da onları temsil eden avukatların getirdikleri dosyaları inceleyip, bunların kitaplaşıp kitaplaşamayacaklarına karar verecektir. Tam ona gö-

re bir iştir bu. Bir kitabı reddeden ya da kabul eden kişidir, evet ya da hayır diyen. Gayret, özen ve dikkatle yerine getirdiği sevimsiz bir iş. Kimi zaman, kendisini içten içe yönlendiren asi, acımasız ve yabanıl karakteriyle, tehlikeyi göze alarak Almanlar için kuşkulu bir metnin "geçmesine" razı olur. Vichy 1939'da kilisede evlendiği kocası Robert Antelme'e de Emniyet Müdürlüğü'nde bir görev vermiştir. Her ikisi de yavaş yavaş ve içten içe Yahudilere uygulanan baskının şiddetlenmekte olduğunu fark ederler. Antelme bazı adları, bazı listeleri gizlemeye çalışır ama felaketin boyutlarından habersizdirler henüz. Kısa bir süre sonra Antelme ve kız kardeşinin tutuklanmalarıyla yüz yüze kalacakları kamplarla ilgili olarak gerçekten hiçbir tehlikeli durum sezmemişlerdir daha. Tersine aralarındaki ilişki onları her türlü bağımlığın dışında bırakmaktadır, daha çok, Marguerite Duras'ın daha sonraki erkek arkadaşı Dyonis Mascolo'nun "kuralsızlık, olgunluk döneminin başlangıcından beri sürdürülen karşılıklı bağımsızlık" dediği duruma bağlıdırlar. Marguerite Duras'ın bu dönemdeki en önemli uğraşı yazıdır. *L'Empire français*'yle, bu basit propoganda kitabıyla yetinemeyeceğini çok iyi bilmektedir. Taneran ailesinin düzensiz yaşamı, dile getirme niyetinde olduğu aile trajedisi, kendi yakınlarının kökenleri, bunların tümü Donnadieu'lere gelip dayanır. Ailesi. Her halükârda, tek bildiği yalnızca kendisinden söz etmektir, gerçek bir klasik romancı imgelemi yoktur onda, kendi hikâyesine çok yakın, kendi acılarıyla adeta özdeşleşmiş bir hikâyeyi derleyip toparlamanın yollarını geçmişteki yaşamının acıklı çalkantılarında ve sürekli yankılanmalarında, küflü kokularında bulur, öyle ki Robert Antelme, bunları içerecek kitapları çıkmadığı takdirde onun "bu yüzden öleceğini" söyleyecektir. Kitabın hazırlanması sırasında onu saran o öldürücü sıkıntı, daha

sonraki tüm yazarlık yaşamında belirleyici olacak tavır ve tutumunu ortaya çıkarmıştır. Gerçek bir kitap, acının egemen olduğu bir araştırma dönemi boyunca, belirgin bir histeri, bir tür karanlıklar içinde kendi kendini yoklama, kendisinden habersiz, oluşmasının, biçimlenmesinin körlüğü içinde gün ışığına çıkmalıdır.

Sud-Ouest yeniden biçimlenir, çağrısına karşılık vermek için hiçbir şey eksik değildir: Platier ve bahçesi, kat kat küçük vadiler, Dropt ve Riotor, "yokuşun tepesine kondurulmuş" küçük Pardaillan kasabası, ve "yokuşun aşağısında, serin ve ipeksi mırıltılarıyla çağlayan [Dropt]un su hizasında S. Köyü".

Her şey, kokular, taş, toprak, sürüler ve insanlar, akasyalar ve köknarlar.

Şimdi, memleketi, "doğum yeri" Çinhindi değildir. Tersine sömürgeciliğe övgüler düzerek, askeri önderlere minnet ve şükran duyguları göndererek, orayı Fransa'ya bağlayarak bastırmış, gömmüştür Çinhindi'ni. Mezar. Çinhindi mozolesi.

Bu dizginlenemez yazma, tanınma arzularıyla Lot-et-Garonne'da doğduğunu hayal edebilecek kadar ileri gidebilecektir. Ansızın her şey, Saygon ve öğretmen annesi, orada yönettiği okul, en derin yerinde adeta sımsıkı kapatılmış bir avuç içinde muhafaza ettiği Paul'le anıları kararmış, silinmiş, inkâr edilmiştir. Sırasıyla "Les Complices"(Suç ortakları), "La Famille Taneran", sonra da *Les Impudents* adını verdiği romanına verir kendini bütün gücüyle, çalışırken öylesi patetik bir kudurganlık içindedir ki Antelme'i bile ürkütür. Antelme bu delice yazma tutkusunun, çılgınlık derecesine varmış kitap çıkarma arzusunun, bu yenilmez itiraflarda bulunma zorunluğunun ne anlama gelebileceği-

ni bir türlü kavrayamaz.

Aile romanı kurulmuştur. Mauriacvari anımsamalar yeterli değildir bunu açıklamak için. Düzensiz sürgün yaşamını, dönüşün yaptığı tahribatı ve özelikle Duras'ın doğasına batışı, 1922'de daha küçücükken kavradığı gerçeği, "nesneler geceleri her zaman yatışmış, donuk bir yaşam sürerler, güneş ışığı, artık onları dağıtmadığından gündüzleri sürdükleri yaşam daha canlı, daha güçlüdür muhtemelen" gerçeğini yeniden canlandırmıştır.

Alman işgalinin neden olduğu içine kapanma duygusuyla başka bir yabancılaşma biçimi, kendini kurtaramadığı aile yabancılaşmasını getirir. "La Famille Taneran"ı yazarken yazar olma yazgısını iyice pekiştirir. Evet, her zaman bu "klan"ın, kendisini hiçbir zaman kurtaramayacağı nefret ve sevgilerinin bir parçası olacaktır.

Robert Antelme, o dönemde Plon yayınlarında editörlük yapan ve bu kurumda belli bir ağırlığı olan Dominique Arban'la tanıştığı sırada Gallimard, Marguerite Donnadieu'yü reddetmiştir. Kendisiyle ilgilenen, bununla birlikte "La Famille Taneran"ı bir türlü kabul ettiremeyen Raymond Queneau'nun çabalarına rağmen yapıt güven oyu alamamıştır. Marguerite'e karşı iyi niyetli olmalarına rağmen Queneau ve Antelme de romanın henüz bitmediği, Maud dışında, kahramanların yeterince olgunlaşmadığı görüşündedirler ve özellikle de Antelme'in edebiyat anlayışı farklıdır; ona göre çok klasik, Paris'ten kaçan bazı şairlerde bulduğu ve hayran olduğu o suskunluğa yeterince gizlenmemiş bu kurgudan farklı olmalıdır edebiyat.

Ona olan sevgisinden ve de intihar tehditlerini gerçekleştirmesinden korkarak, karısı Marguerite'in bu tehlikeli alanda, onu her zaman yönetecek olan dehşetli arzular içinde yaşadığını da çok iyi anlayan kocası, Dominique Ar-

ban'a, yardımcı olması için yalvarır. Arban da tanır Marguerite'i, kendisine karşı küstah davranışları, kibirli ve küçümseyici tavırları hiç hoşuna gitmez ve de güzelliği neredeyse korkutur onu. O dönemde, Marguerite'in, Annamlılara özgü sert ifadesi, kırılgan ve güçlü çekiciliği, bakışlarındaki vahşi aldırmazlık daha bir belirgindir. Edebiyat çevrelerinde "Tonkinli bakışları" dedikleri bu bakışlar büyüyle karışık bir korku verir, yaşama sanatı yaptığı o meşhur "kuralsızlık" içinde oynamayı sevdiği bir otorite ve bir çekim gücü yayar çevresine.

Dominique Arban, Marguerite'i gerçekten pek sevmemesine rağmen, kitabı yayınlatma kararı aldırtabilecek bir rapor yazar. Roman 1943 ilkbaharında Impudents adıyla yayımlanır. Marguerite *Empire français*'deki gibi gene Donnadieu soyadını mı kullanacaktır? Kendisindeki o bilinen düşünce yabanıllığı içinde ve de kesinlikle karakterinin ilk biçimi olan o kendiliğindenlikle "Duras" soyadını ortaya atar. Roman onu, o müthiş 1941-1942 yılları içinde çocukluğuna, aile sırlarına, ansızın anlam kazanan ve yapıtın yakıcı odak noktası durumuna gelen sezgilere götürmüştür.

Romanda baba silinmiş, ailenin kendisinden kopmuş olduğu gibi o da aileye kayıtsız, neredeyse "cansız bir eşya" durumundaki hayalete indirgenmiştir. Ölü gibidir baba, hatta "nefret" uyandırır.

Marguerite Donnadieu için söz konusu olan ondan kurtulmak, kendisi için gerekli olan özgürlüğünü üstlenmek, neredeyse hiç tanımadığı, soyadı çok ağır gelen bir babaya bağlı, geçmişteki bu hikâyeyi artık sürdürmemektir. "Duras" sözcüğü fışkırmaktadır kafasında. Geçici bir heves değildir bu. Anlamlı bir tercihtir.

Artık bir efsane çıkarmayı düşünmediği Çinhindi unutulup, gömülünce, kendisine düşsel bir dünya icat etmesi şart

olmuştur. Bir romancının başarısının ancak bir evren yaratmaya, bu evreni tutarlı kılmaya, çizdiği ilk yol ağını romandan romana titizlikle izlemesine bağlı olduğunu bilir. Bir romancının bireysellik yeteneği olmadan, kendi kokuları ve söylemi içinde sınırlı bir anlatıya demir atmadan okuyucularını gerçekten etkileyemeyeceğini de bilir. *Les Impudents* adlı yapıtını yazarken kendisine göre çok kesin olan bu gerçekliğe oynar. Ayrıca bu romanı, ortaya çıkacağından bir an bile kuşkuya düşmediği gelecekteki yapıtlarının da habercisi olacaktır. Yapıtları ailesine ve toprağa ilişkin, tutku uyandırıcı, sert ve kaba olacaktır. François Mauriac nasıl Bordeaux'lu olmuşsa, o da Duras'lı olacaktır.

"La Famille Taneran"ın ilk taslağından, *Les Impudents*'ın kesin biçimini almasına kadar geçen dönem Marguerite Donnadieu'den Marguerite Duras'a geçiş dönemidir. Genç yazarlara ne kadar saygılı olduğunu bildiği Raymond Queneau'nun desteğine rağmen Gallimard girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması onun imgelem gücü konusunda silahlarını bileyen bir başarısızlık olmuştur; bu başarısızlık ona konuşma cesareti ve toplumsal ve duygusal değer yargılarına kulak asmama cesareti vermiştir. Yapıtına 1942'de yaptığı eklemeler, daha sonraki metinlerine bir dinamizm getirecek niteliktedir ve bu metinlerin ilk taslaklarını, kurallarını belirlemiştir adeta. Yazı, alacağı öçle değişmiş gibi bilenmiş, kişilerin karakterleri daha cüretli bir şekilde işlenmiştir. Aslında Pierre Donnadieu olan kardeş Jacques aileyi felakete sürüklemekle suçlanmıştır ama öte yandan da hem polise şikâyet eder hem de elinde olmadan sayar ve sever onu. Kişilerin anlaşılmazlığı, tamamen kendisiyle özdeşleştirdiği kadın kahraman Maud'nun karmaşıklığı yoğunlaşır, aslında kendisini dinlemek, onu zorbalıkla tutan çatıyı yeniden üretmekten başka bir şey yapmasına gerek

yoktur. Bu metinde nezaket kurallarına aykırı sayılabilecek itiraflar da vardır ve bunlar aynı zamanda son metinlerin de [Yazmak (Ecrire) ya da *C'est tout* (Buraya kadar)] habercisidir. "İnsan yazarken yarı yarıya bitmiştir, küçülmüştür, tüketir sizi bu iş", ya da: "İnsan yaşamının boşluğu bir inanç konusu olmuştu onun için"... Bununla birlikte dünyanın saçmalığı onu umutsuz bir ihtişam aramaya itmiştir ve bunu sağlayabilecek tek şeyin de yazmak olduğundan hiç kuşkusu yoktur. Acılarla dolu 1942 yılında, işgal altındaki Paris'te ve 1942 mayısında ölü doğan çocuğun esinlediği gizemle karanlığın gücünü, sırların özünü, yazıda karanlıkta kaydedilen ilerlemeleri keşfeder.

Bu nedenle "La Famille Taneran"ın müsveddelerini çok önemser. Bu roman onu yazının gizemine götürmüştür ve herkese göre ne kadar eksik olursa olsun gelecekteki yapıtlar için zorunlu bir geçiştir.

Aynı zamanda da bir ölüm kalım meselesidir bu. Elden geçirip son biçimini verdiği romanı Antelme aracılığıyla Dominique Arban'a verdiğinde içinde sonsuza kadar kalacak olan o acıyı hissetmiştir. Bundan böyle sürekli, başlangıçta tek bir satır bile görülmeden büyüyen ve gelişen, oluşan, örgütlenen ve bir anlam gösteren gelecek yazının dayanılmaz bekleyişi içinde yaşamak zorunda kalacaktır.

Duras soyadını tercih etmesi de kesinlikle basit bir mesele değildir. Roman daha sonra söyleyeceği bitmez tükenmez ve kaçınılmaz şeyleri haber vermiştir: Stendhal'i anımsayarak söyleyeceği gibi çocukluk, "ebediyyen çocukluk".

Les Impudents'da kendince "öldürdüğü" babasızlık gözlerinin önündedir gene, ve de ebediyyen kalacaktır. Anlamak isteyene, Gide'in, o çok ünlü lanet dolu sözlerini ("aileler, nefret ediyorum sizden") sarfederken hiçbir şey anlamamış olduğunu haykırmaktadır. "Her zaman ortadadırlar,

baba, anne, kardeşler, onlarsız hayat olmazdı!" diye karşılık verir ona.

Sonuçta geri dönmüştür Henri Donnadieu. Gizliden gizliye yüzüne bile yansımış Çinhindi yankılanmalarına bulaşan kızı, duraksama ve kuşkuları kesinlikle gömmek ister, mutlak meşruiyetten yanadır. Kendisine Duras diye hitap edilmesi, aynı zamanda babasına da hitap edilmesidir, her gün Haut-Quercy'yi, çevresinde "ay ışığının eşelediği bahçeye açılan" muhteşem Platier harabesinin hüküm sürdüğü Pardaillan köyünü anımsamasıdır.

Yapısını bu bozgun üstünde kurmaya karar vermiştir. Çinhindi yoktur bu yapıda şimdilik ama Duras konutunun yıkımı içinde yansıtılmıştır. Bu arada leşler ve kurumuş bitkilerle dolu Mekong'unu da doğurmaya hazırdır, ancak bir türlü gözükmez nehir; Duras cangılların ve ağır ağır akan suların, aniden bastıran fırtınaların ve suskun gecelerin hikâyesini bir araya getirmiştir, annenin çığlıklarını, ağabeyin nefretini ve arzunun, yabanıl yönelimlerin gizli çağrılarını barındırır içinde.

Kitap 1943'te Plon yayınevinden çıktığında, savaş, işgal, işbirlikçi Ramon Fernandez sayesinde Saint-Benoît sokağında rüya gibi bir dairede oturma, yeni bir romanın, *La Vie Tranquille*'in (Somut Yaşam) ortaya çıkmaya başlaması, eylülde Direniş çevrelerine girmek için gerçek çabalar harcanması, çocuğunun ölümü ve bu ölümün silinmez izler bırakması, Gallimard'ın yakışıklı editörü Dyonis Mascolo'yla tanışma, üst üste gelen bütün bu olaylar yüzünden roman neredeyse hiçbir eleştirmenin dikkatini çekmemiştir ve kendisi de hiçbir girişimde bulunmaz durumu değiştirmek için. İşgal altındaki Paris'te yaşam tuhaf bir biçimde keyiflidir çünkü tehlikenin yanı başında, en tehlikeli yerlerde yaşatır onu. Birçok dostuna göre işgal ona iyi gelmiştir, ola-

ğanüstü çekici gözükmektedir, çok güzel tuvaletler ve ipek çoraplar giymektedir, kadife çantaları neredeyse tahrik eder insanları. Maddi destek sağladığı çok dostu vardır ve o dönemde revaçta olan barlarda görülür sık sık. Hakkında dedikodu yapıldığından haberi vardır ama kulak asmaz bunlara. Artık bir yazar olduğunu bilir. Messageries Maritimes'in gemisinin daracık koridorunda gece vakti kendi kendine verdiği sözü yerine getirmiştir. Şunun da bilinmesi gerekir: Yeni yapıt Pardaillan'ın çok yakınlarında Dordogne'da geçmektedir. Romanın ve coğrafyanın sürekliliği kaybolmuş ilişkileri yeniden kurmaktadır.

V

"Yeniden anlat bana hikâyeyi."

Ama Lot-et-Garonne ağı tanık olduğu olaylarla yırtılacaktır. Mart 1944'de *La Vie tranquille* yayımlanır ve büyük bir ilgi görür kitap. Raymond Queneau her yerde onun son derece yetenekli bir romancı olduğunu söyler, onun düş dünyasının zenginliğini ilk keşfedenlerden biri olmakla gururlanır. Ama Marguerite Duras'ı kışkırtan başka efsaneler, başka çağrılar vardır. 1943 sonbaharında Direniş hareketine katılarak kişisel anılarının peşinde koşmayı ikinci plana atar. Babasının yerinde olmaktan çok, dünyanın en doğru yerinde olmayı yeğlemektedir artık. Karakteri onu trajik tutkuların peşinden sürükler, hayatını tehlikeye atmaktan, risk almaktan hoşlanır.

Annesinin boşuna yok etmeye çalıştığı bu aşırı tutkularını hayata geçirme olanakları bulur direniş faaliyetlerinde. Bu dönemde sürekli Yunan trajedilerini ve önemli klasik yapıtları okumuştur, Antigone ve ünlü kadın kahramanlara ilgi duyar. "Ürküntü veren koyu bir karanlıkta hisseder kendini", mistik bir kendinden geçmeyle "dünyanın bedeni"ne dalar. Ben'i mücadelenin önceliklerine teslim olmuştur artık, hatta acılar içindeki bu dünyada tüm kişisel kaygıların ahlaksız olduğunu düşünür.

Platier, büyük aile romanı gündemde değildir artık. Yeniden gömülmüştür bunlar, Donnadieu'lerin bu simgesel mezarına bir kürek toprak daha atmıştır. Bütün hayatı boyunca yaptığı gibi, hiç duraksamadan, kendini kaybetmişçesine amaçlarını sonuna kadar kovalamaya karar verir.

Robert Antelme'in Dachau'ya götürülmesi, "Yahudiliği"nin ortaya çıkması, komünist partisine giriş, Antelme'in dönüşünün yarattığı sıkıntılar içinde savaşın son bulması, Hiroşima, Dyonis Mascolo'dan Jean adında bir oğlu olması, *Un barrage contre le Pacifique* (Pasifik'e Karşı Bir Bent) adını vereceği, ailesinin ve Çinhindi'nin hikâyesiyle ilgili hazırlıklar, annesinin dönüşü, komünist partisinden olaylı bir şekilde istifa etmesi, *Pasifik'e Karşı Bir Bent*'in başarı kazanması ve arkasından gelen romanlar da onun kişisel mitolojisinin belirgin çizgileridir.

Duras terk edilmiş gibidir artık; Çinhindi itirafları ve tüm kapitalist sisteme kadar uzanan sömürgecilik konusunda siyasi bir tavır alması baskın çıkmıştır.

1953'de, Platier'nin büyük bölümü yanar ve mülk ıssız kalır. Devrim sırasında Duras şatosunun kütüphanesindeki bütün kitaplarını yok eden o dehşet verici ateşi andıran bu olayın ayrıntılarından kesinlikle habersizdir. Her iki olayın da anısı "dünyanın bu küçük köşesi"yle ilgili trajik bir etki bırakmıştır üstünde. Bununla birlikte Théophile ve Mélie Forsin'in tek kızları mülkü o durumuyla yaklaşık on yıl sonra satacaktır ancak. Marguerite Duras, o dönemde Sud-Ouest topraklarını "karanlık oda"ya gömmüştür. Albert Camus'nün yalın düzyazısıyla karşılaştırılan yeteneğine o kendine özgü kibir ve güvenle kendisi de inanmıştır. *Le Marin de Gibraltar*'ı (Cebelitarık Denizcisi) yayımlar ve gene aynı yıl içinde, 1953'de *Les Petits Chevaux de Tarquinia*

(Tarquinia'nın Küçük Atları) adlı yapıtı çıkar. Başarılar peş peşe gelir; bu tür romanları on beş günde yazabileceğini bilir artık, utanarak kendi kendisine itiraf eder bunu: "Böyle bir ilkelliğim vardır benim" diyecektir daha sonraları.

Bu dönemde bütünüyle romana adamıştır kendisini, yazgısından kesinlikle emindir artık. Yazmış olduğu romanlar görünüşte daha örtük diyaloglar, daha karmaşık düğümlere açılır, bu arada ailesinin öyküsünden de vazgeçmez.

Kendisine Jean Cocteau ödülünü kazandıran *Des journées entières dans les arbres* (Bütün Gün Ağaçlarda) adlı yapıtının çıkmasından sonra annesini ziyarete Loire'a gitmeye karar verir. Marie Legrand'ın Çinhindi'nden döndükten sonra satın aldığı, ona göre çok büyük olan ve masraflarını karşılayamayacağı XV. Louis üslubu taklidi mülkünü görünce çok korkar. Marguerite Duras eskiden Rostaing kontunun av köşkünün bulunduğu yerde inşa edilmiş olan Onzain şatosunu çok beğenir. Bununla birlikte şato yavaş yavaş yıkılmaya yüz tutmuştur ama bunda annesinden izler görür o, annesinin oturduğu evlerin yazgısıdır bu, hep yıkılmaya mahkümdur bu evler. Duras annesinin çılgınlığının bu süreci hızlandıracağını bilir, bir uyuma, bir kanaatkârlığa kavuşmak asla mümkün olmamıştır onun içi sanki. Annesi onu görür görmez *Pasifik'e Karşı Bir Bend*'i yazmış olduğundan sitem eder, sürekli aldırmazlık içinde, nankörlük eden bu kızından şikâyet eder: "Hiçbir şeyle oyalanamadığından en kötü niyetleri besleyebilecek bu içine kapanık ve sert" karakter.

Aile sırlarını, kendilerini utandıracak bir biçimde herkese, meraklılara açtığı için, çocukluğundan beri rezalet çıkarmaya, iftira atmaya, asice davranışlara, gösterişe düşkünlüğünden dolayı eleştirir onu. Fahişelik mi yapmıştır,

birisini mi öldürmüştür?

Marguerite Duras bu suçlamalara cevap veremez, annesini tekrar böyle çılgın halde görünce donup kalmış, Platier'deki o küçücük kız gibi dili tutulmuş, yazılarını yazarken de kaybolup gitmiştir annesinde. Ayrılıklarda sevdiklerimizin artık bizimle birlikte olmadıkları bir an vardır, demiştir Flaubert. İşte bu an gelip çatmıştır ona göre.

Evin harap olmuş güzelliğini seyreder, kaçınılmaz bir biçimde olayların peş peşe geleceğini bilir. Bu evin yok olmaya yüz tutmuş olması, bakımsız çatılar, bu çatıların su sızdırması, ıslanan duvarlar, barajdaki bungalov gibi her şeyin yeniden başlayacağını bilir. Paris'e dönünce yazmaya başlayacağı yapıtın çatısını kurmuş olduğundan hiç kuşkusu yoktur. Bu yapıt annesinin enkazı, ve kendisinin, Duras'ın gizli, kaçınılmaz yalnızlığı üstüne kurulacaktır.

Kader bir kez daha alay ederek oynamaktadır Marie Legrand'la. Kızının yazarlık çabasını her zaman engellemek istemiş olan Marie Legrand, birden bire kendisini onun yapıtlarının ta içinde bulmuş, daha da kötüsü, son görüşmeleri denebilecek bu karşılaşmadan sonra Marguerite Duras annesinin anladığı anlamda yazar olmuştur; annesi trajik bir yazar olarak kutsar, yalnızca "hikâyeler" anlatmaktan vazgeçirir ve yazının çılgın dünyasına atar onu.

1953'te yangın sonucu büyük tahribata uğrayan Le Platier her taraftan saldırıya uğrar; mülk kimseyi ilgilendirmez, yalnızca topraklar sürülmeye devam eder. Çatı her yıl biraz daha göçer, bahçe yıkılmış duvarları kemirir, böğürtlenler ve sarmaşıklar, mahzenlere, erik fırınına, bahçeye götüren merdivenlere tırmanmışlardır.

Marguerite Duras 1966'da çılgınca bir kararla, içinden gelen dizginleyemediği bir istekle, tutulduğu ressam Jeanik

Ducot'nun davetine uyarak oraya döner.

Kaderine terk edilmiş bahçeyi görünce şoke olur. *Vice-Consul* (Konsolos Yardımcısı) ve Ravissement de *Lol V. Stein Lol* (V. Stein'ın Kendinden Geçişi) adlı yapıtlarını yeni bitirmiş, bunaltıcı yalnız gecelerden, hurma bahçelerini talan eden kasırgalardan, "köyden son sürat geçen trenler gibi uğuldayan" ormanlardaki dev ağaçların öfkeli homurtularından yeni kurtulmuştur. 1922'de Sud-Ouest'in kestirilemeyen fırtınalarını yaran, Dropt boyunca uzanan, ormanlarda kaybolan aynı trenlerdir bunlar.

Şoke olmuştur çünkü Le Platier adeta düşsel bir biçimde yeniden yaratılmış, kendi tarihine teslim edilmiştir. Mülkü tahrip eden yangının üstünden on iki yıl geçmiştir. Hep aynı mahvolma ve ölüm hikâyesi, ailenin günün birinde artık sürekli bir eve sahip olmasının olanaksızlığı. Her şey doğanın olağanüstü gücüne, kayıtsızlığına, nankörlüğüne boyun eğerek baş aşağı gitmektedir. Hindistan'daki, çok ince bir biçimde düzenlenmiş Prince of Wales ve son iki romanını yazdığı daha mütevazı Neauphle-le-Château gibi ihtişamlı bahçeleri sever ama Platier'nin bahçesinin güzelliği, cangılların olağanüstü yabanıllığı, içinden çıkılmaz karışık yığınları anımsatır. Burada meydana getirmekte olduğu yapıtın eğretilemesini görür.

Bununla birlikte içinde kalmıştır bu şok. Heyecanını, nostaljisini belli etmemiş, gözyaşı dökmemiştir. Heyecanını sıktığı avucunun içinde tutmuştur adeta. Jeanik Ducot'yla baş başa yemek yiyip, adamakıllı içki içtikten sonra Platier'ye gider, ressamın oturduğu La Reole'den gelirler, Dumayer'e söylediği gibi, son iki yapıtını yabancı ve ıssız bir ortamda bitirmişse de, sevinçli bir arkadaşlık duygusuyla, yakınlarının alışık olduğu o neşeli halini de korumuştur. Gene de heyecan doruktadır. Sonuçta çocukluğunun geçtiği

bahçeye girer. Oldukları gibi kalmış olan, bu arada sayıları da artmış kiraz ağaçları ve köknarlar yıllardır budanmamıştır, Donnadieu'ler döneminde ekilen azgın akasyalar ve egzotik bitkiler, türünün tek örneği olarak Duras'da bulunan, sonbaharda küçük değirmenlerin kanatları gibi kendi çevrelerinde fırıl fırıl dönen, Hiroşima'daki o trajik ışığa öteki tüm bitkilerden daha güçlü bir direnç göstererek, kendisine karşı girişilmiş örgütlü ve genelleştirilmiş öldürme eylemine karşı yaşamın zaferini kanıtlayan ginkgo bilobayı da bastırarak olağanüstü bir hızla uzamışlardır.

Duras gözlerine inanamaz. Platier'nin bunaltıcı ortamında ressam arkadaşının çekmiş olduğu fotoğrafları, onu, ürkütü verici bir şey gibi zorlu bir ayrılığa, yaşamındaki talihsizliği, direnen yalnızlığı, hatıraların, canlı cansız varlıkların amansız kaçışını açık seçik bir biçimde görmüş olduğu Fransa'da geçirdiği çocukluk günlerine gönderen bir iç sorgulamayı gözler önüne sermektedir. Duras dünyanın bu kesinliğini hiçbir zaman Platier'deki kadar güçlü bir biçimde hissetmemiştir: "Nafilelerin nafilesi. Her şey nafiledir ve rüzgârın peşinden koşmaktır". Bu iki tümce dünyadaki tüm edebiyatı dile getirir, diye ekler.

Elverişsiz iklim koşullarının çürüttüğü ağaç parçalarıyla kaplanmış bahçede, kaderlerine terk edilmiş ve birbirine karışmış ağaçların korkunç taşkınlığı içinde, içinden çıkılamayan Çinhindi cangıllarını ve efsanevi doğum yerinin hazzını bulur yeniden. Burası yaşamının ve yapıtlarının, telafisi mümkün olmayan bir mahkümiyet olarak algıladığı şeyin, yaşamın biricik koruyucusunun tanıkları olmakla birlikte kitapların, yazının bile engelleyemeyeceği şeyin tam yeridir. Sürekli mahvolmuş, katledilmiş ama gene de tarihin gelip yerleştiği tükenmez derinlikleri barındıran bu yerlere gelerek hangi kötülüğün cezasını çekmektedir?

Shalimar bahçelerinde bağıran konsolos yardımcısı gibi her şeyin oynanıp bittiği o çocukluk yıllarının bir yankısı gibi bağırmak gelir içinden.

Ona eşlik eden Jeanik Ducot, bir ara, biraz uzaklaşır yanından. Açık artırmalardan, satıştan, Çinhindi'nin biblolara dağılmasından, işlemelere, hayvan derilerine dağılmasının üstünden otuz yılı aşkın bir süre geçtikten sonra, buraya gelmiş olmasının nedeni Platier'yi geri almaktır belki de. Ama ev restore edilebilecek durumda değildir. Buranın ya tamamen yıkılması ya da yanında yeni bir ev yapılması gerekmektedir çünkü burada da Kalküta ya da Bombay'daki gibi tahribat çok ağır basmaktadır ve kentler öylesine yerle bir olmuştur ki onları o durumda bırakıp, yanlarına yeni kentler inşa etmek gerekir. "Kalküta-nokta" diye adlandırmak gerekir bunu der. Dolayısıyla Platier de "Kalküta-nokta"dır. Duras bu geçmiş hikâyeden, yaşamının bu bölümünden, bu evden ve hayatında çok önemli bir yeri olan bu köyden vazgeçemeyeceğini bilir. Erik fırınıyla haç biçiminde bir araya gelmiş birçok büyük temel kirişin görüldüğü evin delik deşik hali vardır ortada yalnızca. Her tarafı açık mahzenlerde kırık dökük tuğla yığınları, çürümüş döşemeler, altlarında bitmeye başlayan ağaçlar, her yanda iç içe geçmiş sarmaşanlar, her yere tırmanan duvar sarmaşıkları görülmektedir.

Çok hoş bir biçimde yuvarlaklaştırılmış ama şimdi neredeyse tamamen çökmüş durumdaki taş bilezikli küçük oval havuza kadar gider. Su yoktur havuzda, sarmaşık yatağı olmuştur burası. Yelpaze biçiminde kuyrukları olan, nilüferler arasından kayıp giden ve babasının, mektuplarında, döndüklerinde, herkesin göreceğini vadettiği o egzotik balıklar hiç olmuş mudur havuzda acaba?

Gezintisine öğleden sonra da, geç vakte kadar devam

eder. Her şey canlanır ve akın akın üstüne gelir, hiçbir şeyin hiçbir zaman kaybolmadığını, hayatındaki her şeyin cangılların kaosunu ve bunların derin anlamından çıkardıklarını uzattığını anlar.

Yapıtlarına destek sağlayan en güçlü fantasma, barajların ardından gitme fantasması Platier'de bir kez daha tamamlanır. Duras, 1966'da, Lot-et-Garonne'daki, "karanlık oda"ya, kitapların daha o zamandan toplanma yeri, hayatta kalma araçları olduğu yankı odasına gömülmüş çocukluk günlerinin heyecanlarının istilasına uğradığını hisseder.

Kaderine terk edilmiş büyük bahçede yürür, Sud-Ouest'in bu tipik taş ve toprak karışımı, harap olmuş, sarmaşıklarla kaplanmış duvarları boyunca gidip gelir, ve yazılarının sırlarını, bir mahkûmiyet gibi algıladığı ve ona göre bir "çalışma" saplantısı olan şeyi daha iyi açıklar. Dolayısıyla yitim ve yıkım, ölüm ve tahribattan başka bir şey söz konusu olmamıştır hiçbir zaman. Nereye baksa, nereye gitse, bu yüzüstü bırakılına ve gezgincilik hikâyesinde yaşamının yakıcı yüreğinden başka bir şey bulamaz. Platier de kurtaramaz kendini bu yazgıdan.

O anda tek bir amaca yönelmiştir: Mülkü bu durumuyla geri almak. Burası onun kendi yapbozunun en önemli, en anlamlı parçalarından biridir madem, harabe olmasının ne önemi vardır? İş konusunda hiçbir zaman çok fazla hassas olmamıştır. Her zaman sürekli kazıklanacağını söyler tıpkı kadastro memurlarının annesini kazıklamış oldukları gibi... Bununla birlikte Marie Legrand'dan almış olduğu tasarruf zihniyeti ve kazanmış olduklarını yitirme korkusuyla, küçük bir gayrimenkul sahibi olması gerektiğini düşünerek ısrarla bu işleri öğrenmek de istemektedir. Büyük bir çelişki içindedir: Risk almaktan, bahse girmekten, meydan

okumaktan hoşlanır, poker oynarmış gibi oynar hayatıyla, hatta bedeninin ve ruhunun tehlikeler içinde olacağı en karmaşık durumları arar. Yazı hayatı bu tür ölçüsüzlükler, dengesizliklerle beslenir. Ama öte yandan da tutumlu, uyanık gözükür, para biriktirmek gerektiğini söyler, savurganlığa karşıdır. Ev düşkünlüğü, onu istismar etmiş olanlardan alınması gereken bir intikam gibi, o hırsızlıkların bedelini ödetme arzusu gibi anasından kalmıştır ona. Bu nedenle kesinlikle kendisine ait olan yerler istediğini söyler. Sürekli bu duygusal ve ruhsal kuşatmayla, dünyanın bu "gidişatı" içinde kendi kendini terk etme arzusu, sırlarına daha fazla yaklaşabilmek için yaşamını bir tür bilinçli israf etme arzusu arasında bölünmüş olarak yaşar.

Sonuçta istemiştir Platier'yi. Mülkün satın alınabilmesi işiyle alaycı tavrını, sanatını içinden geldiği gibi, bütün kültürel normların dışında tutarak icra etmesini pek beğendiği Jeanik Ducot'nun ilgilenmesini ister. Evi ele geçireceğine kesinlikle inanmaktadır. Platier her halükârda ona aittir ve kimse engelleyemeyecektir onun bu arzusunu.

Paris'e döner. Kurbanı olduğunu bildiği ve gerekliliğinin de bilincinde olduğu yazma etkinliği sürer. Amaçlarına bakınca bu işin zorluğunu ve de kazandıracağı hazineleri görür, kabul eder ve "yazmanın o büyülü mutsuzluğu" der buna. Platier gereklidir ona çünkü geçmiş hikâyesinin, "farklılıklar"ının ilk ortaya çıkışının, sevgisizliğinin ilk keşiflerinin, doğanın enginliğiyle, karanlıklarıyla, yerini bin yıllık Çinhindi'nin alacağı sırlarıyla ilk kez tanışmasının mutlak kanıtıdır burası. Sanatının ilginç, neredeyse büyülü bir dönemece girdiği İngiliz Sevgili *L'Amante anglaise*, Bütün Gün Ağaçlarda adlı yapıtlarının tasarlandığı ve hazırlandığı dönemdir bu dönem. Geçen zamana ilgisiz yazı, Marguerite Duras'ı, kesin biçimde çocukluğun gizli derin-

liklerine, ormanlara, tasasız kaygısız ve akıntıları sürükleyen ırmaklara doğru götürür. Bu yankılanmayı ona yalnızca Le Platier ulaştırır. Tarihler yavaş yavaş kesinler onu, çocukluğun kendisini sorularından kurtarabileceğini, ona anlam kazandırabileceğini, dile getirilemez şeyi açıklayabileceğini görür. Bu nedenle Platier'deki ev çok önemlidir onun için. Açınlanmış bir fantasmadır o. Duvarlar ve özellikle de bahçeden Donnadieu'lerin varlığı, onların zor yaşamları, komşularının bile kuşkulanmadığı uygunsuz ve yabanıl alışkanlıkları fışkırır.

Evet, Le Platier'yi satın almak ve de bir an önce, der Ducot'ya. Ama Platier'nin o zamanki sahibi yoktur hesapta. Platier'yi ailesinden miras alan Forsin'lerin kızı 1964'de André Géraud'ya satmıştır ve André Géraud da elinden çıkarmak istemez mülkü. Ya da çok yüksek bir fiyat istemektedir. İstediği dudak uçuklatan rakam Duras'a bildirilir. Duras 10 Ekim 1966'da o alışılmış taşkın tavrıyla yanıtını gönderir: "Ev için çok para bana göre hatta bir harabe için çok buluyorum bu parayı. Oğluma bir daire aldım ve meteliğim kalmadı. Yazık. İlgilendiğiniz için teşekkür ediyorum. Sevgiler. Marguerite."

Daha sonra bir de not eklemiştir: "Bahçe, sanıyorum iki hektar genişliğinde değildir! Neauphle'den küçüktür."

Sonuçta Duras bir kalemde silmiştir Platier'yi. İçinden ansızın şöyle bir düşünce geçer. Mülke yeniden sahip olmak, yazının besleyici fantasmasından vazgeçmek, önündeki acı ve çıplak gerçeği kabullenmektir. Annenin çığlıklarını duymak, geceleri ranzasında uyuduğu sıradaki çocukluk melankolilerini yeniden bulmak. Bu harabeye sahip olmak yazının o gizli efsanesini yok etmek, hatta belki de artık hiç yazmamak, imgelem gücünden ve unutmanın söylemeye, vermeye razı olabileceği şeylerden vazgeçmektir.

Aynı biçimde, daha sonra, 80'li yıllarda kadın kahramanı Anne-Marie Stretter'in modeli olan ve bir evde inziva hayatı yaşayan ve torunuyla haber gönderip kendisiyle konuşmak isteyen Elisabeth Striedter'le görüşmeyi kabul etmeyecektir. Ama yazının ancak ve ancak kendi kesinlikleri, yoklukları, boşluklarıyla yaşadığından o kadar eminken gerçek Anne-Marie Stretter'le görüşebilmesini olanak var mıdır? Yapıtını öldürmeden, yok etmeden nasıl görüşebilir onunla? Le Platier'yi yeniden yaşatmak, kendi kendisini yeniden oluşturma etkinliğini yok etmeden onu restore etmek nasıl olabilecektir? Yazıyla?

Dolayısıyla Le Platier bir kez daha terk edilmiş, zamana teslim edilmiştir. André Géraud'nun harabeyi tamir etmek gibi bir niyeti yoktur kesinlikle. Yalnızca çevresindeki topraklar ilgilendirir onu. Ev batmaya devam etmektedir.

Fırtınalar, yıldırımlar, yağmurlar evin geri kalan bölümünü de tahrip etmiştir. Birbirine karışmış kirişler anlatılamaz durumdadır, meşeler çürümüştür artık. Bitkiler yeniden çürümeye başlamıştır. Asya hiçbir zaman Platier'de bu kadar halinden hoşnut olmamıştır. Sık cangıl yavaş yavaş ama belirgin bir biçimde hakim olmaktadır bu yere. Angkor ya da Annam'ın yüzüstü bırakılmış tapınakları ya da pagodalarını hatırlatan bir şeyler vardır burada. Duras çalışmalarında tahribat ve yüzüstü bırakmanın sıkıcı ve bıktırıcı durumlar haline geldiği bir noktadadır. Çocukluğunun Platier'sinin de "batmış bir yer", "bir yıkım yeri", hikâyesinin sahneye konmasında fazladan bir menzil olduğunu bilmesi hoşuna gitmiyor değildir.

1968'den önceki ve sonraki yıllar boyunca Sud-Ouest'te kalmıştır. Duras bu yıllara "gömülmüş dönemler" der. Adeta sırrın ortaya çıkmasına engel olmamak için Platier'yi bi-

lerek ve isteyerek kendisinden çok uzaklara gönderir. Ama Duras adını taşırken, yazar olarak kullandığı soyadı onu her an "dünyanın bu küçük köşesi"ne, ve hatta dolayısıyla da reddedilmiş, inkâr edilmiş ama başka bir biçimde kabul edilmiş babanın soyadına gönderirken hatırlamamak mümkün müdür? Donnadieu'den Duras'a tek bir kurnazlık, kendisini yanıltmayan soya ilişkin bir hile yapmıştır.

Bununla birlikte büyük yankı uyandıran açıklamalar da gelmektedir peş peşe ve Duras, kendisine göre kesin olan bu açıklamaları yaparken kendinden son derece emindir ve birden bire kimsenin karşılık vermeye cesaret edemeyeceği bir kâhin durumuna geliverir. Dinleyicileri üstünde neredeyse büyülü bir etki gücüne sahip olduğunu bilir, bunu kullanır ve istismar eder. Kanada'da o sıkıntı verici hatıra bir kez daha canlanır. Şöyle der: "Soyadım Donnadieu'dür. Gerçek soyadım, babamın soyadı budur. Duras değildir... Duras Lot-et-Garonne'da, babamın bir mülk satın almış olduğu yerin yakınlarında bir köydür."

Çalışmalarının düğüm noktasına doğru ilerlemesi, kimlik arama etkinlikleri sürmektedir. 1968'den yaklaşık 1974'e kadar süren "devrimcilik" yılları sanki perdeyi yavaş yavaş açmış, yaralı ben'i nihayet kabul etmiştir.

Bu arada Platier artık hikâye falan tanımaz. Mülk yalnızca sürgünün ve unutmanın silinip gitmiş hikâyesine adamıştır kendisini. Çevredeki topraklar sürülür, traktörler bahçenin sınırındaki küçük çiftlik arazisinin çevresinde dikkatli ve özenli bir biçimde dönerler. Kirazlar bile kuşlara bırakılmıştır, uzun zamandır kimse gelmemiştir kiraz toplamaya. Her zaman gür olan bitki örtüsü topraktaki her şeyi istila eder, "sarı dalgalı" iri demetler, uzun sarı saplarıyla yükselen bu sarı bitkiler akasyaların ve ginkgonun

ayaklarına serilmiştir. Yangın kalıntıları, birtakım yararlı eşyalar, yıkama aletleri, paslanmış, sırlı bir testi, eskiden mutfaktaki evyeyi kaplayan kahverengi fayans karolar. Delik deşik olmuş evin kirişleri yangında kapkara olmuştur. Yaşam her yanda devam etmektedir bu arada. Duras yaldızlı parlaklığı içinde gelişmektedir, şatoyu, komün restore etmek üzere satın almak üzeredir. Çocukluk arkadaşı Yvette komşu köyde bakkal dükkânı işletmektedir. Marguerite Duras, her zaman hitap etmiş olduğu gibi Nene, tanınmış, hatta ünlü bir yazardır artık, bazı kitaplarını özellikle de Louise Rivière karakterinde zaman zaman kendisini bulduğu ve onu Henri Donnadieu'nün ilk karısının anısına götüren tuhaf bir karışım olan *Les Impudents* adlı yapıtını okumuştur... Bununla birlikte onunla karşılaşmak, ona mektup yazmak istemez. Utanacağını sanır ondan, ayrıca Duras'ın o uzlaşmaz, sert, solcu ve nihilist imajı da korkutmuştur onu. Çocukluğundaki otoritesini, "tuhaf" huylarını hatırlayınca bu gelişmeye şaşırmamıştır. Duras'ın mektuplarına cevap vermeyeceğini bilir. Duras Paris'te olsun, Neauphle'de olsun, düğümlerini yöntemli bir biçimde çözmeye çalıştığı bu birbirine karışmış yerlerde genel bir fantasma yaşar.

İçinden çıkılmaz aile düğümü içinde, onun için tek çıkış yolu bundan ya kurtulmak ya da çözmektir bu sorunu ve bu tek çıkış yolu peş peşe aldırmazlık ve tutku içinde oynanır. Duras'da, onun birçok kez köye uğradığı, mülkün yanından geçerek, Marmande'da kardeşinin servis istasyonundan benzin aldığı anlatılır. Yalan mı gerçek mi? Sonunda hiç bulunmadığı yerlerde görmeye başlamışlardır onu, çocukluğunun geçtiği yerlerde dolaşan bir hayalet olmuştur. Kardeşinin istasyonundan benzin alır. Ne yazık ki kardeşi yoktur orada, ama benzin dolduran adama kardeşini sormaz bile, yalnızca şunları söyler: "ben Marguerite Du-

ras'ım, Jean Donnadieu'nün kız kardeşi, selamımı söyleyin ona". Onun bu hafifliği bütün bölgeye yayılır, kaprisli ve nankör biri olduğu konusundaki görüşler kuvvetlenir. Ailesiyle, aile bireyleriyle gerçekten yüz yüze gelmekten sürekli kaçmaktadır, sanki, kendisini özellikle doyuran yazı her şeyin yerini tutmakta, gerçeği saf dışı etmekte, imgeleme yoluyla daha bir yoğunlaştırmaktadır hayatını.

Aynı biçimde, bir filmini tanıtmak ya da bir dostunu ziyaret amacıyla Güneye indiğinde Sud-Ouest'ten hep kaçar, çoğu zaman oraya gitmekten vazgeçer çünkü yazarlık yaşamının, üstünde kurulmuş olduğu ve derinliklerindeki hâlâ canlı duran ailevi çatışmaların, alt yapısını yeniden sorgulama ve yolunu değiştirtme tehlikesi taşıdığını bilmektedir. Pardaillan gitgide, olmaması gereken efsane bir yer durumuna gelir. Her şey yerini, yazıyla yaşama riskinin aldığı biyografinin reddedilmesinde olup bitmektedir.

Yazı, Marguerite Duras'ı, gizemli bir biçimde, kendisinin de bilmediği "öykü yerleri"ne götürse de çocukluk alanının o inatçı kösteği kendisine musallat olmaya ve çağrı yapmaya devam etmektedir. Yeni araştırmalara girişir, oranın da gizemli bir yer olduğunu çok iyi anlayarak, Duras'ı yeniden sahneye koymak için ilk romanlarının yeni basımlarından yararlanır. *Sevgili*'nin yeniden basılmasının ona yalnızca yazarlık statüsünde değil ("artık her şeyi söyleme özgürlüğüne sahibim"der) özellikle akıp giden anılara, kendisinin anladığı biçimde, hayasızca bir "akıcılık" verme konusunda özgürlük kazandırması onu sık sık babasının memleketine geri getirir. Evlerin peşinde koşması her zaman içini yakar, baş uğraşlarından biridir bu. Huzura kavuşabilmek, bir an soluklanabileceği dingin bir yalnızlık bulabilmek, zamanın direnilmez kaçışını engellemek için ne yapması gerekmektedir? Neredeyse umutsuzluk içinde bir yer arar. Oysa Tro-

uville'de dairesi ve de Neauphle-le-Château'da evi vardır ama başka yerlerde bulunma ihtiyacı içindedir o. Neredeyse acı veren bir arzu, bir kök salma fantasmasıdır bu. 70'li yıllarda Güneyi sever. Şöyle yazar bir arkadaşının arkadaşına: "Manas ya da Salles'de satılık bir ev bulsam alacağım. Küçük de olabilir ama mümkünse manzaralı istiyorum. Salles'de iki milyona bir ev (60 metrekare, içinde suyu, elektriği olan bir ev) teklif ettiler ama kentin göbeğinde bahçesi ve manzarası olmayan bir evdi bu. Pahalı mıydı, alsa mıydım yoksa, hiç bilmiyorum. Bu evi almamakla aptallık yapmıyor muyum, diye soruyorum kendi kendime. Demek istiyorum ki satılık ev o kadar az ki, belki de bulabileceğim herhangi bir evi almam en doğrusu." Mektup Duras, sanki birden bire bunalıma girmiş gibi aceleci bir üslupla uzayıp gidiyor. Birkaç ev alsa sanki rahatlayacak, kaçınılmaz bir biçimde akıp giden yaşamın önüne mendirekler dikecektir. "Hiç önemli değil", der, yeter ki yerleşilecek, iz bırakılacak bir yer olsun...

Bir ay sonra, tasarlamış olduğu projeden bir kez daha vazgeçer, nedeni yayıncısının kendisine üç milyonluk bir avans verememesi, arkadaşlarının cesaretini kırmaları ve onu Paris'e çağırmaları, ve özellikle de tamirat görmesi gereken "Neauphle-le-Château'daki şahane evi"ni kaderine terk edememesidir.

François Mitterand 10 Mayıs 1986'da, sabahın erken saatlerinde, oğlu ve birkaç dostuyla birlikte, neredeyse kimsenin bilmediği Duras'ı, Marguerite'e daha çok yaklaşabilmek için mi ziyaret etmiştir? Henüz birkaç ay önce mart ayında, Elysee'de görüşmüşler, sağdan soldan, kendilerinden, havaların değişmesinden, Afrika'dan, taş, kum, lav çöllerinden, bakir ormanlardan, geleceklerinden, nükleer denizaltıların buzullar arasında kanallar açarken tahrip et-

tikleri deniz altındaki zenginliklerin sessizliğinden, Robert Antelme'in toplama kampından dönüşünden söz etmişlerdir... Marguerite Duras başkanı çok etkilemiştir. Zekâsı, sözcük seçme yeteneği, bir tartışmayı her şeyi özetleyen bir tümceyle noktalaması gençliklerini hatırlatmıştır ona, erkekleri çeken o yabanıl coşkuyu, ateşliliğini, soğukkanlılığını...

Şimdi onu kocaman, siyah, kolsuz paltosu içinde yeniden görmektedir, Duras'ın görünümü kıvrık bir beyaz yakalık, kısa, siyah-beyaz, piyedöpul etek, ve deri kayışlı büyük saatine çarpan bileziklerinin çıkardığı sesten oluşur. Riske edilmiş gençlikten bir şeyler onları birbirine bağlar, hiç bitmeyecek bir dayanışma içine sokar.

Sonuçta François Mitterand yanında koruma olmadan küçük Jean-Bousquet alanını geçer, belli belirsiz bir sis tabakası şatonun o çok hoş siluetini donuklaştırmıştır, oraya gider, tonozlu geniş salonları, küçük halk sanatı müzelerini ziyaret eder, önünde geniş ve zengin Marmandais düzlüğünün uzandığı şeref salonunda oyalanır biraz. Kaçınılmaz bir biçimde yazı yazmak üzere yörenin, memleketinin adını alan ve görüşme sırasında kendisine bundan söz eden kişiye takılır. Mitterand bu yol kavşaklarını, bu bağlılıkları, insanlar arasındaki bu benzerlikleri, hafızasına kaydettiği bu yerleşme noktalarını sever.

Ama Platier nostaljisi sürmektedir. Hatta 90'lı yıllarda Marguerite Duras mülküne yani çocukluk hafızasına yeniden kavuşmak istiyormuş gibi yoğunlaşır. Duras'da oturan ve kendisine harabenin fotoğraflarını yollayan hayranlarından birine kendisini neredeyse lirik bir ilahiye teslim ederek anında yanıt verir (1992, ağustos sonu): "Topraklar, bir çiftlik (evin arkasındaki yolun sonunda) ve çocukluğumun yeşili gibi yeşil büyülü bir bahçe vardı. Şimdi bir harabeye

mi dönmüş burası? Ev büyüklüğünde bir mahzen vardı. Ve mahvoluşunun kesin sonucu gibi bu mahzenin üstüne düşen o ağacı "görüyorum". Öyle mi?... Azgınca yaşamaya saldıran ve kimsenin istemediği evler vardır böyle... Çok sevdim bu evi. Yann Andrea'dan beni oraya götürmesini istedim. Çiftlik satılık olsaydı, alabilirdim belki, kim bilir?"

Böylece Platier gizli ve karanlık yoluna devam eder gene. Ev bundan böyle "fal" konusu olmuştur. Duras mektubunda "görüyorum" u tırnak içine almaya özen göstererek dikkat çekiyor buna. Platier tamamen fantasma olur. "Fal"a göre yeniden kurulur, bozulur, büyür, silinir ve Saygon efsanesine bağlanır.

90'lı yılların başında evle ilgili olarak daha fazla şey bilme arzusunun şiddetlenmesi *Impudents* adlı yapıtının Gallimard'ın Folio dizisinde yeniden basılmasıyla bağlantılıdır. Marguerite Duras o döneme kadar ilk romanını tekrar okumayı reddetmiş ve bu yapıtı hep bir gençlik kitabı olarak görmüştür. Onun gözünde *Pasifik'e Karşı Bir Bent*, *Moderato Cantabile*, *Lol V. Stein'in Kendinden Geçişi*, *Konsolos Yardımcısı*, *Sevgili* gibi temel, "vazgeçilmez" birtakım yapıtlar vardır ama *Les Impudents* reddedilmiş, hatta az çok Lot-et-Garonne'a ilişkin bir yapıt olduğu bile inkâr edilecek kadar gömülmüştür. Marguerite Duras, *Sevgili*'nin olağanüstü başarı kazanmasından sonra kendisine "Saygon doğumlu, ormanların Marguerite Duras"ı diye hitap edilmesinden çok hoşlanmaya başlamıştır. O dönemde acımasızca dedikodulardan, babanın kaçınılmaz dönüşünden, dayanılmaz, kökenlere kavuşma gereksiniminden kuşkulanmayı kimse aklından geçirmemiştir.

Sonuçta, 1992'de, *Les Impudents*'ın yeniden basılması eski hikâyeleri öylesine canlandırır ki Yann Andrea'dan Par-

daillan belediyesinin telefon numarasını bulmasını ve belediye başkanının adını öğrenmesini ister. Dayanılmaz bir istektir bu. Yann Andréa görevi üstlenir, numarayı bulur. Marguerite çevirir numarayı ve karşısında, o zaman belediye başkanı olan Mösyö Delage'ı bulur, sürekli hastalığın değiştirdiği boğuk ve buyurgan sesiyle konuşur: "Benim, Duras... Babam Henri Donnadieu'nün mezarının tam yeri neresi, onu öğrenmek istiyordum, belediye mezarlığındaki yeri..." Çocukluğunu geçirdiği yerlere dönmek, araştırmalar yapmak istediğini ekler sözlerine.

Bununla birlikte 1992 yılı onun için bir melankoli yılı olmaz. Dünyaya daha huzurlu, neredeyse daha neşeli baktığı bir yaşın ihtişamı içindedir daha çok bu dönemde. Komanın suskunluğundan, amfizemin verdiği sıkıntıdan kurtulmuştur, tüm yeteneklerine ve ona sinemacı Jean-Jacques Annaud'dan bir intikam alma eylemi gibi *L'Amant de la Chine du Nord*'u (Kuzey Çinli Sevgili) yazdırtan enerjisine yeniden kavuşmuş, kendisini hayatta tutan tek tutkuyla yazmayı sürdürmüştür. Gücüne yeniden kavuşmayı "mucize" diye niteler. Uzun yıllar inkâr ettiği, ölmüş olduğuna kesinlikle inandığı ve her yeni yazısının ölüm ve unutulma gerçeğini yeniden onayladığı (babalar neredeyse hiç yoktur yazılarında) babası geri dönmüştür sonunda. Şimdi kendisini "mahkûm" hissettiği şaşırtıcı bir iç yolculuk.

Impudents'ı yeniden okuyunca, sanatından çok uzakta olduğunu sandığı her şeyin dolu dizgin geri gelmesine çok "şaştığını" söyler, kitabı ağlatacak kadar güzel bulmuştur, tek bir sözcük bile çıkarmaz, hiçbir pişmanlık duymaz bu kitabı yazdığı için. "Böyle yazabileceğimi bilmezdim", der. O andan itibaren anılar yavaş yavaş ve kaçınılmaz bir biçimde su yüzüne çıkmaya başlar. Elle dergisinin yazarlarından Patricia Gandin'e şunları söyler: "Fransa'da yaşadığım

ilk yer olan Lot-et-Garonne'a karşı hep nankörlük etmiş olduğuma dair güçlü bir his vardır içimde. Doğum yerim Fransız Koşinşin'i, ilginç bir biçimde bu Lot-et-Garonne bölgesine, yabanıl ve "illegal" bir aidiyetle at başı gitmiştir. Fransa benim için hâlâ Pardaillan'dır, fırınların raflarındaki eriklerin kokusu, Dropt ve tereotu yetişen sulak yerleri, Riotor'dur..."

Adlar geri gelir, her şeyin gösterildiği gizli tarihi dile getirirler: "Çocukluğumun o meçhule görkemli dalışı, kardeşlerim Latince öğrenmek için papaza gittiklerinde bütün gün bahçedeyken gerçekleşmiştir..." Platier yavaş yavaş bir yapboz gibi yeniden oluşur. Dağılmış parçalar yeniden yerlerine yerleşir ve, yosunlu tereotu yetişen sulak yerlerle engin pirinç tarlaları, sularını birbirine karıştıran Mekong'un sayısız koluyla Riotor ve Dropt'un sularının bahçenin hemen aşağısında küçük ağaç köprünün altında birleşmesi arasında bir fark bulunmadığını itiraf eder kendi kendine.

Marguerite Duras 1992-1996 yılları arasında, hiç kuşkusuz son'un yakın olduğunu hissederek bulanık ama ısrarlı bir biçimde, her tarafı, Asya'yı ve Duras'ı birleştirme isteği duyar. Ortaya çıkarmış olduğu tüm yapıtlar ilksel birliği yeniden bağlama, birleştirme, yeniden kurma, "onlara kadar gitme" girişiminden hiç geri durmamıştır, onlar: Annesi, kardeşleri, babası.

Sürekli Yann Andréa'yla birlikte Le Platier'ye bakmak amacıyla Sud-Ouest'e gitme tasarıları içindedir. Ama sağlığı pek iyi değildir ve yazıları sıkıştırmaktadır onu, yazmak, yazmak, zamandan kaçabilmek, boşluğun rüzgârından kaçabilmek için yazmak gerekir. Oraya gitmek istediğini söyler ama her şey için artık çok geç olduğunu hisseder ve hepsinden de önemlisi harap olmuş bedenine hakim değildir artık.

Üstelik Yann da cevap vermemiştir bu dileğine. Ama annesiyle babasını görevlendirir bu işler için. Yann'ın anne babası bir gün Platier yakınlarında yaşayan çocukluk arkadaşını ziyaret ederler. Marguerite Duras'ın mutlaka satın almak niyetinde olduğunu söyleyerek Donnadieu'lerin evinin yerini öğrenmek isterler.

Gözleri fıldır fıldır dönen, muzip yaşlı kadın yolu tarif eder onlara: "İşte orada, Allemans'la Duras arasında, Duras'dan gelirken sol tarafta, geniş bir dönemeçten önce bir yol vardır, traktör yoludur bu yol, evin kalıntıları da daha soldadır." Onlara daha fazlasını söylemek istememektedir sanki, böyle aniden, "küstah" bir tavırla damdan düşer gibi gelmelerinde uygunsuz bir şeyler görmüştür. Ziyaretleri konusunda daha fazla bir şey bilinmemektedir, muhtemelen mülkün trajik durumu, tamir edilmesinin imkânsızlığı ve direngen sarmaşıklar arasındaki umutsuz zenginliği hayal kırıklığına uğratmıştır onları.

Marguerite ziyaretlerinden haberlidir, bu tahrip olmuş yazgı hoşuna gider içten içe ama aslında Platier'ye dönmek, gerçekten yaşanmış çocukluğun apaçık izlerini bulmak korkutmaktadır onu. 1966'daki gibi, 70'li yıllarda olduğu gibi, yörede, oraya uğradığı, hatta arabasını geniş virajın kenarına çekip, evin çatısını seyrettiği, buralara gelmenin doğru olmayacağını düşünüp, tercihini edebiyattan ve fantasmaların gücünden yana kullandığı söylentisi yayılmıştır. Hepsi gerçektir ama başka bir biçimde ve de en gerçek olanlar unutuşun yapıtlarının silemedikleri ve yazıya getirdikleridir.

Her neyse, Platier, takma adı yüzünden onu her gün, adeta uğursuz bir zorbalıkla yakalamıştır, Lot-et-Garonne çocukluğu geri geliyor, der kendi kendine ve onu büyük bahçenin sessizliğine, çevredeki toprakların enginliğine,

küçük vadilerin çekiciliğine, aile düğümlerinin yıpratamadığı özgürlüğe çağırır.

Yazarlık yaşamı boyunca üstünden eksik olmayan azgınlık şimdi boş ve aldatıcı gelmektedir ona. Neauphle'de güzel bir öğle sonrasında Xaviere Gauthier'ye, "çene çalıp vakit geçirirlerken" söylediklerini hatırlar: "Babam olmadı benim... çok az oldu... yeteri kadar uzun bir süre". Ama Xaviere Gauthier itirafın ağırlığını ölçebilmiştir: "Yokluğu hissettirmiştir kendini herhalde, değil mi?" der ona. "Evet, tabii..." diye karşılık verir Duras.

Çok uzun süre saklanan sır artık bu son yıllarda patlamaya hazırdır. Çinli sevgilinin kamuoyuna açıklanması *Sevgili*, *Kuzey Çinli Sevgili* adlı yapıtlarda anlatıldığı gibi bir hikâye içinde kalmak zorunda bırakmıştır adeta: kendini zengin Çinliye verirken, önce kendi özgürlüğüne, yaşamını yazgıya dönüştürme sarhoşluğuna teslim eden erkek şapkalı genç kızın hikâyesi.

Kaybolmuş, kitaplarda tasfiye edilmiş baba, Xaviere Gauthier'nin dediği gibi ağır gelmektedir. Ezmektedir onu. Güçlükle bazı bilgiler, bazı kırıntılar verir. 1978'de ilk sayısı çıkan feminist *Sorcieres* dergisine verdiği belli belirsiz bilgiler vardır sözgelimi. Metin bilmece gibi, kafa karıştırıcıdır ve sömürgeli olma sorununu ele alır, ve bu sorunu kuşkuculukla çok çabuk silinen ama gizli olarak kalan melezliğe kadar götürür. O dönemde bu metnin şiirsel olmasına ve de çok az otobiyografik özellikler taşımasına kimse dikkat etmemiştir. Şöyle konuşmuştur: "daha sonra on beş yaşına geldiğimizde sormuşlardır bize: Babanızın çocukları olduğunuzdan emin misiniz? Bakın kendinize bir, melezsiniz siz. Asla karşılık vermemişizdir. Sorun yoktur. Annemizin babamıza ihanet etmemiş olduğunu biliriz ve melezlik baş-

ka yerden gelir. Bu başka yer sonsuzdur... Sonra biraz daha büyüyünce şöyle denmiştir: İyi düşünün, iyi araştırın, anneniz, sizi beklerken babanızın nerede olduğunu söyledi mi size? Fransa'da Plombieres'de kaplıca tedavisinde değil miydi? Hiç düşünmedik...Gene de biliyorum. Hiçbir şey bilmiyorum..."

Kendi kimliğiyle götürdüğü bulanık oyun bir efsane haline getirdiği hikâyenin tümünü ele verir. *Kuzey Çinli Sevgili*'yi yazarken *Sorcieres*'deki en önemli itirafı hatırlar. Melezliğe döner ve Çinli sevgili sarı cildini, küplerde birikmiş suyla yıkadığı sırada "yağmurun ıslattığı sarı cildini" anımsar.

Babanın aranması onun peşini hiç bırakmaz ve ölünceye kadar rahatsız eder. Yanındaki komodinde, Henri Donnadieu'nün çerçevelettiği tek resmi vardır. Yüzü üçgen biçimindedir ve yakışıklıdır, sömürge döneminin soylularından olduğu söylenebilir, III. Napoleonvari bıyıkları, keskin ve zeki bakışlarıyla dikkat çeker; Marguerite de babasından izler, benzerlikler bulmak amacıyla her gün bakışlarını bu resme diker. Son yıllarındaki göz kamaştırıcı özgürlüğü takıntı haline getirdiği araştırmalarını engellemez. Araştırmaların nevraljik noktası Platier'deki evdir. Acı noktası. Muammanın anahtarı. Şimdi artık oraya dönemeyeceğini, Kutsal Kitaplarda söylendiği gibi her şeyin bittiğini bilmektedir. "Cehennemin dibine gitsin" Platier diyebilmektedir artık şakayla karışık... Henri Donnadieu, ölürken, onlara evi bırakarak, kızına canlı cansız varlıkların sırrına, taşkın doğanın boğuculuğuna girme olanağı vermiştir. Marguerite evi yanmış ve harap olmuş durumda görünce yapıtlarının trajik şarkısını bulmuştur orada, sanki onun "müziği" de oradan, Dropt'dan yükselen sislerden, küçük vadilere sessiz dalışlardan, köy evlerinin kapalı pencerelerinin arkasında hü-

küm süren korkunç gerilimlerden gelmiştir. O, her zaman, sınırsız bir ait olma ihtiyacı, soy zinciri gerekliliği, mutlak bir bağlanma arzusu hissetmiştir. Babasının ölümü, katıksız bir Annamlı çehresi, başkalarının, kendi kendisinin kuşkulu sorgulamaları, her şey müthiş bir meşruiyet empoze etme gerekliliğine izin vermiştir, diye düşünmüştür o. Ama aynı zamanda Donnadieu soyadını taşımayı istemek de çok ağır ve çok zor gelmiştir ona. Açıklamış olduğu gibi, yazar olarak kullanacağı soyadının "bütün dünyada" tanınacağını söylediğinde, buna kesinlikle inandığında, bu soyadı dışlaması gerekmiştir. Duras'ı seçmesi, babasının, kendisine dönmesi için, çok iyi gizlemediği dönemecin itiraf edilmemiş hikâyesidir.

Çocukluğun amansızca aranması, durmaksızın sürer, köstebeğin çalışması gibi, sessizce ve yalnız sürdürülen bir etkinliktir bu. Boşluklarda, yokluklarda, artık ipleri olmayan ama gene de bazı şeyleri çekebilen hafızanın oyuklarında bazı şeyleri hatırlamadan hatırlar, sürekli kimliğini doğrulamak, kökeni aramak ihtiyacı içindedir.

Platier'deki "evini" Duras'dan çok uzak olmayan Sud-Ouest'e yerleştiğini öğrendiği yaşamöykücüsüne bırakmak istemektedir kesinlikle. Yaşamöykücüsünün ona, o evin artık kendisine ait olmadığını, ve dolayısıyla evle ilgili bir tasarrufta bulunamayacağını anlatmaya çalışması boşunadır, hiçbir şey duymak istemez, evi ona vermek için gerekli evrakların hazırlanmasını istemektedir. Yaşamöykücüsü itiraz etmekten vazgeçer, çocukluğunu ele geçirdiğine, onu bütünüyle fethettiğine inanmaya devam etmesinin iyi olacağını düşünür. Ayrıntıları anlatır, büyük oval havuzun bilezik taşının o hoş yuvarlaklığını, çiftliğin sağ tarafında, evin hemen arkasındaki tepecikten bakıldığında küçük vadilerin

ne kadar uyumlu gözüktüklerini anımsatır. Platier'den ona kalan, oradaki o uyumlu yaşamın vermiş olduğu huzurdur. Ve sonra birden bire, bitkinlik içinde, bir yıl sonra *C'est tout*'da diyeceği gibi sisleri, "suyosunları" içinde batar, ve sonra coşkusu geri gelir gene, tekrar o şaşaalı günlerin Duras'ı, gözünden hiçbir şey kaçmayan, Blanchot'nun, Bataille'ın, Leiris'in, Mascolo'nun, Antelme'in dünyayı yeniden kurmaları sırasında Saint-Benoît sokağındaki, yaratıcı zekâsına kavuşmuş Duras olur. Artık geri dönülmez bir noktaya gelinmiştir, tahribatlar beyni iyice yıpratmıştır ve her şeyi oluruna bırakmak gerekir, "konuşmaları(nı) dinlemek", Paris'te kendisinden söz edilirken dendiği gibi "saçmalamasına" izin vermek gerekir. Onunla birlikte bu hatıralar oyununa, yalnızca Koşinşin'in su basmış geniş düzlüklerini ve sular yükseldiğinde yüzlerce hektar üstünde yüzen sakızağaçlarını tanımakla yetinmeyen bu çocukluk gerçeğine girmek gerekmektedir.

Platier çiftliğindeki o şiddetli doluları, bahçedeki dik yamaçları, Dropt üstünde "su hizasındaki" Allemans köyünü hatırlayan bir çocukluk daha vardır.

Platier'yi anlatır ve sanki ölüme yaklaştıkça, hafızası bilenir. Duras yöresi hafızasında öyle yer etmiştir ki, öylesine geniş ve canlı bir biçimde kafasına yerleşmiştir ki baskı yapar, sıkar onu, neredeyse boğacaktır, ve durmak zorunda kalır, kelimenin tam anlamıyla soluk almak zorunda kalır

Marguerite Duras'ın o tuhaf karmaşıklığı çelişkili biçimde yaşanmış, inkâr edilmiş ve dile getirilmiş bu iki çocuklukta düğümlenir ansızın: On yaşına kadar her türlü fransız yiyeceğini reddedecek kadar, iştahsızlık tehlikesini göze alacak kadar Çinhindili olmayı istemek ve de aynı zamanda sömürgeciliğin şan ve şerefinden, batı uygarlığının üstünlüğünden söz etmek, Duras ı, her gün, kulaklarında çın-

layacak kadar, babasına biraz daha yakın olma, yokluğunu inkâr etme biçiminde dilinden düşürmeyecek kadar, hiçbir zaman içinden atamamak.

Bununla birlikte, Platier'de Donnadieu'lerin unutulma süreci yavaş yavaş tamamlanmıştır. Zaman ağır ağır damgasını basmış ve o da bu kez Marguerite Duras'ı reddetmiştir. Marguerite'in oraya gönderdiği birkaç işaret nemlenmiş çatapatlar gibi düşmüştür. Yalnızca 20'li yılların küçük Yvette'i heyecan ve şefkatle anımsar Nene'yi. Emekli olan Yvette, Platier yakınlarındaki bir belediyenin kendisine tahsis ettiği küçük bir dairede yaşamaktadır. Sık sık *Les Impudents*'ı ve *La Vie tranquille*'i okur, yeniden okur. Marguerite Duras'ın, birlikte oldukları yıllarda, orada yaşamış olduğu her şeyin bir tümcenin ya da bir sözcüğün dönemecinde fışkırdığını ve hiçten hiçbir şeyin doğmadığını kesinlikle bilir. Ve uzaklardaki arkadaşının üstüne çöken bir uğursuzluk olduğunu da bilir. Memleketi, şöhretli olduğu yıllarda, ona karşı kayıtsız ve ilgisiz kalmasını bağışlamamıştır. Köyün büyük çoğunluğuna göre, o, yalnızca açık saçık hikâyeler yazmış bir romancıdır ve özellikle de alkoliğin biridir...

Cüretli, devrimci ve ütopyacı tavırları, toprağa bağlı zor yaşam koşulları içindeki hemşehrilerini korkutur. Bu insanlar hemşehrilerinin entelektüel yanını inkâr etmişler ve yoksaymışlar, sevmedikleri Paris'te bırakmışlardır onu.

1995 yazı, sonbaharı, sonra da kışı, ölümle mücadele eder, zaman zaman sessizliğe gömülür, bitkinliklerin arkasından çığlıklar, isyanlar, inlemeler gelir. Çoğu zaman yalnızdır, Yann Andrea'yla birlikte bir çift oluşturma isteğinin zorluğuna, çılgınlığına teslim olmuştur. Kimi zaman he-

men yan taraftaki birahaneye gider bir şeyler yemeye, umutsuz bir yalnızlık içindedir, bir uçurum gibi sonunu görür. Birahanenin yöneticisi yavaşça dairesine kadar götürür onu ve kendisinin de söylediği gibi efsanesiyle eski eşyaların karıştığı "cangıl"ına yatmaya gider.

1 Ağustos'ta *C'est tout*'da, şu korkunç cümleyi dile getirir: "Artık bir hiçim. Tam anlamıyla korkunç biri oldum. Bir bütünlük oluşturamıyorum artık." Yapbozun parçaları iflah olmaz bir biçimde dağılmıştır, bir araya getirilemez. "Suyosunlarıyla birlikte gidiyorum" der. Gerçekten de zekâsı yavaş yavaş silinmekte, belleği dağılmaktadır. Mahküm olduğu o sayıklamalar içinde ana babasını çağırır, onlara kavuşmak ister. Herkes bilir ki ana baba çağrıldığında ölüm çok yakınlardadır artık, ana babalar sanki "gidiş"e yardımcı olabilirmiş, ölümün dehşetini azaltabilirlermiş gibi.

3 Mart 1996'da, dostlarından uzakta, Saint-Benoît sokağındaki dairesinde ölür.

Haber bütün dünyaya yayılır, Küçük Duras düklüğüne ulaşır. Televizyoncular, yazılı basın gazetecileri, Marguerite'in bu evde yaşamış olduğunu ve de Lot-et-Garonne kökenli olduğunu belli belirsiz anımsarlar. O zamana kadar yüzüstü bırakılmış olan Platier belki hayat bulma şansına sahip olur. Hemen büyük bir coşku içinde, acilen bir Marguerite Duras derneği kurulur. Sud-Ouest ağları, tüm yapıtın ipuçları başka bir tutarlılığı geri verir, başka bir biçimde aydınlatırlar onu. Marguerite Duras törenlerden kaçamaz, şahane, küçük piskoposluk alanı ona adanmıştır, Pardaillan'da, onun memleketle ilgisini anımsatan *Impudents*'dan alınmış bir tümce vardır. Sırlı levhaya şu sözler yazılmıştır: "Çevresinde her zaman, sıra sıra dizilen toprakları, tarlaları, çiftlikleri ve köyleri, [Dropt] hissetmiştir, bunlar sanki,

dünyanın bu küçük köşesine gidip gelmekten başka bir iş yapmayan insanların hayatta kalmalarını sağlayan uyumlu ve sürekli bir düzenin parçalarıydılar onun için." Marguerite Duras'ın, çocukluğunu geçirdiği Pardaillan manzaralarının esinlediği ilk romanı *Les Impudents*'dan (1943) alınmış bir parça."

Diller yavaş yavaş çözülür, tanıklıklar dökülür, geçişinin izleri zihinlerde okunabilir durumdadır hâlâ. Her şey öyle bir biçimde olup bitmiştir ki, Marguerite Donnadieu ölümünden sonra evine dönmüştür sanki.

1997 haziran sonu. Marguerite Duras'ın oğlu Jean, ya da isterseniz "Uta" Saint-Benoît sokağına taşınır. Elli dört yıldan beri annesinin oturduğu daire neredeyse yıkılmıştır ve yıllardır o halde kaderine terk edilmiştir. Zaman onun rızasıyla, yıkma ve bozma etkinliğini sabırla sürdürmektedir. Her halükârda her şey başka bir yerde, edebiyatın şarkısında olup bitmektedir. Eşyalar, kitaplar, giysiler başka yerlere gönderilmek üzere sandıklara yerleştirilir. Çin'den getirilmiş eşyalar, üzerlerinde birbirlerine sarılmış ejderha motifleri bulunan kavanoz ve çaydanlıklar yerlerde sürünmektedir; duvarda hâlâ kolajlar, sararmış fotoğraflar durmaktadır. Babasının, annesinin, elindeki raketiyle kardeşinin fotoğrafları; Platier'de küçük bir kızken çektirdiği başında fiyonguyla kendisinin de bir fotoğrafı vardır, fotokopisi çektirilmiş bir fotoğraftır bu ve bir çengelli iğneyle baş ucundaki bir kablo teline tutturulmuştur.

Pasifik'e Karşı Bir Bent adlı yapıtının çıkmasından sonraki tüm yabancı yayınlar yığılmıştır, ne yapacağını bilememiştir bunları ve ziyaretine gelenler kendi deyimiyle bu "olağanüstü" yoğun emek karşısında şaşkınlığa düşmüşlerdir.

Çalışma odasındaki mermer şöminenin üstünde kol sa-

ati durmaktadır; kadranın gömülü olduğu geniş bir deri parçasıdır bu. Çok sevdiği yüzükleri küçük, renkli mukavva bir kutuya konmuştur.

Büro olarak kullandığı odasının eğretiliği yağmurlarla tahribata uğramış ama gelip geçiciliğin ihtişamını da muhafaza eden cangıllara özgü nitelikler taşımaktadır sanki. Yazmak, her zaman daha fazla şeyler söylemeye çalışmak ve tam anlamıyla sürgün duygusu, giden insana biraz daha yakın olma girişimi olan yalnızlık acısıdır bunlar.

Ondan kalan, birçok şair ve yazarın buluştuğu, daha sonra, son yıllarda hastalığın ve eve kapanmanın gizliliğine, mümkün olamayacak bir çift oluşturma ütopyasına, ölüm hastalığına boyun eğmiş bu daireden kalan terk edilme ve yüzüstü bırakılma imajıdır; Marie Legrand'ın barajdaki bungalovu, Loire'da satın aldığı, neredeyse harabe halindeki XV. Louis üslubundaki görkemli evi, oradan kesin olarak ayrılırken Platier'deki evi terk ettiği sırada görmek zorunda kaldığı imajı andırır bu imaj. Unutulmaya daha doğrusu izlerinin bulunmasına mahkûm bir ailenin yerinin bozguna uğramasının imajıdır bu.

Duvarlara tutturulmuş bir yaşamın çerçevelerinin ve fotoğraflarının yerini artık, yalnızca, ender olarak alınmış toza bulanmış yerleri yeniden çizmiş işaretler alacaktır. Bir tarafta senatör Guizotvari keçi sakalıyla babanın fotoğrafı, öte tarafta, her zaman tutmak istiyormuş gibi sıkı sıkı babasının elinden tutmuş küçük Marguerite, bir başka yerde bütün ailenin hayali bir hiç bitmeyecek sevgi izlenimi uyandırmak amacıyla bir araya geldiği başka bir fotoğrafın izi. Ama her şey yalnızca bir kaçış ve rüzgârın ardından koşmadır. Marguerite Donnadieu, Neuilly'deki genç yahudi sevgilisinin kendisine söylediği Kutsal Kitap'ın o bir türlü yakasını bırakmayan sözlerinin hayatında ve yapıtlarında böyle-

sine kaçınılmaz bir biçimde yer alacağını aklına bile getirmemiştir.

Şimdi her şeyin hatta Claude Roy'nun, çok güzel söylediği gibi modern ve şiirsel düşüncelerin yığıldığı Rus evleri gibi evin bile tüketildiği 1997 yılı haziran ayının sonunda, Duras'la ilgili, Duras'ın "ölü bedeni", yapıtları, yaşamı, oturduğu yerlerle ilgili yazılar yazmaktan başka bir şey kalmıyor geriye.

Şaşırtıcı olan bu bedenin, sürekli yazma, daha iyi anlama, daha çok bilme arzusu veren yoğun bir titreşime yol açmış olmasıdır. Sonsuz başkaldırı bir ad bulabildiğini sanmıştır. Ama ailesi bu ada hemen ulaşmış, yapıtlarını saldıracak derecede istila etmişlerdir onu.

O gün oğlu anahtarları ev sahibine teslim eder, Marguerite Duras'ın Saint-Benoît sokağından tamamen silinmesi için bir tek şey gerekmektedir: Kapıcı odasının kapısındaki, kiracılarının adlarıyla, hangi katta oturduklarını belirten etiketlerden ona ait olanı sökmek. Bu küçük etikette ne Duras, ne M.D. yazılıdır, Donnadieu sözcüğü vardır. Yerleri en son terk etme görevi koruyucu babaya verilmiştir sanki. Sayfayı kapatma görevi.

TEŞEKKÜR

Böyle bir girişim sonunda, Marguerite Duras'ın kendisi ve yorumcuları tarafından belirsiz bırakılmış bazı noktaları aydınlatabildiysem, bunu araştırma ve incelemelerim sırasında bana arşivlerini, kişisel araştırmalarını açan, çocukluk anılarını anlatanlara borçluyum.

Her şeyden önce Marguerite Donnadieu'nün, 1922-1924 arasında çocukluk arkadaşı olan Madam Yvette Barreau'ya teşekkür ediyorum. Anıları beni, Marie Donnadieu ve çocuklarının Platier'deki baba ocağında geçirdikleri döneme yakınlaştırmıştır.

Çok önemli ve değerli bilgiler veren Marguerite Duras'ın oğlu Jean Mascolo'ya teşekkürler. Kurduğu Marguerite Duras derneğinin başkanı olan ve Duras'ın memleketinde, yazarın anısını sürekli canlı tutmak için çaba harcayan Madam Lachaise-Pene'ye de teşekkür ediyorum. Kendi araştırmalarından yararlanmam için son derece cömert davrandı bana.

Marguerite Duras'ın *Outside*'da resminden söz ettiği res-

sam Jeanik Ducot'ya da teşekkür ediyorum. 1966'da yazarla Platier'de birlikte olma onuruna kavuşmuştur.

Ayrıca Duras belediye başkanı sayın Delmas'ya, Pardaillan belediye başkanı sayın Cadiot'ya, yönetici sayın Jean-François Poncet'ye, Ağen belediyesinde Kültür işleri yardımcısı Madam Marie-Thérèse François-Poncet'ye, Lot-et-Garonne il genel meclis üyesi sayın Jean Chollet'ye minnet ve şükranlarımı sunuyorum. Hepsi çalışmalarımda beni yüreklendirerek Marguerite Duras'ın Lot-et-Garonne'da ne kadar önemli olduğunu değerlendirmemi sağladılar.

Marguerite Duras'ın yaşadığı evi ve bahçeyi serbestçe ziyaret etmeme izin veren Platier'nin şimdiki sahibi Mösyö Géraud'ya, Marguerite Duras'ın Provence'lı dostu mösyö Georges Ladrey'e, artık hayatta olmayan Plon yayınlarının eski editörü Dominique Arban'a, Marie Donnadieu'nün 1932'de Saygon'da yatılı öğrencisi olan Mösyö Jacques Boulley-Duparc'a, ayrıca Dernek üyelerine ve bana, Marguerite Duras'ın bu yöredeki yaşamıyla ilgili anekdotlar ve tanıklıklar getiren, önceki çalışmalarının dikkatli ve gayretli okuyucularına teşekkür ediyorum.

Onlar sayesinde "Marguerite'den Duras'a" açıklık ve özgünlüğüyle, yazarın yaşamında önemli bir evre olarak kabul ettirecektir kendini.

İÇINDEKILER

	Okuyucunun dikkatine	7
I	"İki deniz arası. Babamın vatanı."	9
II	"Benim memleketim bir sular ülkesidir."	51
III	"Dünyanın bu küçük köşesine dönmek."	63
IV	" Çocukluğum dışında hiçbir şey."	87
V	"Yeniden anlat bana hikâyeyi."	103
VI	Teşekkür	135

Alain Vircondelet, dünyada en titiz, Marguerite Duras uzmanlarından biri olarak tanınıyor. Duras'ın yaşamı ve yapıtları üzerine yazdığı kitaplar pek çok dile çevrilerek temel referans kaynaklarından biri haline geldi.

Marguerite'den Duras'a

Bu kitap bir Marguerite Duras biyografisi değil de adeta Marguerite Duras üzerine yazılmış bir roman. Fransız edebiyatının dünyaca tanınmış adı Marguerite Duras üzerine ölümünden sonra birçok biyografi kaleme alındı. Alain Vircondelet'nin hazırladığı "Marguerite'den Duras'a" adlı kitap 20. Yüzyıl sonlarında 19. Yüzyıl sonlarındaki Victor Hugo'nun yerini aldığı kabul edilen Marguerite Duras'ın ölümünden sonra hakkında çıkan yapıtların kurgu ve işleyiş bakımından en özgün olanı. "Marguerite'den Duras'a", yazarın Çinhindi'nde ailesiyle birlikte geçirdiği gizemli yılları bütün çekici ve çarpıcı yönleriyle anlatıyor. "Marguerite'den Duras'a", Duras romanlarındaki kapalı ve belirsiz yaşantı yorumlarını analiz ederek yazarın yaşamı ve yapıtı arasındaki ilişkilerin gerçek bağlantı noktalarını ortaya çıkarıyor. Alain Vircondelet bu kitabı, yazarın yaşamınını gerçek tanıklarıyla Çinhindi'ndeki yaptığı ve hiçbir yerde yayınlanmamış görüşme ve belgelere dayanak hazırladı.

GÜNCEL YAYINCILIK
EDEBİYAT

ISBN 975-8020-45-5
9 789758 020454